

Besluit 65/19

Voorgestelde behandeling

PS-vergadering : 22 november 2019

Onderwerp

Notulen vergadering Provinciale Staten d.d. 11 oktober 2019

Datum

22 november 2019

Documentnummer

4607823

Provinciale Staten van Noord-Brabant,

gelezen het voorstel van de Griffier, d.d. 12 november 2019 - 4598328;

gelet op artikel 45, derde lid, van het Reglement van orde Provinciale Staten Noord-Brabant 2017;

besluiten:

vast te stellen de notulen van het verhandelde door Provinciale Staten in hun vergadering d.d. 11 oktober 2019.

's-Hertogenbosch, 22 november 2019

Provinciale Staten van Noord-Brabant,

de voorzitter

de griffier

prof. dr. W.B.H.J. van de Donk

mw. mr. K.A.E. ten Cate

Vastgesteld

PS 65/19 Notulen van de vergadering van Provinciale Staten van Noord-Brabant op 11 oktober 2019

Inhoudsopgave	
Inhoudsopgave	2
Index gesproken personen	3
Lijst van de leden van Provinciale Staten van Noord-Brabant	5
Opening van de vergadering / vaststellen agenda	8
Actualiteit	9
Interpellatieverzoek Provinciale Staten 11 oktober 2019 'Intrekken bevoegdheid en overnemen procedure windpark Karolinapolder', ingediend door de PVV Noord-Brabant.	9
Bespreekstukken	15
Debat over Rapport Remkes `Niet alles kan`	15
Stemming	108
Sluiting	126

Index gesproken personen

Berg, H.F. van den, 9, 11, 12, 13, 14, 87

Bie, E.J. de, 14, 27, 43, 44, 74, 94, 95, 108, 109, 110, 111, 112, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 126

Boon, M.C.H., 15, 33, 34, 44, 45, 46, 56, 57, 58, 64, 75, 78, 79, 80, 83, 96, 97, 99, 100, 101, 104, 105, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 121, 122, 123, 124, 125, 126

Brouwers, drs. J.F.X.M., 14, 64, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126

Cate, mw. mr. K.A.E. ten, 8

Diemen-Vereijken, mw. F.J.H.M. van, 14

Dirken, mw. ir. A.M.W., 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125

Everling, M.J., 18, 22

Grashoff, ir. H.J., 69, 71, 72, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 103, 104, 105, 106

Hattem, LLB, A.W.J.A. van, 25, 26, 29, 42, 43, 75, 76, 77, 78, 79, 93

Heijmans, N.G.L., 14, 57, 69, 101

Hendriks, C.A., 14

Hoon, mw. A.J.M. de, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 109, 110, 111, 112, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 125, 126

Kessel, mw. J.J. van, 16, 17, 19, 53, 87, 108, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 123, 124, 125, 126

Kort, Msc. M.V. de, 14, 61, 62, 63, 64, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126

Ludwig, T.W., 17, 18, 45, 54, 55, 56, 75, 89, 90, 94, 95, 96, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 122, 123, 124, 125, 126

Maat, C.A. van der, 84, 85, 86, 87

Meijer, A.A., 14, 19, 20, 35, 36, 46, 47, 69, 79, 100, 108

Oetelaar, J.C.M. van den, 36, 76, 91

Otters-Bruijnen, mw. mr. S.M., 88

Panhuizen, A., 13

Philippart, M.J.A., 85

Pinxteren, W.F.C. van, 14, 30, 31, 66, 68, 84, 85, 102, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126

Spierings, mw. A, 10, 12, 13, 83, 106, 107

Swinkels, H.A.J.M., 27, 41, 48, 49, 50, 51, 81, 82, 92, 93, 105, 107, 108, 109, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 125, 126

Ven-Vogels, mw. A.J.M. van de, 32, 50, 72, 96

Vlasveld, mw. A.I., 20, 46, 65, 77, 99, 100, 101, 102, 107

Voorzitter, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 54, 55, 56, 57, 58, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127

Vreugdenhil, ing. H.J., 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 28, 31, 32, 34, 35, 39, 41, 42, 47, 49, 51, 62, 63, 70, 71, 72, 73, 88, 89, 90, 95, 103, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126

Wel, ir. M.C. van der, 14, 21, 22, 86, 101, 103, 105, 106, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 118, 119,
120, 121, 122, 123, 124, 125, 126

Lijst van de leden van Provinciale Staten van Noord-Brabant

prof. dr. W.B.H.J. van de Donk, commissaris van de Koning/voorzitter PS

mw. mr. K.A.E. ten Cate, griffier

Altundal MIB, N.	SP	Oss
Arts, mw. W.M.A.	SP	Eindhoven
Bankers, J.P.E.	CDA	Asten
Bekker, M.A. de	Forum voor Democratie	Bergen op Zoom
Berg, H.F. van den	PVV	Tilburg
Bie, E.J. de	Forum voor Democratie	Bergen op Zoom
Boon, M.C.H.	PVV	Bergen op Zoom
Bräuner, mw. G.E.A.	VVD	Veghel
Brouwers, J.F.X.M.	50PLUS	Son en Breugel
Deryckere, M.N.R.C.	CDA	Tilburg
Diemen-Vereijken, mw. F.J.H.M. van	GroenLinks	Cuijk
Dijk, mw. E. van	PvdA	Eindhoven
Dirken, mw. A.M.W.	VVD	Hoeven
Duijs, F.B.G.	Forum voor Democratie	Maren-Kessel
Everling, M.J.	SP	Uden
Gremmen, R.J.	VVD	Berghem
Hattem, A.W.J.A. van	PVV	Vinkel
Heer, drs. ing. C. de	CDA	Eindhoven
Heijmans, N.G.L.	SP	's-Hertogenbosch
Hendriks, C.A.	CDA	Erp
Hoon, mw. A.J.M. de	CDA	Etten-Leur
Janssen, R.P.M.	VVD	Rosmalen
Kammen, mw. drs. P. van der	PVV	Tilburg
Karaaslan, T.	VVD	Nieuwkuijk
Kessel, mw. J.A.M. van	D66	Maarheeze
Kort, M.S.C. de	PvdA	Vught
Linden, mw. J.J. van der	GroenLinks	Oss
Logister, E.H.P.	D66	Chaaam
Ludwig, T.W.	GroenLinks	's-Hertogenbosch
Manders, drs. W.J.	VVD	Gemert
Meeren, C.J.R.F. van der	Forum voor Democratie	Bergen op Zoom
Meeuwis-van Langen, mw. H.E.M.	D66	Best
Meijer, A.A.	D66	Waalwijk
Oetelaar, J.C.M. van der	Forum voor Democratie	Schijndel
Otters-Bruijnen, mw. mr. S.M.	VVD	Vught
Panhuizen, A.V.	VVD	Tilburg
Philippart, M.J.A.	GroenLinks	Eindhoven
Pinxteren, W.F.C. van	Lokaal Brabant	Haaren
Roeles, S.G.	Forum voor Democratie	Sint-Michielsgestel
Roijackers, mw. H.I.	GroenLinks	's-Hertogenbosch

Rutjens, W.H.A.	Forum voor Democratie	's-Hertogenbosch
Scholder-Penders, mw. G.M.	VVD	Nuenen
Sjouw, mw. L.S.	D66	Geldrop
Smeulders, S.J.A.H.	PvdA	Helmond
Smolders, H.A.J.	Forum voor Democratie	Tilburg
Stoop, drs. J.W.P.	CDA	Bergen op Zoom
Swinkels, H.A.J.M.	SP	Vught
Thijssen, J.G.M.	CDA	Beers
Ven-Vogels, mw. A.J.M. van de	CDA	Beek en Donk
Vlasveld, mw. A.I.	Partij voor de Dieren	Tilburg
Vreugdenhil, ing. H.J.	ChristenUnie-SGP	Nieuwendijk
Weert, M.J.M. van	50PLUS	Helmond
Wel, ir. M.C. van der	Partij voor de Dieren	Rijsbergen
Wely, L.F.A.M. van	Forum voor Democratie	Oss
Zwart, mw. P.S.	VVD	Lage Zwaluwe

Vergadering van Provinciale Staten van Noord-Brabant

Vrijdag 11 oktober 2019

Agenda

I. Opening van de vergadering / vaststellen agenda

Interpellatiedebat

II. Besprekstukken

Debat over Rapport Remkes `Niet alles kan`

III. Stemming

Debat over Rapport Remkes `Niet alles kan`

IV. Sluiting

Vergadering van Provinciale Staten van Noord-Brabant

Vrijdag 11 oktober 2019

prof. dr. W.B.H.J. van de Donk, commissaris van de Koning, voorzitter
mw. mr. K.A.E. ten Cate, griffier

Volgens de presentielijst zijn 52 leden aanwezig, te weten: Altundal, mw. Arts, Bankers, De Bekker, Van den Berg, De Bie, Boon, mw. Bräuner, Brouwers, Deryckere, mw. Van Diemen-Vereijken, mw. Van Dijk, mw. Dirken, Duijs, Everling, Gremmen, Van Hattem, De Heer, Heijmans, Hendriks, mw. De Hoon, Janssen, mw. Van der Kammen, Karaaslan, mw. Van Kessel, De Kort, mw. Van der Linden, Logister, Ludwig, Manders, Van der Meeren, mw. Meeuwis-van Langen, Meijer, Van den Oetelaar, mw. Otters-Bruijnen, Panhuizen, Philippart, Van Pinxteren, Roeles, mw. Roijackers, Rutjens, mw. Scholder-Penders, mw. Sjouw, Stoop, Swinkels, Thijssen, mw. Van de Ven-Vogels, mw. Vlasveld, Vreugdenhil, Van der Wel, Van Wely, mw. Zwart.

Afwezig: Smeulders, Smolders, Van Weert.

Opening van de vergadering / vaststellen agenda

De voorzitter opent de vergadering om 13.30 uur.

De **voorzitter**: Ik open de vergadering bij dezen en heet u allemaal zeer van harte welkom. Ik ben blij dat ik weer in uw midden mag zijn. Ik wil u uit de grond van mijn hart danken voor alle lieve vormen van medeleven die ik heb gehad met de gezondheid. Ik ben weer uit de garage terug, zo voelt het een beetje, en mag hier weer zitten. Dat is ook het moment dat ik Suzanne wil danken, die op een voortreffelijke wijze mijn rol heeft kunnen waarnemen in de vorige vergaderingen. Dank je wel dat je dat zo voortreffelijk hebt gedaan en fijn dat we zo weer samen aan het werk kunnen voor onze mooie provincie. Een belangrijke vergadering vandaag, die wij nu openen met het gebruikelijke moment van stilte, waarbij ik u allen verzoek te gaan staan.

Er wordt een moment stilte in acht genomen.

De **voorzitter**: Dank u wel; gaat u zitten. Ik wil de griffier verzoeken ons mededeling te doen van de binnengekomen berichten van verhindering. De griffier.

De **griffier**: Er is bericht van verhindering van de heren Van Weert en Smolders.

De **voorzitter**: Die wij beiden vanaf deze plaats veel herstel wensen bij hun gezondheid, want dat is de reden waarom ze vandaag afwezig zijn.

Ik heet u allemaal nogmaals zeer van harte welkom. Dat geldt in het bijzonder ook de bezoekers op de publieke tribune en degenen die de vergaderingen via het internet volgen. We weten dat vandaag ook heel veel mensen hier in huis de vergadering in de Bois-le-duc zaal moeten volgen. Onze publieke tribune is niet zo groot, dat we de belangstellenden van vandaag allemaal kunnen herbergen. We hebben ons best gedaan om dat op een goede manier te regelen, met koffie en een worstenbroodje beneden en op het voorplein, in samenwerking, dat het allemaal zo goed mogelijk en ordelijk verloopt. Het spijt ons zeer dat we geen grotere publieke tribune hebben, maar we hopen dat de voorzieningen die getroffen zijn het

u allen mogelijk maken het debat op een goede manier te volgen. We hopen op uw begrip en uw medewerking en vinden het vooral fijn dat u belangstelling toont voor wat hier in de Staten van Brabant vandaag op de agenda staat.

Ik meld nog dat ook de heer Stijn Smeulders afwezig is vandaag; dan is dat ook maar vastgelegd in de notulen. En ik heet dan ook nog welkom de studenten van de HAS, de hogeschool hier in Den Bosch, die vandaag onze gast zijn en zijn ontvangen door het Statenlid Alex Panhuizen. Zij kijken mee vanuit het Podium van Brabant 1, zijnde een van de zalen hier beneden. Ook voor hen een bijzonder hartelijk welkom. Fijn dat jullie belangstelling tonen. Het zal jullie bijzonder interesseren ook vandaag.

Dames en heren. Dan over de agenda. Deze vergadering is een bijzondere vergadering die niet gepland was, maar ons reglement van orde kent uiteraard de mogelijkheid dat, wanneer een zekere hoeveelheid leden van de Staten – dat waren er in dit geval 17 – vragen om een extra vergadering, in dit geval over het rapport van de commissie-Remkes, ons reglement van orde daarin voorziet. Ik heb besloten dat verzoek dus te honoreren, vandaar dat wij hier vandaag bijeen zijn. Wij gaan debatteren over de aanbevelingen van deze adviescommissie, de wijze waarop hier door het provinciebestuur opvolging aan wordt gegeven en de gevolgen die dit advies kan hebben voor lopende provinciale dossiers. Het is een betrekkelijk breed onderwerp, maar we zullen proberen ons goed te focussen op wat de eerste indiener van het verzoek, die straks als eerste het woord krijgt, aan de orde wil brengen.

Ik stel de agenda aan de orde en dan moet ik er nog bij zeggen dat er een interpellatiedebat is aangevraagd. De procedurevergadering voorafgaand aan de PS-vergadering heeft geadviseerd dat debat toe te laten, dus we zullen zo dadelijk eerst de initiatiefnemer van het interpellatiedebat, de heer Van den Berg van de fractie van de PVV, het woord geven. Dat is althans het voorstel. Wij stellen hier samen de agenda vast. Ik stel voor daarmee in te stemmen. Daar wenst niemand het woord over, dan is dat aldus besloten en beginnen we dadelijk met deze agenda en met het interpellatiedebat.

Ik meld u dat eventuele moties tijdens deze vergadering ingediend door de griffie op iBabs geplaatst zullen worden, en dat wel onder agendanummer 9 van de vergadering van 11 oktober 2019. Daar vindt u de digitale versie van de eventueel in dit debat ingediende moties. Verder wil ik u verzoeken bij het verlaten van de Statenzaal uw sprekerspasje bij de bodetafel af te geven, zodat we weten dat u de zaal uit bent en dat in ieder geval het aanwezigheidsoverzicht actueel is – een bekend punt, dat elke vergadering aan de orde is.

Actualiteit

Interpellatieverzoek Provinciale Staten 11 oktober 2019 'Intrekken bevoegdheid en overnemen procedure windpark Karolinapolder', ingediend door de PVV Noord-Brabant.

De **voorzitter**: Ik stel voor dat wij nu gezwind verder gaan met de agenda die we hebben afgesproken. Ik meldde u al dat die begint met een interpellatieverzoek door de fractie van de PVV, het lid Van den Berg. Aan hem geef ik het woord om in enkele minuten de vragen die hij aan Gedeputeerde Staten wil stellen, gedeputeerde Spierings met name, aan ons te melden. Aan u het woord, meneer Van den Berg.

De heer **Van den Berg** (PVV): Dank u wel, voorzitter. Een interpellatiedebat doen wij als wij denken als Staten foutief beantwoord te zijn, in dit geval op Statenvragen. Het gaat om de windturbines in de Karolinapolder bij Steenberg. De geschiedenis is in het kort als volgt. In principe is bij een project tussen de 5 en 100 megawatt opgesteld vermogen de provincie bevoegd gezag of die windturbines er mogen komen of niet, maar de provincie kan die bevoegdheid overdragen aan de gemeente. Dat is ook gebeurd richting Steenberg, alleen – wat schetst onze verbazing –, die bevoegdheid is op, als ik me niet vergis,

10 september ingetrokken, vrij plotseling, en dat komt eigenlijk ten gunste van het bedrijf Innogy, dat ter plaatse een aantal heel hoge windturbines – in ieder geval boven het door de gemeenteraad gestelde maximum van 150 meter – wil plaatsen. De gemeenteraad had nota bene een alternatief daarvoor, maar dat is door het intrekken van die beslissingsbevoegdheid eigenlijk van tafel geveegd.

Wij hebben over deze gang van zaken de volgende vragen aan ons college. Bent u het met de PVV eens dat de informatie die aan de gemeente Steenbergen is verstrekt tegenstrijdig is met de informatie die op een later moment is verstrekt via uw beantwoording van onze schriftelijke vragen? Zo nee, waarom niet? Bent u het met de PVV eens dat er in de beantwoording op onze schriftelijke vragen een oneerlijke voorstelling van zaken is gegeven, door te suggereren dat het de gemeente Steenbergen vrij zou staan om onafhankelijk naar een andere exploitant dan Innogy op zoek te gaan? Zo nee, waarom niet? En vervolgens: welke conclusies bent u bereid te trekken na het verkeerd informeren ons inziens van Provinciale Staten? Want ook de PVV wil de schijn vermijden dat het erop lijkt dat Innogy een telefoontje richting de provincie heeft gepleegd van: kun je dat snel regelen, anders missen we de najaarsronde SDE+-subsidies. En ja, dat zou toch wel heel ernstig zijn, dus dat willen we hiermee vermijden. Ik wacht uw antwoord af.

De **voorzitter**: Ik dank de heer Van den Berg. Het woord is aan de gedeputeerde, die enkele minuten heeft om deze vragen te beantwoorden.

Mevrouw **Spierings** (GS, D66): Ja, dank u wel, voorzitter. Het is denk ik goed om even wat termijnen en volgordes der zaken te schetsen.

De schriftelijke vragen van de PVV, gesteld op 5 september, zijn gesteld naar aanleiding van een brief van ons college van 30 augustus, een brief gericht aan B&W en de gemeenteraad van de gemeente Steenbergen ten behoeve van hun opiniërende raadsvergadering op 4 september. Op dat moment hadden wij dus nog geen besluit genomen om de bevoegdheid terug te nemen. De schriftelijke vragen van de PVV zijn dan ook beantwoord in die context: de context van de brief van 30 augustus en de bevoegdheid die op dat moment nog bij de gemeente Steenbergen lag.

Misschien is het ook goed om even iets over die brief van 30 augustus toe te lichten. Er is een aantal keren bestuurlijk overleg geweest met de gemeente Steenbergen, waaronder op 14 augustus. In dat overleg is meegedacht met de wethouders van de gemeente Steenbergen hoe er een plan zou kunnen komen dat zou voldoen aan de opgave 'wind op land' en dat zou kunnen passen binnen het raadsakkoord. Dus er is meegedacht over alternatieven, alternatieven in de geest van het raadsakkoord en die alternatieven gingen ook over alternatieve locaties, en daarmee ook over andere ontwikkelaars. Er is toen afgesproken dat de provincie de alternatieven die op dat moment bedacht zijn op papier zou zetten. Dus wij hebben die alternatieven niet bedacht, die zijn in dat overleg bedacht door de gemeente, met onze hulp. Wij zouden ze op papier zetten en hebben die ook op 19 augustus ambtelijk aan de gemeente toegestuurd, en vervolgens 30 augustus in de brief, zoals ik die eerder heb aangehaald, aan het college van B&W en de raad van Steenbergen. Dat betekent dat het de gemeente Steenbergen nog steeds vrij staat om een andere exploitant te zoeken die uit de voeten kan met windturbines met een tiphoogte van maximaal 150 meter, zoals ze dat in feite ook al aan het doen waren voor de Anna- en Drievriendenpolder. Dus in die geest hebben wij antwoord gegeven op die vraag.

De posities in de Karolinapolder zijn van Innogy en daarmee is een andere exploitant voor de Karolinapolder in die zin geen optie geweest.

Ten aanzien van de laatste vraag – welke conclusies –, nou, de vraagstelling is in die zin niet correct, dat wij naar eer en geweten uw Staten hebben geïnformeerd en antwoord hebben gegeven op de vragen zoals die door u zijn gesteld.

De **voorzitter**: Ik dank de gedeputeerde voor haar antwoord. De interpellant krijgt nu de gelegenheid om vervolgvragen te stellen in de twee minuten die daarvoor staan.

De heer **Van den Berg** (PVV): Ja, voorzitter, het is toch eigenaardig dat je op 24 september antwoord krijgt op iets wat totaal achterhaald is, want op 10 september lag de situatie heel anders. Ik vind dat buitengewoon vreemd. Ik krijg toch het gevoel, en wil dat informatieverzoek ook bij dezen indienen, om echt alle correspondentie tussen Innogy en dit college boven water te krijgen, hoe dit kan. U zegt eigenlijk van de gemeente Steenbergen: u heeft de beslissingsbevoegdheid over hoe we alles in gaan vullen, en nu zegt u "ja, ho eens even, die grondposities daar, die zijn van Innogy, dus dat kan niet veranderen". Ja, dat zijn echt tegenstrijdige zaken, en bovendien: als u die beslissingsbevoegdheid overdraagt en de gemeenteraad zegt van 'wij willen daar helemaal niet van die hoge turbines, we willen gewoon dat die lage daar blijven staan', dan is dat aan de gemeenteraad. Maar nogmaals, dat is inhoudelijk en daar komen we misschien over twee weken op, als dit geagendeerd blijft. Maar hier gaat het er nu om dat ik beantwoording krijg op een vraagstelling van 5 september die wij gestuurd hebben en u komt nu met "ja, het is beantwoording op basis van wat toen bekend was", terwijl vijf dagen later u een heel andere beslissing neemt. Heeft u dan in die vijf dagen de boel zo omgedraaid, dat het zo moet komen, en waarom wordt dit doorgedrukt? Wat is de rol van Innogy erin, wat is het belang om die najaarsronde 2019 van de 10 miljard euro SDE+ wat er dit jaar weer uitgaat, mee te nemen? Waarom kan dat niet wachten tot begin volgend jaar? Vanwaar die haast in één keer?

De **voorzitter**: U heeft een motie ingediend. Wilt u daar nog even twee zinnen over zeggen?

De heer **Van den Berg** (PVV): Ja, ik heb een motie ingediend, die deze strekking heeft, dat wij vinden dat de gemeenteraad van Steenbergen in dezen niet zo de regie uit handen genomen kan worden, en wij zeggen eigenlijk dat het besluit om die beslissingsbevoegdheid in te trekken ongedaan gemaakt moet worden en de beslissing weer bij de gemeenteraad, dicht bij de mensen waar het hoort, te laten vallen, zodat zij hun eigen plan, waar wij overigens ook tegen zijn, want wij houden helemaal niet van windturbines, maar in dit geval het aan de gemeenteraad is om te bepalen hoe zij het gestelde invullen en niets meer dan dat. Dat is de strekking van deze motie.

Motie M24/2019: 'Beslissingsbevoegdheid Karolinapolder terug naar Steenbergen'.

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 11 oktober 2019;

ter bespreking van Interpellatiedebat windpark Karolinapolder;

constaterende dat:

- GS bij besluit van 9 januari 2018 heeft besloten af te zien van de bevoegdheid om voor windpark Karolinadijk besluiten te nemen waarmee de bevoegdheid naar de gemeente Steenbergen ging;
 - GS op 10 september 2019 heeft besloten om het besluit van 9 januari 2018 weer in te trekken;
- overwegende dat:
- de gemeenteraad van Steenbergen tijdig een voorkeur had uitgesproken voor een alternatief scenario dat nota bene 30 augustus nog door GS zelf op tafel was gelegd;
 - het besluit van 10 september onzorgvuldig tot stand is gekomen, alsmede op basis van oneigenlijke argumenten;
 - GS in de beantwoording op schriftelijke vragen een oneerlijke voorstelling van zaken heeft gegeven door te suggereren dat het de gemeente Steenbergen vrij zou staan om onafhankelijk naar een andere exploitant op zoek te gaan;

dragen GS op:

- om het intrekken van de bevoegdheid van de gemeente Steenberg en om te besluiten over het windpark Karolinapolder ongedaan te maken;
en gaan over tot de orde van de dag.
Harry van den Berg, PVV Noord-Brabant”

De **voorzitter**: Ik dank de heer Van den Berg. Dan kunnen nu de andere fracties, zo daar behoefte aan is, zich bij dit debat voegen. Ik inventariseer even. De fractie van de VVD. Geen behoefte. De fractie Forum voor Democratie. Ook niet. CDA, SP, D66, GroenLinks, Partij van de Arbeid, 50PLUS, Partij voor de Dieren, Lokaal Brabant, ChristenUnie-SGP. Niet het geval. Dan geef ik de gedeputeerde de gelegenheid om de aanvullende vragen te beantwoorden.

Mevrouw **Spierings** (GS, D66): Ja, voorzitter, ik denk een beetje ten overvloede, maar het staat de gemeente nog steeds vrij om voor de Anna- en Drievriendenpolder met een andere exploitant in zee te gaan. Er zijn meerdere exploitanten die daar grondposities hebben, maar ik geloof dat de heer Van den Berg en ik elkaar op dat punt voldoende verstaan.
Heel veel andere vragen gingen eigenlijk niet over het interpellatiedebatverzoek, maar over het onderwerp waar we het over twee weken met elkaar over gaan hebben...

De **voorzitter**: Mijnheer Van den Berg, u heeft zo een tweede termijn.

Mevrouw **Spierings** (GS, D66): Ik wil die vragen wel beantwoorden, voorzitter, als u dat nu relevant vindt, maar ik denk dat ik daarmee alle andere fracties verleid om zich ook in het debat te mengen, want als het gaat om vragen als “vanwaar de haast?” en “waarom heeft u die bevoegdheid teruggetrokken?”, dan zijn dat echt onderwerpen waarvan ik denk dat we daar over twee weken uitgebreid met elkaar over komen te spreken.

De **voorzitter**: Dat lijkt me het geval. Ik dank de gedeputeerde. Dan nu de heer Van den Berg in tweede termijn.

De heer **Van den Berg** (PVV): Ja, voorzitter, dan krijg ik eigenlijk nog geen antwoord op mijn vraag. Als u dit nu zo stelt, dat de gemeente Steenberg nog steeds alle vrijheid heeft daar de beslissingen in te nemen, waarom heeft u die beslissingsbevoegdheid dan weer ingetrokken, die overdracht daarvan? Waarom?

De **voorzitter**: Ik dank de heer Van den Berg voor zijn vraag. Zijn er andere fracties die zich in deze tweede termijn willen melden? Ik stel vast dat dat niet het geval is. Dan geef ik de gedeputeerde de gelegenheid om ook op deze vraag nog te antwoorden.

Mevrouw **Spierings** (GS, D66): Voorzitter. De beslissingsbevoegdheid is ingetrokken voor het windpark Karolinapolder. Op het moment dat de gemeente een plan gaat ontwikkelen voor de Anna- en Drievriendenpolder en daarmee in een fase terechtkomt waarin wij het vertrouwen erin hebben dat ze daar een windpark kan realiseren en ze vraagt aan ons om de bevoegdheid over te dragen, dan zullen wij daar op dat moment een besluit over nemen.

De **voorzitter**: Interruptie de heer Van den Berg.

De heer **Van den Berg** (PVV): Voorzitter. Mag ik het zo samenvatten dat u het belang van die turbines, met totale tegenzin van het overgrote deel van de gemeenteraad van Steenberg, zo belangrijk vindt dat u voor die turbines dat windpark, zoals u dat noemt, de beslissingsbevoegdheid intrekt en dat u zegt van "uiteraard staat het vrij om nog veel meer van die mooie windmolens neer te zetten"? Heb ik dat goed samengevat?

De **voorzitter**: Uw vraag is helder. De gedeputeerde.

Mevrouw **Spierings** (GS, D66): Ja, voorzitter dit gaat ook weer over de vraag waarom wij de bevoegdheid hebben teruggetrokken en waarom die turbines zo van belang zijn. Nou, kort samengevat: omdat we daar een afspraak over hebben gemaakt, zowel met de gemeente Steenberg als met het rijk.

De **voorzitter**: De heer Van den Berg, ten tweeden male.

De heer **Van den Berg** (PVV): Ja, voorzitter. Staat ergens op papier dat de gemeente Steenberg daar windturbines hoger dan 150 meter toe moet laten volgens die beslissing? En wat is het voor wassen neus als u zegt van "wij geven de regie over het gehele windenergiegebeuren", of de opgave die vanuit het IPO uiteindelijk komt, het Energieakkoord, wat is dat nog waard als u dan eenzijdig projecten op deze manier door gaat drukken, in weerwil van de democratische orde daar?

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

Mevrouw **Spierings** (GS, D66): Ik denk dat de heer Van den Berg daar een heel terechte opmerking maakt door het woord 'Energieakkoord' te gebruiken, want we hebben het hier over afspraken uit 2011 en 2013 naar aanleiding van het Energieakkoord. Inmiddels zijn we bezig met het Klimaatakkoord, waar we op een andere manier met elkaar gaan werken, met andere typen afspraken. Die gaan, zoals de heer Van den Berg overigens vanochtend al heel terecht opmerkte, gelukkig over megawatturen en niet meer over megawatts. Dus er gaat het een en ander veranderen in het Klimaatakkoord. Dat is niet hetzelfde als de casus Steenberg waar we het hier over hebben, die nog valt onder het Energieakkoord.

De **voorzitter**: Goed. Ik dank de gedeputeerde voor haar beantwoording en sluit dan de beraadslagingen over deze interpellatie. Zoals gebruikelijk, brengen wij moties die zijn ingediend bij een interpellatie, meteen in stemming bij de interpellatie. Dat betreft, geachte collegae, de motie onder stuknummer 24. We drukken op de stemmingsbel, om aan te kondigen dat hier nu een stemming gaat plaatsvinden over motie 24 naar aanleiding van het interpellatiedebat.

Voor alle zekerheid, want er is even een misverstand over hoe expliciet de gedeputeerde heeft aangegeven wat haar opvatting over deze motie is, wil ik haar nog even vragen daarover iets te zeggen.

Mevrouw **Spierings** (GS, D66): Voor alle duidelijkheid: motie 24 ontraadt ons college.

De **voorzitter**: De stemming kan dan volgens mij nu beginnen, omdat we voldoende tijd hebben gegeven aan degenen die eventueel in de wandelgangen waren, om weer in de zaal te zijn. Ik ga dus de stemming doen over motie 24. De fractie van de VVD.

De heer **Panhuizen** (VVD): Tegen.

De **voorzitter**: Forum voor Democratie.

De heer **De Bie** (FvD): Voor.

De **voorzitter**: CDA.

De heer **Hendriks** (CDA): Tegen.

De **voorzitter**: SP.

De heer **Heijmans** (SP): Tegen.

De **voorzitter**: D66.

De heer **Meijer** (D66): Tegen.

De **voorzitter**: GroenLinks.

Mevrouw **Van Diemen-Vereijken** (GL): Tegen.

De **voorzitter**: PVV.

De heer **Van den Berg** (PVV): Voor met stemverklaring. Ik vind het echt wederom een dieptepunt hier hoe er omgegaan wordt met democratische gremia, in dit geval de gemeenteraad in Steenbergen. Ik hoop dat u daar nog goed over nadenkt de komende twee weken, want dan komen we hier op terug.

De **voorzitter**: PvdA.

De heer **De Kort** (PvdA): Tegen.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Tegen.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (Partij voor de Dieren): Voor met een stemverklaring, voorzitter. Wij zijn van mening dat GS voldoende hun tanden hebben laten zien. Wij denken dat het intrekken zeker zal bijdragen aan een constructieve oplossing in Steenbergen.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Voor met stemverklaring, voorzitter. Wij vinden als Lokaal Brabant dat lokaal opgelost moet worden in de gemeente wat daar opgelost kan worden.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Tegen.

De **voorzitter**: Dan is deze motie verworpen.

Besprekstukken

Debat over Rapport Remkes `Niet alles kan`

De **voorzitter**: Dan gaan wij over naar het onderwerp commissie-Remkes, aanbevelingen, enfin, wat ik daar straks al over heb gezegd. Wij hebben de gewoonte om degene die als eerste indiener van dit debat op het verzoek staat, en dat is in dit geval de heer Vreugdenhil van de fractie van ChristenUnie-SGP, als eerste het woord te geven. Daarna volgen de fracties, ook al waren ze mede-indiener, in volgorde van omvang. Ik maak alvast melding van het feit dat er sprake is van maar liefst vijf maidenspeeches, d.w.z. dat interrupties dan niet aan de orde zijn, en dat we achteraf uiteraard even waardering uitspreken voor die maidenspeeches. Het zijn er maar liefst vijf, maar allereerst is nu het woord aan de heer Vreugdenhil van de fractie ChristenUnie-SGP.

De heer **Boon** (PVV): Voorzitter, ik wil graag een ordeverzoek doen.

De **voorzitter**: De heer Boon.

De heer **Boon** (PVV): Er zijn veel mensen aanwezig op de publieke tribune en beneden in de Bois-le-duc zaal. Die hebben geen iBabs en kunnen dus de moties niet zien. Ik wil vragen of de moties op papier aan die mensen verstrekt kunnen worden, zodat ze mee kunnen kijken met het gehele debat.

De **voorzitter**: Dat lijkt me een heel redelijk verzoek. We zullen even kijken wat de beste vorm is, of we heel veel papier gaan geven, of dat we even zorgen dat we zodanig veel op het prikbord hangen dat iedereen kan meelezen. We zorgen in ieder geval dat de mensen die geen toegang hebben tot iBabs, en dat geldt ook voor de publieke tribune, kennis kunnen nemen van wat hier vandaag aan de orde komt. Dat lijkt me praktisch. Althans: u deed een ordevoorstel en ik neem daarop een beetje een voorschot, want ik moet dit eigenlijk netjes in stemming brengen. Maar ik zag u zo beleefd knikken, dat we geen tijd behoeven te verspillen aan een stemming. Ik proef instemming en het is aldus besloten.

De heer Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Ja, dank u wel, voorzitter. Voor de goede orde: dit is niet mijn maidenspeech, dus ik mag geïnterrupteerd worden! Wel heb ik als kleinste fractie slechts vijf minuten spreektijd, dus ik moet het beknopt houden, dit ook voor de mensen die meeluisteren.

Dat provinciale politiek niet leeft, voorzitter..., nou, de Statenzaal zit vol, de tribune voor de ambtenaren zit vol, de perstribune zit vol en ook een groot welkom aan alle boeren die hier vandaag aanwezig zijn. Goed dat jullie er zijn, want het gaat over jullie toekomst waar we het vandaag over hebben.

Voorzitter. Toen de commissie-Remkes met z'n rapport kwam, gaf hij dat een mooie titel mee: 'Niet alles kan'. Als de stikstofcrisis één ding duidelijk gemaakt heeft, dan is het wel dat iedereen op een evenwichtige manier moet bijdragen aan het terugdringen van de stikstofuitstoot: de boer, maar ook de consument, de automobilist, de vrachtwagenchauffeur en het bedrijfsleven. Ik wil benadrukken, voorzitter, dat de landbouwsector in de afgelopen jaren al een grote reductie heeft gerealiseerd en met de afspraken uit het stikstofconvenant levert de agrarische sector in de komende jaren daar nog een forse reductie bij, en dat terwijl in de rest van Brabant de economie alleen maar toeneemt. Ik snap de enorme emotie bij de boeren, die dat niet eerlijk vinden. Voorzitter. We zien een toename van het vliegverkeer in Brabant, we zien dat

we vrolijk 130 km dwars door onze kwetsbare natuur rijden, dat de industrie in Brabant kan uitstoten zonder dat ze daar de juiste vergunning voor hebben, en niemand maakt zich daar druk over. Voorzitter. Ik sta er dan ook versteld van hoe het kan dat Eindhoven Airport, waar de provincie nota bene mede eigenaar van is, zonder de juiste natuurvergunningen opereert. Is dat eerlijk in de richting van de boeren? Vraag aan de gedeputeerde, graag een antwoord. Of hoe kan het dat er miljoenen overheidssubsidie gaan naar de Amercentrale voor de bijstook van biomassa, die zorgt voor een enorme toename van ammoniak, terwijl ze niet de juiste vergunning hebben? Voorzitter, hoe kan dat?, vraag ik aan de gedeputeerde. Ik kan dat niet uitleggen. En waarom rijden we nog steeds 80 km per uur over de provinciale wegen, door onze Brabantse natuurgebieden, als de urgentie zo hoog is? Vraag aan de gedeputeerde voor mobiliteit: heeft u het plan al klaar om zelf ook vanuit mobiliteit een bijdrage te leveren aan het terugdringen van stikstofreductie?

Voorzitter. Het is te gemakkelijk, en eigenlijk ook ongehoord, om zomaar te roepen dat alle problemen opgelost zijn als de veehouderij maar even gehalveerd wordt. Het is te makkelijk om alles op het bordje van de boeren te schuiven. In de afgelopen jaren zijn alle pijlen door het Brabants provinciebestuur op de boeren gericht. Maatregel op maatregel kregen zij te verwerken ten koste van honderden agrarische gezinsbedrijven, die we heel hard nodig hebben in Brabant om ook in de toekomst de omslag te kunnen maken naar kringlooplandbouw, dat ten koste gaat van het dierenwelzijn, ten koste gaat van de schaalvergroting in de agrarische sector, die we met z'n allen niet willen. En het heeft uiteindelijk maar een heel beperkte winst opgeleverd, waardoor nu extra maatregelen nodig zijn. Voorzitter. Daar komt nu nog eens een keer bij dat voor onze agrariërs de beleidsregel, gecombineerd met de verplichte vergunningaanvraag voor 1 april, daar nog een forse schep bovenop doet. Daarmee is het totale maatregelenpakket hier in Brabant onrealistisch en onhaalbaar, en dat leidt ertoe dat onze Brabantse boeren geen gebruik kunnen maken van de mogelijkheden die straks door het Rijk geboden worden voor een warme sanering, of te helpen een keuze te maken voor een stalsysteem waar de overheid ook aan bijdraagt.

De **voorzitter**: Interruptie mevrouw Van Kessel.

Mevrouw **Van Kessel** (D66): Voorzitter. Ik hoor de heer Vreugdenhil zeggen dat kringlooplandbouw ten koste gaat van dierenwelzijn. Kunt u dat uitleggen?

De **voorzitter**: Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Kringlooplandbouw gaat niet ten koste van dierenwelzijn, maar juist de maatregelen voor de stikstofreductie, en volgens mij was u toen hier de inspreker namens de Dierenbescherming, die ons ertoe oproep om deze maatregelen niet te nemen, omdat het slecht zou zijn voor het dierenwelzijn. U riep toen nog, als D66-vertegenwoordiger nu: neem deze maatregelen niet aan, het is slecht voor het dierenwelzijn, maar zorg voor maatwerk voor de boeren. U zit nu in een ander schuitje, dus het verbaast mij enorm dat juist u deze vraag hier stelt. Ik heb de brief van de Dierenbescherming wederom gelezen en wederom zegt de Dierenbescherming: het maatregelenpakket, dat enkel gericht is op stikstof, helpt niet voor het dierenwelzijn, dat versterkt de schaalvergroting, en dat moeten we in Brabant niet doen.

De **voorzitter**: Mevrouw Van Kessel.

Mevrouw **Van Kessel** (D66): Voorzitter. Wat ik wil zeggen, is dat innovatie hand in hand kan gaan met kringlooplandbouw, en dat is ook in lijn met de inbreng die ik toen gedaan heb namens een andere organisatie.

De **voorzitter**: Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Dat klopt, maar ik zal u een voorbeeld gegeven over de kringlooplandbouw. Ik kom uit het Land van Heusden en Altena. Wij hebben een gebied waar we eigenlijk heel weinig overlast hebben, wij zijn niet de Peel, het is een compleet ander gebied met heel veel kleinschalige agrarische bedrijven. Onze bedrijven in onze regio worden misschien wel harder getroffen, ik zie daar meer bedrijven omvallen dan in andere regio's, waarin door middel van schaalvergroting alsnog aan de regels kan worden voldaan. En juist die ontwikkeling, die wij hier niet willen, wordt in de hand gewerkt door de maatregelen die hier genomen worden. Dat is ook exact eigenlijk de kern van de commissie-Remkes, die zegt: kom met een gebiedsspecifieke aanpak waarin we onze agrarische gezinsbedrijven overeind houden, want we hebben ze in de toekomst heel hard nodig voor onze voedselvoorziening, voor het onderhoud van ons landschap, voor waterberging, voor CO₂-opslag, en zo kan ik nog een poosje doorgaan.

De **voorzitter**: Interruptie Ludwig.

De heer **Ludwig** (GL): Ja, voorzitter, voor een deel begrijp ik de boosheid van de heer Vreugdenhil, aan de andere kant wil ik hem ook een beetje een spiegel voorhouden in dit debat. Het gaat over de emissies die veroorzaakt worden door de landbouw. We weten dat het overgrote deel van de emissies, stikstofemissies, wordt veroorzaakt door de landbouw, 46%. Al jaren neemt dat niet af, sterker nog: het neemt toe volgens de metingen van RIVM. U heeft daar twijfels over, gisteren is dat weer ontkracht door uw eigen minister, maar heeft u daar ook een keer zelf naar gekeken van: die stikstofemissies dalen niet, we hebben een stikstofprobleem, wat zijn de oplossingen daarvoor?

De **voorzitter**: Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Voordat we verzeild raken in een heel technische discussie over ammoniakconcentraties, want daar gaat het over: u haalt een aantal dingen door elkaar, depositie, ammoniakconcentratie. Het RIVM heeft ook duidelijk in een rapport aangegeven wat daar de oorzaken en gevolgen van zijn. Ik zie inderdaad juist in gebieden, bijvoorbeeld de Noordwaard, waar vijf meetpunten staan, een gebied waar heel veel veehouderij weggesaneerd is, dat juist daar de ammoniakemissie enorm toeneemt. Dat zegt niet dat ik zeg, en dat heb ik hier altijd in al die jaren gedaan, dat we niks moeten doen. Ik zie het probleem dat er is, maar ik heb hier altijd gepleit voor die gebiedsgerichte aanpak, om juist daar waar je de meest effectieve maatregelen kunt nemen, ook de maatregelen daadwerkelijk te nemen en niet met een schot hagel op de hele Brabantse boerengemeenschap te schieten, waardoor juist de verkeerde bedrijven vaak getroffen worden.

De **voorzitter**: Ludwig.

De heer **Ludwig** (GL): Volgens mij is gisteren weer bevestigd dat het MAN-meetwerk - Meetwerk Ammoniak in Natuurgebieden - steekhoudend is. Die concentratie valt daar gewoon. Want ze meten de concentratie, maar die slaat neer. Tegelijkertijd - ik heb het verkiezingsprogramma van de ChristenUnie er nog even op nagelezen - zie ik geen maatregelen in uw verkiezingsprogramma voor deze Provinciale

Staten waarmee u zorgt voor een daling van de stikstofemissies van de veehouderij. En dan vind ik het ook eerlijk om het eerlijke verhaal te vertellen, om te zeggen: hé, die stikstofemissies nemen niet af, iedereen moet eraan bijdragen, maar de landbouw ook.

De **voorzitter**: Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Mijnheer Ludwig. Ik loop al langer mee in de provinciale politiek en we hadden een prachtig stikstofconvenant, vrijwillig afgesloten door onze Brabantse boeren, die liepen hierin voorop, wat een enorme reductie betekende van de stikstofuitstoot. Nog ver voordat een aantal partijen de veehouderijmaatregelen hier ter discussie stelden, waren de boeren al bezig, zelfstandig, om hier met verscherpte maatregelen de reductie te realiseren. En dan vind ik het oneerlijk om dan, en dat heb ik altijd gezegd hier in deze Staten, wanneer concentraties toenemen, de maatregelen alleen op de agrarische sector te focussen. Vaak genoeg heb ik hier gevraagd: zorg ook dat de industrie nadrukkelijk onderzocht wordt en neem daar maatregelen, zorg dat het vliegverkeer afneemt in Brabant, zorg ervoor dat ook andere sectoren daar een bijdrage aan leveren. Ik heb hier altijd nul op het rekest gekregen. Als u vindt dat de urgentie zo groot is, waarom heeft dit college dan nog geen maatregelen genomen om zachter te gaan rijden in natuurgebieden? Juist dat onderscheid, dat verschil in aanpak, maakt de mensen zo boos. Dat zorgt er ook voor dat ik een eerlijk beleid wil, waarin alle sectoren naar draagkracht bij zullen dragen.

De **voorzitter**: Oké. Ik geef de heer Ludwig de gelegenheid om de vraag te beantwoorden. Niet een derde interruptie, maar de vraag van de heer Vreugdenhil mag u beantwoorden.

De heer **Ludwig** (GL): Ja, dank voorzitter. Volgens mij heeft de gedeputeerde vanochtend aangegeven dat er geen taboes zijn en dat naar alles wordt gekeken. Alle sectoren zullen aan de bak moeten. Dat betekent ook dat er gekeken zal worden naar snelheidsverlaging, daar waar het echt essentieel bijdraagt. Dus het verwijt dat er niks op andere terreinen wordt gedaan, is volgens mij vanochtend geheel ontkracht.

De **voorzitter**: Everling, interruptie.

De heer **Everling** (SP): Ja, dank u voorzitter. De heer Vreugdenhil haalt het Convenant Stikstof weer aan, maar klopt het of klopt het niet, dat daarin het zinnetje staat dat, als wij merken dat de stikstofdepositie niet verder afneemt, we dan aan de kraan gaan draaien? Klopt dat, ja of nee?

De **voorzitter**: Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Ja, meneer Everling, dat klopt en er staat ook een zin achter, namelijk dat we dat doen voor alle sectoren proportioneel. Dat is precies het punt: alleen op de veehouderij worden de maatregelen genomen. En in al die jaren, meneer Ludwig – misschien zal de gedeputeerde nu zeggen dat hij er in de toekomst naar wil gaan kijken –, in al die jaren is op de andere sectoren geen maatregelenpakket van deze provincie gekomen. Dus als u het stikstofconvenant volledig wilt citeren, meneer Everling, volledig wilt uitvoeren, dan had juist dat brede maatregelenpakket hier voorgelegd en ook uitgevoerd geweest.

De **voorzitter**: Mevrouw Van Kessel, interruptie.

Mevrouw **Van Kessel** (D66): Voorzitter. De heer Vreugdenhil constateert en predikt, maar wat zijn nu uw concrete oplossingen? Uw eigen minister zit met de handen in het haar.

De **voorzitter**: Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Volgens mij is minister Schouten ook uw minister, onze minister van Landbouw, eindelijk weer een minister van Landbouw in Nederland....

De **voorzitter**: Het is een minister van de Kroon, van ons allemaal, zou ik zeggen.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Precies, en ik deel haar heel graag met u allemaal, want ik denk dat zij wel precies een minister is die een toon raakt waarin ze ook echt opkomt voor de sector en tegelijkertijd ook niet wegkijkt van de maatregelen die genomen moeten worden. Zo kunt u mij ook kennen van de afgelopen jaren. Wij hebben nooit gezegd "er moet niets gebeuren", maar wij willen wel dat de maatregelen die genomen worden effectief zijn, dat die ook daadwerkelijk leiden tot een verlaging van de depositie in de natuur – daar doen we het toch voor –, maar dat we dat wel op een eerlijke manier doen, waarbij we onze kleinschalige gezinsbedrijven ook een toekomst in Brabant bieden.

De **voorzitter**: Mevrouw Van Kessel.

Mevrouw **Van Kessel** (D66): Maar wat zijn uw oplossingen dan?

De **voorzitter**: Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Volgens mij heeft het Rijk heel duidelijk gezegd dat we graag de ondernemers die willen stoppen, vrijwillig, ook de ruimte willen bieden en ook eerlijk willen compenseren voor de kosten die ze maken. Volgens mij heeft ze ook gezegd dat ze een bijdrage wil leveren, juist aan bedrijven die hun stalsystemen in de toekomst aan moeten passen, dat niet op wil leggen, maar samen kijkt, en eventueel ook meefinanciert als dat nodig is. Volgens mij heeft ze ook gezegd dat niet alleen de agrarische sector daar de maatregelen moet nemen, maar dat het een breed pakket moet zijn dat ook in andere sectoren moet plaatsvinden. Ik denk een prachtig pakket, dat pijn doet, dat ook bij de agrarische sector pijn doet, maar dat wel eerlijk is en ook tegemoetkomt aan de rechten die ondernemers ook hebben én aan de toekomst, ook van onze jonge boeren in Brabant.

De **voorzitter**: Oké. Meijer, interruptie.

De heer **Meijer** (D66): Ja, voorzitter. Mevrouw Van Kessel legt natuurlijk wel de vinger op de zere plek, hè meneer Vreugdenhil? Want uw minister komt met een maatregelenpakket en u staat vandaag een enorm verhaal te houden, maar wat zijn nou uw oplossingen? U heeft het over 'proportioneel' en over het aanpakken van alle sectoren, maar wat mag de veehouderij in Brabant nou voor een maatregelenpakket verwachten vanuit de ChristenUnie-SGP in Brabant?

De **voorzitter**: Goed. Die vraag is zojuist ook gesteld. We gaan niet voortdurend vragen herhalen. Mijnheer Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Ik ben al blij dat ik minister Schouten mag vertegenwoordigen en dat u de heer Tjeerd de Groot moet vertegenwoordigen, want dan zou ik me echt ongelukkig vinden hier.... *(Applaus)*

De **voorzitter**: Dames en heren. Ik wijs u er even op, dat is natuurlijk nog niet helemaal bekend, dat applaus na afloop van de voorstelling welkom is, maar dat er tijdens de voorstelling niet wordt geklapt in deze zaal, en geen enkele uiting van medeleven. Dat zijn nu eenmaal de spelregels. Mijnheer Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Maar even terugkijkend op de vraag van de heer Meijer, voorzitter: we hebben een stikstofconvenant gesloten met de agrarische sector die zou leiden tot 50% reductie. Dat halen we en daar houden wij ons ook aan. Wij hebben ook gezegd dat, als dan inderdaad blijkt dat er extra maatregelen genomen moeten worden, we daar niet voor weglopen. Maar ik heb altijd hier gezegd "dan wil ik wel een besluit nemen dat niet alleen op de agrarische sector gericht is, maar dat op alle partijen is gericht, en 2: dat we gebiedsgericht gaan kijken hoe we die bedrijven kunnen helpen, uitkopen of verplaatsen, die dicht bij de natuurgebieden liggen, waardoor het echt effect heeft op de depositie in natuurgebieden". Daar doen we het voor, en wat we nu doen voor beleid is minder dan 4% reductie op de Brabantse natuurgebieden, met een maatregelenpakket dat een miljardenschade voor de agrarische sector heeft.

De **voorzitter**: Meijer.

De heer **Meijer** (D66): Ja, voorzitter. De heer Vreugdenhil draait en draait en schetst en schetst, maar wat zijn nou uw concrete maatregelen? U heeft het over het uitkopen van bedrijven. Nou, het college heeft aangekondigd dat dat inderdaad gaat gebeuren, dus ik had applaus van u verwacht. En u heeft geen andere maatregelen. U praat over waardering en u praat over hoe goed de sector is, maar van waardering gaat de schoorsteen niet roken. U weet het en u heeft geen plan.

De **voorzitter**: Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): U kunt er mij in deze Staten niet van beschuldigen geen plan te hebben. Ik heb altijd constructief de plannen ernaast gelegd. Maar als het gaat over de uitkoop van ondernemers: als wij een ondernemer op 1 januari, of 1 april, verplichten zijn bedrijf te stoppen, dan is het voor dat bedrijf helemaal niet mogelijk om nog aan een warme-saneringsregeling deel te nemen op basis van staatssteun. Als wij ondernemers verplichten om hun stal aan te passen, voor 1 april de vergunning in te dienen, is het voor hen niet meer mogelijk om mee te lopen in de regeling voor de stallen in heel Nederland en de algemeenverbindendverklaring ervan. Meneer Meijer, uw oplossingen leiden er alleen maar toe dat vele Brabantse gezinsbedrijven, die we hard nodig hebben, kapot gaan. Daar strijd ik voor en dat wil ik voorkomen.

De **voorzitter**: Mevrouw Vlasveld, interruptie.

Mevrouw **Vlasveld** (Partij voor de Dieren): U gaf aan dat de stikstof met 50% gehalveerd is de laatste periode, maar uit de cijfers blijkt dat de laatste tien jaar de stikstof helemaal niet is gedaald, maar gelijk gebleven, en zelfs gedeeltelijk is gestegen. Waar baseert u die 50% dan op?

De **voorzitter**: Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Als u mij goed gehoord heeft, dan heb ik aangegeven dat in het stikstofconvenant, dat tot 2028 loopt, een maatregelenpakket zit om 50% te reduceren van de stikstofuitstoot. We kunnen wel kijken naar emissie of concentratie en dergelijke, maar ik kijk wat een bedrijf daadwerkelijk uitstoot. En uit de rapporten die er kwamen, voorafgaand, bleek ook dat de agrariërs hun afspraken nakwamen, bleek ook dat die reductie daadwerkelijk gehaald werd. Daarom was het ook zo wrang om dan toch nog een extra maatregelenpakket te doen, zeker als je weet dat er tal van industriebedrijven in Brabant zijn die eigenlijk een NB-vergunning nodig hadden en die helemaal niet hebben, en als je weet dat bijvoorbeeld een Eindhoven Airport met een enorme uitstoot niet eens een Natuurbeschermingsvergunning heeft. Ja, dan is het wel heel wrang, en dan is het echt een oneerlijk beleid, en wat mij betreft moeten we daar nu een streep doorheen zetten.

De **voorzitter**: Mevrouw Vlasveld..., geen interruptie? Dan de heer Van der Wel, interruptie.

De heer **Van der Wel** (Partij voor de Dieren): Ja, voorzitter, het is heel duidelijk. Ammoniak komt uit de veehouderij en de stikstof die u nu bedoelt, stikstofoxide, komt inderdaad uit vliegverkeer, of autoverkeer, of boten. Dat klopt. Dus we kunnen heel goed onderscheid maken tussen stikstof uit de veehouderij en stikstof uit de industrie et cetera.

De **voorzitter**: En uw vraag is?

De heer **Van der Wel** (Partij voor de Dieren): U geeft nu aan dat het over die periode 50% gereduceerd is. De getallen, de metingen door het RIVM in de grond, wat de plantjes voelen, wijzen dat helemaal niet uit. Het is namelijk een stijging geworden de laatste jaren, het wordt allen maar meer....

De **voorzitter**: En uw vraag is, mijnheer Van der Wel?

De heer **Van der Wel** (Partij voor de Dieren): De ChristenUnie kan toch erkennen dat die luchtwassers helemaal niet hebben gewerkt en dat we dus de boel aan het vergiften zijn? U moet zelf nu, als verantwoordelijk voor de boeren, met een plan komen, om te zeggen: we gaat dat op een andere manier doen...

De **voorzitter**: Mijnheer Van der Wel...

De heer **Van der Wel** (Partij voor de Dieren): Wat gaat u nu doen dan?

De **voorzitter**: Precies. Kijk, we hebben toch een beetje de afspraak dat een interruptie eindigt in een duidelijke vraag. U krijgt straks nog ruim de gelegenheid om het woord te voeren, daar is de interruptietafel niet voor bedoeld, dat weet u. We zijn in zekere mate mild, maar zeker in zo'n debat is het goed om de orde toch een beetje te handhaven. De vraag is duidelijk. De heer Vreugdenhil krijgt het woord.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Ja, voorzitter, ook daar zijn een aantal nuances bij te plaatsen. Heeft u bijvoorbeeld weleens een vergunningaanvraag gezien van een bedrijf als Isover, dat isolatiemateriaal maakt, en hoeveel ammoniak die uitstoten? Heeft u weleens gekeken bij een energiecentrale, een biomassa-centrale, hoeveel ammoniak daar uitgestoten wordt, bij de meestook van biomassa? Dus uw vlieger gaat niet helemaal op, om te zeggen dat het alleen maar veehouderij is. Maar

goed, als ik mee wil gaan in uw verhaal: natuurlijk moet de agrarische sector een reductie laten zien, maar als wij de concentraties zien in bepaalde gebieden – ik noem eventjes de Biesbosch; ik weet precies waar die meetpunten zitten –, daar is de volledige agrarische sector ongeveer gesaneerd de afgelopen jaren en toch zien we daar een enorme toename van concentratie van ammoniak. Ja, dan stel ik mijzelf de vraag, die vraag heb ik vaker gesteld, maar ik krijg er nooit antwoord op: hoe kan dat? Of bijvoorbeeld het Pompeveld. Ik weet heel goed waar die meetpunten staan. In het gebied eromheen is de afgelopen periode de agrarische sector flink gesaneerd en natuur ontwikkeld, maar het is een van de gebieden met bijna de grootste stijging van ammoniakconcentratie in de afgelopen jaren. Ja, dan vraag ik me af: hoe kan dat? Dat is volgens mij ook wat het RIVM zegt met “we zullen meer meetpunten moeten doen”. Maar dat neemt niet weg – voordat u dat beeld gaat opwerpen – dat we maatregelen zullen moeten nemen, maar dan wel maatregelen die daadwerkelijk effect hebben op de natuur. Daar doen we het voor en daar is die gebiedsgerichte aanpak, denk ik, prima voor opgericht.

De **voorzitter**: Van der Wel.

De heer **Van der Wel** (Partij voor de Dieren): Ja voorzitter, dan blijft nog steeds het geval dat de veehouderij in z'n geheel verantwoordelijk is voor het over-, over-, overgrote deel van de ammoniak. En dan kunt u er een biomassacentrale bij halen, of een Thermofrost, of wie dan ook, maar dat zijn echt minimale getallen. Dat gaat niet over heel Brabant op die manier. Dus dat ben ik niet met u eens. Maar nu concreet hè: u zegt dat er maatregelen zijn genomen. De veehouderijsector is toen akkoord gegaan met de luchtwassers, de combi-luchtwassers. Die blijken helemaal niet te werken. En wie is de dupe: de natuur. Wie moet nu met de oplossing komen? Ik bedoel: het was niet de overheid die zei “u moet deze luchtwasser nemen”, of “u moet het zó doen”, nee: “u moet zoveel reduceren”. Dié afspraken zijn niet nagekomen. Wat moeten we daaraan doen dan?

De **voorzitter**: Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Realiseert u zich goed dat juist door de overheid die luchtwassers verplicht gesteld zijn en dat het voor de agrarische sector niet de optie was die ze graag wilde realiseren. Dat is nou precies de bal weer neerleggen waar hij niet hoort. Ik blijf daar ver van, want als je kijkt naar de afgelopen periode – en we hebben die onderzoeken gewoon liggen, meneer Van der Wel, in de aanloop naar het Statendebat –, dan heeft er al een enorme reductie plaatsgevonden van ammoniakuitstoot. En ook in de komende periode werden de afspraken uit het stikstofconvenant daadwerkelijk gehaald.

De **voorzitter**: Everling.

De heer **Everling** (SP): Ik vind het toch weer jammer, want dat doet de heer Vreugdenhil wel vaker: dingen beweren die eigenlijk iets anders liggen dan hij zegt. Er is inderdaad geen verplichting om luchtwassers te plaatsen. Dat is een keus die ondernemers individueel kunnen maken, dat kan, maar er is geen verplichting om luchtwassers te plaatsen. Dat wil ik toch echt wel even heel scherp hier gezegd hebben.

De **voorzitter**: Goed. Een korte reactie, mijnheer Vreugdenhil, en dan gaat u uw betoog vervolgen.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Als je een bedrijf verplicht te voldoen aan de eisen, maar er zijn geen stalsystemen waarmee je kunt werken, dan verplicht jij als overheid een luchtwasser. Je kunt dan

wel zeggen: u heeft twee keuzes, of een luchtwasser, of stoppen, maar dat zijn lekkere keuzes die je als overheid daarin geeft! Dus daadwerkelijk het beleid leidt ertoe, en verplicht ondernemers ertoe om daadwerkelijk maatregelen te nemen....

De **voorzitter**: Oké. Vervolgt u uw betoog, mijnheer Vreugdenhil. En mag ik stilte in de zaal!

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Voorzitter. Niet voor niets roept de minister dan ook op tot een gebiedsgericht beleid. Als ChristenUnie-SGP-fractie hebben wij daar in de afgelopen jaren ook vaak toe opgeroepen: gerichte maatregelen per gebied, met een eerlijke vergoeding voor boeren die vrijwillig willen stoppen, of hun bedrijf willen verplaatsen, maar ook maatregelen waarbij de industrie, het bedrijfsleven en de automobilist bijdraagt aan de reductie van stikstof.

Voorzitter. Ik wil drie concrete stappen voorstellen om als provincie Brabant het advies van Remkes in de komende periode uit te voeren. 1. We zullen het veehouderijbeleid in Brabant moeten heroverwegen en aansluiting houden bij de uitwerking van de maatregelen van het Rijk en de gezamenlijke provincies, verenigd in het IPO. Het zou dom zijn om de politieke compromissen van de huidige coalitie nu koste wat het kost door te drukken. Dat betekent ook dat de verplichte datum voor aanvraag van de vergunning per 1 april én de deadline voor aanpassing van stallen in 2022, verruimd moeten worden. Ik dien daartoe een motie in, die mede wordt ingediend door de Partij voor de Vrijheid, Lokaal Brabant, Forum voor Democratie en 50PLUS.

Ten tweede...

De **voorzitter**: U moet echt gaan afronden.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Ja. Laat als provincie zien dat het menens is om de reductie van stikstof in alle sectoren te verlagen. Kom binnen een maand met een maatregelenpakket om de snelheid te verlagen, het vliegverkeer op Eindhoven Airport terug te dringen en de uitstoot van industrie te verlagen. Ik hoor graag de GS-reactie daarop.

Voorzitter. Ik roep alle partijen in de Staten op om in de komende periode samen met onze Brabantse boeren, het bedrijfsleven en alle Brabanders te komen tot een duurzame oplossing en met elkaar het overleg aan te gaan hoe we dat, in combinatie ook met de maatregelen van het Rijk, vorm willen geven. En ik lever daar graag op die wijze een bijdrage aan.

Motie M25/2019: Uitstel datum aanpassing van stallen.

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 11 oktober 2019;

behandelend het rapport van de commissie Remkes 'Niet alles kan';

constaterende dat

- de provincie een belangrijke rol toebedeeld krijgt in een gebiedsgerichte aanpak van de stikstofreductie;

overwegende dat

- het belangrijk is dat generieke maatregelen en gebiedsgerichte maatregelen elkaar niet tegen dienen te werken;
- het provinciaal beleid aan dient te sluiten bij de uitwerking van de maatregelen door het Rijk en de gezamenlijke provincies verenigd in het IPO;

voorts overwegende dat

- er voor de verplichte datum van indienen van een ontvankelijke en vergunbare aanvraag per 1 april 2020 voor sommige sectoren geen of te weinig systemen beschikbaar zijn;

- het kabinet innovaties in stalsystemen wil stimuleren en ondersteunen waarbij stallen versneld kunnen worden afgeschreven en tegelijkertijd nieuwe innovatieve stalsystemen zorgvuldig worden geïntroduceerd;
- er nog veel onduidelijkheid bestaat over de vergunningverlening voor aanpassing van stallen, waardoor de datum van 1 april 2020 niet realistisch is;

spreekt uit dat de verplichte datum voor aanvraag van een ontvankelijke en vergunbare aanvraag vóór 1 april 2020 én de deadline voor aanpassing van stallen voor 2022 verruimd moet worden; en gaan over tot de orde van de dag.

Hermen Vreugdenhil, ChristenUnie-SGP

Eric de Bie, Forum voor Democratie

Alexander van Hattem, PVV Noord-Brabant

Jan-Frans Brouwers, 50PLUS

Wil van Pinxteren, Lokaal Brabant."

De **voorzitter**: Ik dank de heer Vreugdenhil voor zijn bijdrage. De motie die u aankondigt gaan we graag in ontvangst nemen en zorgen dat die, zoals we beloofd hebben, ook beneden beschikbaar zal zijn. Maar nu is het woord eerst aan de fractie van de VVD, bij monde van mevrouw Dirken. Aan haar het woord.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Dank je wel. Als niet alles kan, moet je goed nadenken wat er wél kan. Deze simpele constatering wordt ineens iets heel ingewikkelds als iedereen om je heen om een oplossing schreeuwt en toch vinden wij, als VVD, dat het juist nu van het grootste belang is om goed na te blijven denken over oplossingen, en vooral over de langetermijnconsequenties van die oplossingen. Niets is makkelijker dan jezelf te verliezen in de waan van alles wat media, social media en andere partijen naar voren brengen, en daarmee gemakshalve ook maar vergeten welk probleem we ook alweer aan het oplossen waren. Laat ik helder zijn: voor de VVD is het probleem dat er stukken van Brabant zijn waar onbedoeld, nu en in de toekomst, geen ontwikkelingen mogelijk zijn of mogelijk lijken te zijn, omdat er in de omgeving van die stukken Brabant meer stikstofdepositie op Natura 2000-gebieden plaatsvindt dan we met elkaar hebben afgesproken. En dat is echt iets heel anders dan hoe het probleem door anderen lijkt te worden geframed. Onze natuurgebieden hebben last van stikstof van de landbouw en de particuliere autobezitter. Laten we dus met elkaar goed overdenken hoe we het juiste probleem op gaan lossen.

Als VVD vinden wij het van belang dat er geen zondebok wordt gezocht. Het lijkt inmiddels verschillende partijen te ontgaan dat Remkes in zijn rapport aangeeft dat álle sectoren een bijdrage leveren aan de uitstoot, de een weliswaar meer dan de ander, maar toch. En dat geldt dus ook voor de oplossingen die we zoeken. Die oplossingen moeten we voor iedereen vinden, of het nu gaat om woningen, wegen, industriële bedrijven of veehouderijen. Maar niet alles kan en dus moeten we keuzes maken. Bij die keuzes vinden wij het als VVD van belang dat op het juiste schaalniveau wordt nagedacht. Wij zijn dus geen voorstander van generieke oplossingen, maar ondersteunen het advies van Remkes om gebiedsgericht naar oplossingen te zoeken, en we zijn blij dat we vanmorgen meerdere gedeputeerden hebben horen zeggen dat zij dit uitgangspunt ondersteunen. We zijn ook blij dat meerdere gedeputeerden hebben aangegeven dat zij bereid zijn te bezien of er maatwerk mogelijk is. Geen generieke maatregelen. Wij zijn wel nu al benieuwd met welke voorstellen GS in dat kader zullen komen.

De **voorzitter**: Interruptie Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Ja, dank u wel, voorzitter. Voorzitter. Mevrouw Dirken zegt terecht dat we geen generieke maatregelen moeten nemen, dat dat niet effectief is, zoals de commissie-

Remkes zegt. Constateert u met mij dat de maatregelen die tot nu toe genomen zijn met de stalaanpassingen, wel generieke maatregelen waren die over heel Brabant uitgesmeerd werden?

De **voorzitter**: Mevrouw Dirken.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Volgens mij bent u dan één stukje uit het beleid al vergeten. Als ik begin met te zeggen dat er naar sector onderscheid is gemaakt en dat het om bepaalde vergunningen gaat – ik neem althans aan dat u het over het beleid van juli 2017 heeft –, dan hebben we het over vergunningen die ouder zijn dan 15 jaar, of 20 jaar. Dat is dus al heel specifiek. Er is geen beleid gemaakt voor een hele sector.

De **voorzitter**: Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Begrijp ik het dan goed dat u 'generiek' ziet als..., nou, per sector d'r in, maar dat 'gebiedsgericht' bij u niet onder generieke maatregelen valt? Als een maatregel niet geldt voor alle melkveebedrijven in heel West-Brabant, dat noemt u dan niet generiek?

De **voorzitter**: Mevrouw Dirken.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Zolang ik niet heb gehoord wat de definitie van GS van 'gebiedsgericht' is, kan ik u daar geen zinvol antwoord op geven.

De **voorzitter**: Vervolgt u uw betoog.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Dank u wel.

Wij zijn benieuwd met welke voorstellen GS zullen komen. Zoals we vanmorgen bij de behandeling van de Interim-omgevingsverordening hebben aangegeven, zullen wij als VVD niet achterover blijven leunen, maar zelf actief op zoek gaan naar mogelijkheden om maatwerk toe te kunnen passen. Nogmaals de oproep aan andere partijen om dat voorbeeld vooral te volgen.

Voorzitter. Zoals gezegd, zoekt de VVD naar oplossingen die ontwikkelingen in Brabant mogelijk maken...

De **voorzitter**: Interruptie Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Dank u voorzitter. Zoals vanochtend ook al is gewisseld in de themacommissie: is voor de VVD maatwerk maatwerk waarbij een ondernemer, een boer, gewoon boer kan blijven, of is maatwerk alleen maar in het straatje passen wat de milieueisen van het provinciebestuur hier aan de boeren gaan voorschrijven, waardoor ze niet meer over hun eigen onderneming gaan, alleen maar moeten slikken wat de provincie hun oplegt? Is dat het maatwerk, of is dat alleen maar de boeren de maat nemen?

De **voorzitter**: Mevrouw Dirken.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Maatwerk is voor de VVD dat wij voor iedereen in Brabant, of dat nou iemand is die een woning wil bouwen, of een ondernemer, in welke sector dan ook, kijken welke ontwikkelingen mogelijk zijn.

De **voorzitter**: Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Voorzitter, dat is geen maatwerk, dat klinkt meer als een vage omschrijving van willekeur. Nogmaals de vraag: is dit maatwerk? Waar u vanochtend in de commissie voor pleitte, om alleen maar in te zetten op het innovatieve, op de topsector, wat forse investeringen vraagt van ondernemers, van boeren, waardoor heel veel boeren niet meer het hoofd boven water kunnen houden: is dat boeren maatwerk leveren, of de maat nemen?

De **voorzitter**: Mevrouw Dirken.

De heer **Van Hattem** (PVV): Ja, ik vind het heel mooi dat u een aantal dingen die ik niet gezegd heb in mijn mond legt, ik vind het ook mooi dat u een aantal dingen die de gedeputeerde gezegd heeft in mijn mond legt, maar wij hebben niet meer gezegd vanochtend dan dat er maatwerk mogelijk moet zijn en dat wij in ieder geval als VVD willen zoeken naar een mogelijkheid om dat maatwerk zo snel mogelijk mogelijk te maken voor iedereen.

De **voorzitter**: Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Ja, dank u wel, voorzitter. Voorzitter. Ik zie in ieder geval een mooie opening die de VVD hierin biedt om maatwerk te bieden. Dat was in het verleden niet mogelijk, dus dat gaan we in de komende periode doen. Maar net zei u dat u nog zit te wachten op de definitie van het college over gebiedsgerichte aanpak. Ik denk graag met u mee, maar dan wil ik wel van u nu horen wat de definitie is van maatwerk, zodat ik op een positieve en goede manier met u kan meedenken in de komende periode.

De **voorzitter**: Mevrouw Dirken.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Ik denk dat u bedoelt: wat is mijn definitie van gebiedsgericht? Of bedoelt u: wat is mijn definitie van maatwerk?

De **voorzitter**: Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Het tweede, want u komt met een voorstel. Wij gaan maatwerk leveren, zegt u. Dus ik wil graag uw definitie van maatwerk horen, en ik denk dat heel veel mensen uw definitie van maatwerk willen horen, zodat ze weten waar ze aan toe zijn de komende periode.

De **voorzitter**: Mevrouw Dirken.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Ja, mijn definitie van maatwerk, als ik 'm even uit de losse pols mag gooien, is dat je per individueel geval kunt kijken of er een mogelijkheid is om de ontwikkeling die diegene wil, en dat kan wonen zijn, dat kan een weg zijn, dat kan een bedrijf zijn, mogelijk te maken.

De **voorzitter**: Vervolgt u uw betoog.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Dank u wel. Zoals ik zei, wij zoeken oplossingen om die ontwikkelingen mogelijk te maken. En als wij tussen die verschillende ontwikkelingen moeten kiezen, dan kiezen wij als VVD in

principe, geïnspireerd door de Piramide van Maslov, in de volgorde van onze Brabantse VVD-piramide eerst wonen, eten en werken, daarna andere zaken.

De **voorzitter**: Interruptie Swinkels.

De heer **Swinkels** (SP): Ik beluisterde net dat de VVD de doelstelling van onze maatregelen eigenlijk samenvat met het creëren van ontwikkelruimte. Mijn interpretatie van de uitspraak van de Raad van State is dat wij vooral het doel hebben om een reductie van stikstof in onze natuurgebieden te realiseren. Kan de VVD dan aangeven hoe de maatregelen die nu voorliggen en de beleidsregels die nu worden uitgevaardigd, daaraan zouden kunnen bijdragen?

De **voorzitter**: Mevrouw Dirken.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Nou, ik ga zo meteen nog iets zeggen over die beleidsregels, en dat zal er ongeveer op neerkomen dat, als ik anderhalve dag de tijd heb gehad om die in essentie te doorgronden, u onze fractie echt even overvraagt. Wij vinden dat je daar iets langer over na moet denken, wat daar nu allemaal staat en wat je daarvan vindt. En de uitspraak van de Raad van State is ook een eigen leven gaan leiden in de media, want er wordt heel veel aan de Raad van State toegedicht wat zij niet hebben gezegd in hun uitspraak.

De **voorzitter**: Oké. De Bie, interruptie.

De heer **De Bie** (FvD): Nog even terugkomend op het maatwerk, want ik hoor allemaal mooie woorden, maar kijk ik naar de afgelopen tientallen jaren, dan zijn de boeren niet bepaald geholpen met maatwerk, eerder met stalinistische maatregelen die over de hele sector worden uitgestrooid. Wat bent u nou precies van plan, gewoon echt heel concreet, voor een individueel boerenbedrijf, om aan maatwerk te gaan leveren?

De **voorzitter**: Mevrouw Dirken.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Zoals ik net aan het begin van mijn betoog al zei: als dingen zo belangrijk zijn als deze, dan moet je daar niet uit de heup naar gaan schieten, ook al is het politiek verleidelijk voor iedereen die bestuurlijk hier iets over moet zeggen, om vanuit de heup te schieten en te vertellen: wij hebben het goede plan hoe het opgelost moet worden. We hebben haast, iedereen die iets wil heeft haast, en dat snap ik, maar laten wij dan een beetje kalm blijven met z'n allen en nadenken "wat gaan we nou echt doen en wat zijn daar de consequenties van?" Dus ik ga nu niet zeggen wat wij allemaal als maatwerk zien, dat is een heel zorgvuldig proces en daar moeten we over nadenken.

De **voorzitter**: De Bie.

De heer **De Bie** (FvD): Ik denk dat de boeren helemaal niet zo'n haast hebben met de maatregelen die genomen moeten gaan worden. Dus de haast zit 'm vooral bij gedeputeerden, bij het hele overheidsapparaat en het hele complex eigenlijk dat klimaat en milieu ziet als zijnde op de rand van de afgrond. Er is geen haast, dus laten we er inderdaad – ik deel uw mening – in alle rust naar kijken. Maar ik vind het nog steeds een gerechtvaardigde vraag wat u nou concreet voor die boeren gaat doen, want zij staan nu met hun rug tegen de muur, worden misschien wel vrijwillig, misschien wel gedwongen

uitgekocht. Zij staan daar nu voor en u zegt: nou, we doen aan maatwerk, we schieten niet uit de heup en we zien wel.

De **voorzitter**: Mevrouw Dirken.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Een van de dingen die ik het meest concreet kan meegeven is wat ik vanochtend ook heb gezegd. Wij willen heel graag over twee weken, bij de vaststelling van de Interim-omgevingsverordening, de datums die gegeven zijn aan mensen om een vergunning in te dienen uitstellen tot de datums zoals we bij het bestuursakkoord hebben besproken. Ik hoorde dat de coalitiepartijen daar wel voor voelen, maar ik hoorde een heleboel oppositiepartijen die daar niets voor voelen. Dus de kleinste stap die ik vandaag kan zetten, is alle oppositiepartijen vragen om vooral in te stemmen met die maatregel in de Interim-omgevingsverordening.

De **voorzitter**: Interruptie Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Voorzitter, dit roept om een weerwoord, want dit is niet de feitelijke gang van zaken. U wilt over twee weken een maatregelenpakket als amendement indienen, maar wilt niet de tijd nemen om daar met de Staten op een goede manier over te spreken en samen met de agrariërs te kijken wat ook werkbaar is, wat haalbaar is en wat ook werkt. Daarvan hebben wij gezegd: daar gaan we niet in mee. Maar wij doen u wel de handreiking dat wij graag meegaan in uw voorstel om te kijken of dat met die data realistisch is, of daar maatwerk in geboden moet worden, of dat het gebiedsgericht op een ander gebied elders kan. Geeft u dan ook de ruimte en de tijd aan ons als oppositiefracties om daar met elkaar over na te denken en geeft u ook de agrarische sector een plek aan die tafel om daar ook over mee te praten.

De **voorzitter**: Mevrouw Dirken.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Ik vind dat iedereen mee moet praten. Ik vind het heel fijn dat u ook al een vraag stelt over iets waar ik zo meteen nog iets over wil gaan zeggen, dus ik ga mezelf zo meteen herhalen. Maar ik weet niet of u zelf weleens een vergunningaanvraag heeft ingediend. Als u dat gedaan zou hebben, zou u weten dat uitstellen van een datum op dit moment betekent dat u iets hartstikke onmogelijks van mensen vraagt. Het is al heel ingewikkeld om in een week of acht een vergunningaanvraag in elkaar te zetten. Dat betekent dat, als u op uw dooie gemak de tijd wilt gaan nemen om het over datums te gaan hebben, de juridische werkelijkheid voor iedereen die hier zit te luisteren nog steeds is dat er 1 januari een vergunningaanvraag moet liggen. Dat zullen mensen dan gaan doen, die zullen daarin gaan investeren, terwijl wij zeggen: stel nou over twee weken gewoon die datums vast, dan weten een heleboel mensen dat ze uitstel hebben tot 1 april, dan wel mensen die overwegen om te stoppen op een langere termijn dan nu juridisch mogelijk is, die hebben dan ook de mogelijkheid om die ruimte te gebruiken. Dat is het allerminste wat we de komende weken kunnen doen. Dat geeft wat ruimte.

De **voorzitter**: Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Voorzitter. Mevrouw Dirken wil dan de datum op gaan schuiven. Dat betekent dat je nog steeds die vergunningaanvraag moet opstellen, want het kost heel veel tijd om die te maken. Kunt u dan uitleggen hoe je beweiden en bemesten daarin mee moet nemen, kunt u dan uitleggen hoe je een stalsysteem daarin moet opnemen, wat er nog helemaal niet is? Kunt u uitleggen hoe een ondernemer die nu bezig is zijn vergunningaanvraag uit te werken, in de huidige consternatie en

met de huidige onzekerheden – de heer Grashoff heeft ze vanmorgen allemaal opgenoemd –, zijn vergunningaanvragen rond moet krijgen voor 1 april 2020? Ik denk dat u er rijk mee zou worden als u dat voor elkaar zou kunnen boksen.

De **voorzitter**: Mevrouw Dirken.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Volgens mij heeft meneer Grashoff aan exact dezelfde tafel waaraan u daarnet stond vanochtend uitgelegd dat beweiden en bemesten voorlopig niet gehandhaafd zal worden, totdat er regels vanuit het Rijk zijn, en daar is de afgelopen paar uur niks aan veranderd.

De **voorzitter**: Van Hattem, interruptie.

De heer **Van Hattem** (PVV): Ja, dank u voorzitter. De VVD komt hier aanzetten met een schijnoplossing. Ze presenteren het alsof het nu vaststellen van de Interim-omgevingsverordening de oplossing is, omdat dan de datum drie maanden zou worden opgerekt. Maar die datum ligt dan wel keihard vast en is dan nog geen oplossing voor heel veel boeren en andere ondernemers. Het punt is nu juist: het maatregelenpakket dat u voorstelt is een package deal, waar ook heel het maatregelenpakket in zit voor de veehouderijsector dat in het bestuursakkoord is vastgelegd, waarmee onze boeren nog verder onder druk worden gezet, maar waarin ook die verschrikkelijke maatregelen van de jultirevolutie 2017 nog verwerkt zitten. Dat is allemaal opgenomen in dat pakket en daarmee stemt de VVD dan ook in. Dit is geen oplossing, dit is de boeren verder onder druk zetten. Dus hoe kunt u nu volhouden dat dit een oplossing is, terwijl er nog tal van andere mogelijkheden zijn, zoals bijvoorbeeld overgangsrecht vaststellen, wat uw college niet wil met de voorliggende Interim-omgevingsverordening.

De **voorzitter**: Mevrouw Dirken.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Volgens mij is het ook úw college, maar dat terzijde. Ja, ik weet niet zo goed waar u overgangsrecht op wilt. Wilt u dat dan op de Verordening ruimte of zo? Dat moet u me een andere keer nog maar eens uitleggen, als we het over een ander onderwerp hebben.

Ik vind het heel grappig dat u al weet wat er in een amendement komt te staan dat ik zelf nog moet gaan bedenken en dat vanochtend een gedachtespinsel was, om in ieder geval tegemoet te kunnen komen aan een wens die breed leeft, namelijk dat heel veel mensen behoefte hebben aan maatwerk in plaats van aan generieke maatregelen. Dus als u me nou eerst eens de tijd geeft om daar de komende weken even over na te denken, dan kunnen we over twee weken hier gewoon een normaal debat over voeren.

De **voorzitter**: Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Ja, dank u voorzitter. Maar dan is het ook niet noodzakelijk om die Interim-omgevingsverordening, met daarin inbegrepen al die vreselijke maatregelen voor de veehouderij, vast te stellen op 25 oktober. Want u zei zelf vanochtend in de themavergadering: wij hebben een motie aangenomen hier in de Staten, waarbij het bestuursakkoord is vastgesteld, dus dat kunnen we allemaal als beleid doorvertalen in die Interim-omgevingsverordening. Het is gewoon een hele rigide, blanco cheque die de VVD hiermee afgeeft richting het college, waarmee wij als Staten buitenspel worden gezet. En daarom zeg ik: laten we nu in ieder geval, als wij al zo'n omgevingsverordening vaststellen, daarin overgangsrecht meenemen, waarbij we flexibel kunnen omgaan met iedere datum die daarin moet worden opgenomen. Dat zou een oplossing zijn, in plaats van nu te zeggen "we moeten het maar aannemen, om te voorkomen dat het op 1 januari wet is". Nee, we moeten zorgen dat dit opgerekt kan worden.

De **voorzitter**: Uw punt is duidelijk. Mevrouw Dirken.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Ja, het verbaast me dat ik u uit moet gaan leggen hoe overgangsrecht werkt, gezien alle bezigheden die u door de week heeft. Want overgangsrecht valt dan terug op de regeling die nu geldt, en dat is de Verordening ruimte, en daar zit niet de flexibiliteit in die we nu juist zoeken voor de mensen in deze sector.

De **voorzitter**: Goed, juridische techniek, en nu een interruptie. Ga uw gang.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Ja, mevrouw Dirken, vanochtend hebt u ook al betoogd dat we echt snelheid moeten maken en dat we over veertien dagen een amendement klaar moeten hebben....

De **voorzitter**: Sorry, mijnheer Van Pinxteren. Mag ik stilte in de zaal! De heer Van Pinxteren heeft het woord.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): ..., waarvan u nu zelf zegt dat u nog niet weet wat erin moet komen staan en of het voldoet aan de wensen die we hebben en aan de uitgangspunten die we nodig hebben om dat maatwerk te realiseren. Bent u bereid, als dat niet lukt, om een amendement voor elkaar te krijgen dat daarbij aansluit, om dan eventueel die andere data, die zo 'heilig' zijn, te verschuiven? Want de sector zit volgens mij te wachten op goede oplossingen en niet op halfbakken oplossingen waarvan we straks moeten zeggen dat we er spijt van hebben.

De **voorzitter**: Mevrouw Dirken.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Dan heeft u mij net niet goed begrepen. Als ik vanochtend bedacht heb dat het mogelijk is om in een stuk dat wij over twee weken hier op tafel hebben liggen via een amendement een regeling mogelijk te maken waarbij we in individuele gevallen maatwerk toe kunnen passen, om te zorgen dat ontwikkelingen mogelijk zijn, dan weet ik twee uur later nog niet hoe dat amendement er juridisch precies uit ziet. Dus ik kan het hier niet voorlezen en ik vind het heel bijzonder dat de heer Van Hattem al weet wat erin staat.

De **voorzitter**: Van Pinxteren.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): En op welke wijze bent u dan bereid om het bedrijfsleven daarbij een rol te geven, om dat amendement op een juiste manier in te vullen?

De **voorzitter**: Mevrouw Dirken.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Als u er nu voor pleit, met die vraag, om de hele procedure voor de omgevingsverordening opnieuw te doen en juist iets waarmee we mogelijkheden geven aan bedrijven pas over een maand of drie, vier opnieuw in te voeren, dan vind ik dat een hele vreemde vraag.

De **voorzitter**: Mijnheer Van Pinxteren, u heeft al twee keer geïnterrupteerd, maar goed, op het randje dan.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Mevrouw Dirken vraagt of ik wil dat de zaak opgeschoven wordt. Nee, die vraag stel ik niet. Ik heb u de vraag gesteld: bent u bereid om, als het niet lukt een passend amendement te maken, dan te zeggen van "oké, dan zullen we het opschuiven".

Mevrouw **Dirken** (VVD): U mag best een beetje meer vertrouwen in mij hebben.

De **voorzitter**: Goed, daar moet u het nu toch echt mee doen! Mevrouw Dirken.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Dank u wel. Zoals gezegd: wij kiezen voor onze Brabantse piramide als VVD: wonen, eten, werken, daarna andere zaken.

Voorzitter. U zult inmiddels begrijpen dat wij vandaag niet tot in detail inhoudelijk op de beleidslijn in willen gaan die afgelopen week door GS is gepresenteerd. Dit dossier vraagt voor ons om nuance, en die nuance gaan we niet bereiken door anderhalve dag na de toezending vanuit de heup te gaan reageren. In algemene zin kan ik wel zeggen dat we in elk geval blij zijn dat er weer wat mogelijkheden zijn om ontwikkelingen mogelijk te maken, en dat betreft zowel nieuwe woningen, bedrijven in alle sectoren, als wegen.

Graag willen wij het college meegeven wat de VVD van belang vindt als er straks Brabantse beleidskeuzes voor de lange termijn worden gemaakt. Wij horen graag van het college of het zich in deze uitgangspunten kan vinden.

Het zal u niet verbazen dat de VVD vindt dat er op korte termijn metingen moeten worden verricht, zodat helder wordt of theorie en praktijk met elkaar overeenkomen, waar het gaat om zowel aannames over depositie als aannames over uitstoot.

Wij vragen ons af of GS gedetailleerd, maar ook letterlijk, in kaart kunnen brengen wat we nu in Brabant al doen en al gedaan hebben. Wat is nou concreet het effect van de maatregelen die al genomen zijn? Wat hebben die opgeleverd in de praktijk? Wat gaan aangepaste stallen opleveren naar aanleiding van het beleid van juli? Van hoeveel boeren weten we al dat ze in 2022 of 2024 gaan stoppen? Wat betekent dat voor de mogelijkheden die er zijn om in Brabant ontwikkelingen mogelijk te maken? Wat gaat het effect van de stoppersregeling zijn? Wat is het ingeschatte, of, voor zover bekend, het reële effect van andere lopende, al dan niet landelijke regelingen? Kortom, over welk probleem hebben we het dan nog in Brabant? En wat is het effect van de investeringen die in de natuur zijn gedaan de afgelopen jaren? Zijn die investeringen, met de kennis van vandaag, gedaan in gebieden waar ontwikkelingen nu stil liggen en kunnen de investeringen die nog gepland zijn op een andere wijze verdeeld worden over de natuurgebieden van Brabant, zodat daaromheen eerder ruimte ontstaat voor ontwikkelingen?

De **voorzitter**: Interruptie Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Ja, dank u wel, voorzitter. Voorzitter. Ik wil het graag met mevrouw Dirken nog even hebben over de ontwikkelingen die mogelijk gemaakt worden. De heer Grashoff heeft gezegd: als iets niks bijdraagt, ja, dan mag het. Maar u heeft het ook over ontwikkelingen die daadwerkelijk met bijvoorbeeld extern salderen mogelijk gemaakt moeten worden. Wij hebben het college gevraagd of de ruimte die uit de markt gehaald wordt door de maatregelen van 7 juli 2017 ook gebruikt wordt, en dan zegt het college: nee, deze kunnen niet ingezet worden voor extern salderen, dus ze kunnen niet gebruikt worden om daarmee economische ontwikkelingen mogelijk te maken. Dus ben ik wel benieuwd waar je dan extern moet salderen: wat moet je dan oppakken, waar ziet u die kansen en die mogelijkheden die gecreëerd worden?

De **voorzitter**: Mevrouw Dirken.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Mijnheer Vreugdenhil. Ik heb me al sinds u om dit debat gevraagd hebt, afgevraagd wat uw doel met dit debat was. U komt steeds met allerlei zaken aan waarvan u doet of u de oplossing hebt, en dan moet ik een van de vorige sprekers van daarnet gelijk geven: u heeft ook die oplossing niet, en niemand hier binnen heeft die oplossing. U vraagt nu naar extern salderen. Vanmorgen is door de gedeputeerde aangegeven dat voorlopig het standpunt is dat we het op deze manier doen, maar dat we bezig zijn met een verder beleid en dat voor een heleboel dingen de komende tijd bekeken moet worden wat er kan, wat er niet kan en wat daar de effecten van zijn. En dus vragen wij niet voor niets: probeer nou eens met z'n allen een klein beetje rustig te blijven en in één keer zoveel mogelijk te gaan komen met "dit is wat we kunnen doen" en "dit is hoe we Brabant weer op de rit krijgen".

De **voorzitter**: Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Voorzitter. Volgens mij was mijn vraag heel helder en ook relevant, omdat ik die ook gesteld heb in relatie tot het besluit dat door het college is voorbereid in de IOV. Want als je bijvoorbeeld in Gelderland een bedrijf hebt, mag je als ondernemer, als je extern saldeert, die ruimte prima gebruiken om economische ontwikkelingen mogelijk te maken, met een afroaming van 30%. In Brabant mag dat niet. Dus alle ruimte die in Brabant uit de markt gehaald wordt door die maatregel van 2017, 10 kiloton in de komende periode, gaat niet ingezet kunnen worden voor economische ontwikkelingen. En dat is toch precies wat u juist probeert te bepleiten, namelijk om met een reductie van stikstofuitstoot wel de economische ontwikkelingen mogelijk te maken, en dan werken de beleidsmaatregel en de IOV die voorligt daar toch volstrekt tegen in?

De **voorzitter**: Uw punt is duidelijk. Mevrouw Dirken.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Ja, daar gaan wij het vandaag gewoon niet over eens worden. Dat is het meest korte antwoord dat ik kan geven.

De **voorzitter**: Goed. Vervolgt u uw betoog.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Dank u.

Voorzitter. Een volgend uitgangspunt. Elke oplossing die voorgesteld gaat worden moet voor de VVD haalbaar en betaalbaar zijn en op langdurig draagvlak kunnen rekenen. En 'haalbaar' betekent voor ons – ik zei het al een aantal keer – dat GS aantoonbaar goed over de consequenties van oplossingen hebben nagedacht. Dus klakkeloos een deel van Brabant deels werkloos maken, boeren uitkopen, voerbedrijven, slachterijen – u kunt het zelf bedenken –, en dan nieuwe problemen overhouden met lege stallen, onopgeloste discussies over de waarde van rechten en dergelijke, dat valt daar wat ons betreft niet onder. Een aanbod om welke partij dan ook uit te kopen moet voor ons dus meer omvatten dan alleen "uitkopen is mogelijk". Bovendien: elke actie die wordt ondernomen om een oplossing te zijn, moet een oplossing zijn om een ontwikkeling mogelijk te maken in Brabant.

De **voorzitter**: Interruptie mevrouw Van de Ven. Ga uw gang.

Mevrouw **Van de Ven-Vogels** (CDA): Haalbaar, betaalbaar en langdurig draagvlak, metingen depositie en uitstoot en kijken wat de concrete effecten zijn van alles wat nu gebeuren moet: in welk perspectief ziet u dit met het Brabants besluit van 2017?

De **voorzitter**: Mevrouw Dirken.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Er is een besluit genomen in 2017. Dat besluit ligt er, dat hebben we genomen. We doen nu ons best om een datum te verschuiven waarop aanvragen moeten worden ingediend. Dat is het beleid van 2017 en verder zal het u niet verbazen dat de VVD op meerdere terreinen heeft aangegeven: oplossingen die komen moeten haalbaar en betaalbaar zijn en er moet draagvlak voor zijn.

De **voorzitter**: Vervolgt u uw betoog.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Om op dat draagvlak terug te komen: dat betekent voor ons dat inwoners en bedrijven bereid zijn om iets in te leveren, of iets te laten, als dat betekent dat ze er ook echt zichtbaar iets voor terugkrijgen: een nieuwe weg, een nieuwe stal, huizen, werkplekken, wat dan ook. Het uiteindelijke maatregelenpakket dat er gaat komen moet voor ons aantoonbaar evenwichtig zijn. Als VVD vinden wij communicatie in dit dossier dan ook van essentieel belang. Maak duidelijk voor welk probleem welke oplossing is en welke kwaliteitsverbetering die biedt. Praat bovendien nou eens niet óver of tégen elkaar, maar mét elkaar. Het is een traditie die Brabant groot heeft gemaakt en het helpt zeker niet als we gaan polariseren. Vraag aan GS is of zij bereid zijn om met alle relevante stakeholders in gesprek te gaan, en vooral op welke termijn. Zijn GS bereid om te zorgen dat op regelmatige basis, bijvoorbeeld eens per maand, of welke termijn dan ook, op de website van de provincie, of een andere geschikte manier, een toegankelijke, leesbare en goed vindbare update komt voor iedereen die op dit moment niet verder kan? Want onzekerheid is voor niemand goed die een ontwikkeling wil realiseren en die vooruit wil.

Voorzitter. Voor de VVD is helder dat er zo snel mogelijk oplossingen gevonden moeten worden voor de ontstane situatie, want Brabant heeft geen traditie van stilstaan. Maar tegelijkertijd vragen wij om goed na te denken wat er op lange termijn voor Brabant nodig is. Wij vertrouwen erop dat GS bij het kabinet aan zullen dringen op snelheid, maar net zo goed op haalbaarheid. Stapel daarbij geen regels van verschillende overheden onoverzichtelijk op elkaar, maar werk als overheden samen om tot reële oplossingen te komen, die zorgen dat voor zowel bedrijven, boeren als burgers weer ontwikkelingen mogelijk worden. En als VVD begrijpen we heel goed dat dan nog steeds niet alles kan. Wij wensen het college succes en wachten hun beleidsvoorstellen met belangstelling af.

De **voorzitter**: Interruptie Boon.

De heer **Boon** (PVV): Ja, het is eerder benoemd in een interruptie: 2017. U zegt "stapel geen beleid van verschillende overheden op elkaar". U heeft dat in 2017 juist gedaan! Iedereen heeft hier gewaarschuwd - hoeveel sprekers zijn er geweest in 2017? -, iedereen heeft de VVD gewaarschuwd, en nu doet de VVD van "ja, dat was 2017, we gaan nu verder". Hoe kunnen wij de garantie krijgen dat u nu echt tot zinnen bent gekomen en dat u nu eindelijk eens wilt kijken naar gebiedsoplossingen in plaats van die algemene oplossingen?

De **voorzitter**: Mevrouw Dirken.

Mevrouw **Dirken** (VVD): In 2017 was er voor zover mij bekend nog geen uitspraak van 29 mei 2019 van de Raad van State, en ik heb het over die samenloop van regelingen die nu ontstaat. Wij hebben in Brabant een aantal regelingen en er gaan landelijk een aantal maatregelen komen. Zorg als GS, dat is mijn oproep, dat die regelingen op elkaar afgestemd worden en elkaar niet in de weg lopen. Zorg dat voor iedereen die die regeling aangaat, of het nou een boer is, een bedrijf, een burger, wie dan ook, zorg

dat de regelingen elkaar versterken en dat ze met elkaar samengaan op een goede manier, die mensen ook begrijpen.

De **voorzitter**: Boon.

De heer **Boon** (PVV): Ik ben blij dat u eindelijk geen stapeling wilt, maar die stapeling was er in 2017 ook al: regels vanuit Brussel en regels vanuit Den Haag. En u hebt meegeholpen om nog een stapel regels vanuit Den Bosch erop te leggen. Nu doet u alsof u tot zinnen bent gekomen, maar het is de VVD, dus moeten we nog maar zien tot de stemming, want meestal slaat het dan in één keer om, maar we gaan het zien. Ik ben heel benieuwd.

De **voorzitter**: De heer Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Dank u wel, voorzitter. De laatste zinnen die u uitsprak klonken me eigenlijk als muziek in de oren. Ik denk dat het een hele mooie basis is om met elkaar inderdaad het gesprek aan te gaan, om tot een regeling te komen die goed is voor onze boeren. Alleen, tot slot zei u, en toen raakte u mij echt kwijt: "Ik wacht de beleidsvoorstellen daarvoor van het college af". Ik dacht dat wij samen daaraan zouden gaan werken de komende weken, om de boeren over twee weken daar duidelijkheid over te geven, of heb ik u nou verkeerd begrepen?

De **voorzitter**: Mevrouw Dirken.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Ik denk dat u mij verkeerd begrepen heeft, want ik wil over twee weken heel graag mogelijk maken dat GS in ieder geval op de korte termijn ermee vooruit kunnen dat waar mogelijk maatwerk toegepast kan worden. En ik wacht op beleidsvoorstellen voor de lange termijn, en daar wil ik heel graag bij zien of goed doordacht is welke consequenties dat voor welke doelgroep heeft.

De **voorzitter**: Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Maar uw laatste zinnen betekenen wel dat u over twee weken ook echt duidelijkheid gaat geven aan al die boeren die nu met een vergunning bezig moeten zijn, hoe ze daar invulling aan kunnen geven, hoe de gebiedsgerichte aanpak en het maatwerk daarin vormgegeven wordt, of maakt u ze nu blij met een dode mus?

De **voorzitter**: Mevrouw Dirken.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Ik vind een dode mus een hele leuke woordspeling als je het over veehouders hebt, maar nee: u weet net zo goed als ik waar we het vanmorgen over gehad hebben. We hebben het gehad over het opnemen van andere data in de omgevingsverordening en we hebben het gehad over het op een of andere manier geven van een bevoegdheid aan GS om, als er mensen zijn met hele goede ideeën, die ontwikkelingen mogelijk te maken via maatwerk. En dat betekent niet dat ik over twee weken hier een beleidsstuk heb liggen, want daar heb ik een aantal mensen voor in GS benoemd samen met u, een aantal maanden geleden.

De **voorzitter**: Goed. Meijer tot slot in deze ronde.

De heer **Meijer** (D66): Ja, ik vind het wel interessant om te kijken of we de heer Vreugdenhil aan de goede kant van deze discussie kunnen krijgen. Ik hoor de VVD-fractie uitleggen dat ze maatwerk wil leveren, en de omgevingsvisie leent zich daar ook voor. Een Interim-omgevingsverordening is inderdaad een vertaling van die omgevingsvisie, dus wellicht dat we daar met elkaar iets kunnen bereiken. Dat hoor ik mevrouw Dirken een heel aantal keren vertellen. Ik heb uw vrouw eigenlijk nog niet zo vaak gesproken, dus ik weet niet wat die zegt...

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): ...

De heer **Meijer** (D66): Ja, dat lijkt me een goed idee. Maar bent u dan ook bereid om te kijken of we maatwerk kunnen regelen, en dus niet, zoals u nu zegt, dat we generiek hele sectoren gaan uitzonderen, want dat is nou precies de generieke aanpak waar u zo boos over bent.

De **voorzitter**: Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Nou, voorzitter, kijk: je hebt wel een verruiming nodig, want de druk die er nu op zit, dat werd vanmorgen ook duidelijk, wringt op een heel aantal punten. Dus er moet lucht komen om uiteindelijk ook tot een goed beleid daarin te kunnen komen. Kijk, als we dat hier vandaag voor elkaar kunnen krijgen, dat we zeggen van: "we halen we de pin op de neus van de ondernemers weg". Wat mij betreft kan die stip op de horizon nog steeds blijven staan, want een aantal doelstellingen zullen we ook gewoon met de Rijksdoelstellingen realiseren. Maar dan nemen we wel even de tijd om goed na te denken, en dat is echt 'omgevingswet-denken', met een participatie van alle actoren, maar ook diep-, breed- en rondkijken, zoals we dat hier zeggen. Kijk, en als we dat met elkaar de komende weken kunnen doen, de druk eraf halen en tegelijkertijd tot een goed beleid kunnen komen dat echt naar een duurzame sector gaat, volgens mij voeren we dan echt een goed gesprek en hebben we ook een goede uitkomst van dit debat.

De **voorzitter**: Oké. Meijer mag reageren.

De heer **Meijer** (D66): Ja, ik denk dat we kunnen stoppen met dit debat, voorzitter, want over twee weken bespreken we namelijk dat de datum verzet wordt naar 1 april, wat dus die pin van de neus af gaat halen, dus dat geeft extra lucht. Ik hoor mevrouw Dirken duidelijk aangeven dat er gedacht wordt over een manier om in de Interim-omgevingsverordening meer maatwerk te kunnen leveren, en dat daar voorstellen voor moeten komen. Nou, daar sluit u zich volgens mij bij aan, en de omgevingsvisie hebben we allebei geadopteerd, dus ik denk dat we elkaar de hand kunnen schudden en naar huis!

De **voorzitter**: De orde van de vergadering heeft daar een ander idee over! Ik geef de heer Vreugdenhil de gelegenheid om nog kort te reageren.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Nog één klein puntje, meneer Meijer: minimaal tot het najaar is het onbekend hoe allerlei regelingen uitwerken en hoe je die in je vergunningverlening moet doen. Als u denkt dat volgende week al helder is hoe je je vergunningaanvraag 1 april in moet vullen, dan kom ik een heel eind met u weg. Als er nog zoveel onduidelijk is in de komende jaren, dan vraag ik ook aan u: geef dan de ruimte voor de agrariërs, geef dan de ruimte om te kijken hoe ze tot een goede vergunning kunnen komen, en ook met de duidelijkheid die het Rijk biedt op de stalsystemen die eraan komen, op de warme sanering, op de externe saldering en dergelijke, dat ze dat totaalpakket kunnen maken. Alleen, dat zie ik

nog niet, en daar was de heer Grashoff heel helder over: dat kunnen we ook niet verwachten voor 1 januari. Dus volgens mij moeten we de sector echt ruimte geven, en dat gaat verder dan 1 april.

De **voorzitter**: Meijer.

De heer **Meijer** (D66): Ja, dank u wel dat ik nog één keer mag reageren, voorzitter. Als de door de Kroon benoemde minister met een lidmaatschap van uw partij nou eens netjes doorwerkt, dan komen we een heel eind.

De **voorzitter**: Goed. Ik stel voor dat we naar de volgende spreker gaan, want, mevrouw Dirken, ik had toch goed begrepen dat u uw betoog had afgerond? Maar u luisterde nog belangstellend verder naar het debatje. Dan is nu aan het woord de heer Van den Oetelaar van de fractie van Forum voor Democratie, en het is zijn maidenspeech.

De heer **Van den Oetelaar** (FvD): Dank u wel, voorzitter. Paniek, crisis. Er wordt ons verteld dat we een stikstofprobleem hebben en dat we moeten kiezen. We moeten kiezen tussen wonen, eten en vervoer. Er wordt verteld dat, als we huizen willen bouwen voor de steeds meer inwoners, we anders en minder moeten eten. We moeten zachter rijden en minder vliegen. Boerderijen en vee moeten gehalveerd, hoewel ze al eeuwen een integraal onderdeel van de Brabantse economie en samenleving zijn.

Zijn dat wel de enige keuzes? Moeten we wel kiezen tussen wonen, eten of vervoer? Veel partijen gaan betogen dat huisvesting toch echt de grootste prioriteit heeft. Gedeputeerde Grashoff riep al direct na zijn omstreden benoeming dat hij de bouw van windturbines hoe dan ook gaat goedkeuren. Weer een andere groep wil koeien in de wei. De discussie gaat er niet eens meer over of er minder boeren moeten komen, maar of dat ze met dwang, of ten koste van heel veel belastinggeld, moeten gaan. Want wat hadden alle partijen toch ineens een sympathie voor onze boeren toen ze op het Malieveld stonden! Dikke krokodillentranen werden vergoten.

Door de paniekerige berichtgeving moeten we niet vergeten waar het eigenlijk over gaat. Bijna 80% van onze lucht bestaat uit stikstof, het molecuul. Stikstof, het element, zit in allerlei andere moleculen. Behalve stikstof zijn bijvoorbeeld ammoniak en stikstofdioxide ook moleculen met het element stikstof. Stoffen met een nogal verschillende werking. Stikstofdioxide kennen we nog van zure regen. Het ontstaat onder andere bij bliksem, maar ook bijvoorbeeld bij het verbranden van biomassa. Toch worden deze stoffen allemaal op één hoop gegooid. De paniekzaaiers hebben het steeds over stikstof, bah en foei! Vergeten wordt verder dat sommige van deze stoffen op bepaalde plekken een positieve werking hebben, op andere plekken een negatieve. Zo vinden heide en stuifzanden, door de mens gemaakt, stikstof niet zo fijn. Groene loofbossen, de echte natuur, houden juist wel van wat meer stikstof. De paniekzaaiers hebben het nu steeds over een stikstofprobleem, een probleem dat we tot aan de uitspraak van de Raad van State blijkbaar niet hadden. Maar sinds die uitspraak is er aan de scheikunde en biologie weinig tot niets veranderd. Wel kregen we er een juridisch probleem bij. In Nederland, ook Noord-Brabant, hebben we namelijk een heleboel plekken, kriskras door het land, waar die stoffen door de EU verboden zijn. Er mag volgens de Nederlandse interpretatie van die regels maar 0,05 mol per ha stikstof per jaar neerslaan, een bijna onmeetbaar laag getal. Het wordt dan ook niet gemeten, maar berekend met modellen. In Duitsland is 7 mol per ha neerslag zonder vergunning toegestaan.

VVD-coryfee Remkes opende zijn persconferentie nog rationeel. Hij verkondigde dat er in Nederland nogal veel mensen per vierkante kilometer wonen. Helaas trok hij daaruit geen logische conclusies, namelijk dat we vanwege het grote aantal Natura 2000-gebieden, kriskras door ons dichtbevolkte land, die onrealistische stikstofregels helemaal niet kunnen hebben, we het aantal gebieden waarvoor die regels gelden misschien zouden moeten verminderen, we zeker niet steeds meer mensen in ons kleine land

kunnen voeden, huisvesten en vervoeren. Wij hebben helemaal geen stikstofprobleem, maar een teveel aan Natura 2000-gebieden, een verstikkende regelzucht door de EU en een absurde interpretatie door de Nederlandse overheid van deze EU-regels. We hoeven dan ook niet te kiezen tussen wonen, eten of vervoer, we moeten dit juridische probleem oplossen. Om dit juridische probleem op te lossen, is het dus nodig dat we stoppen met nieuwe Natura 2000-gebieden aan te wijzen, stoppen Natura 2000-gebieden uit te breiden, onderzoeken welke natuurgebieden onder de Natura 2000-dwang vandaan kunnen worden gehaald, de normen voor stikstofdepositie onmiddellijk aanpassen aan de Duitse norm, de bevolkingsgroei door ongecontroleerde immigratie een halt toe te roepen. Forum voor Democratie dient dan ook een aantal moties in om te helpen dit juridische probleem op te lossen.

Motie M26/2019: Erkenning boeren.

“Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 11 oktober 2019;

behandelend het rapport ‘Niet alles kan’ van de commissie Remkes;

constaterende dat

- de Raad van State de PAS-maatregel voor de Natura 2000-gebieden heeft verworpen;
- als gevolg van dit juridische probleem momenteel plannen de ronde doen die impact hebben op de maatschappij;

overwegende dat

- de Nederlandse agrarische sector op onderdelen tot de meest innovatieve, diervriendelijke en milieuvriendelijke ter wereld behoort;
- talloze boeren in Brabant die dag in, dag uit keihard werken om ons van kwalitatief hoogwaardig voedsel te voorzien door de plannen van de commissie-Remkes in onzekerheid worden gestort;
- onze Brabantse boeren steun verdienen;

roepen Gedeputeerde Staten op om te erkennen dat boeren een integraal onderdeel van de Brabantse economie en samenleving zijn;

en gaat over tot de orde van de dag.

Joris van den Oetelaar, Forum voor Democratie

Willem Rutjens, Forum voor Democratie

Suzanne Otters-Bruijnen, VVD

Ankie de Hoon, CDA

Martijn de Kort, PvdA

Tom Ludwig, GroenLinks

Janneke van Kessel, D66

Jan-Frans Brouwers, 50PLUS”

Motie M27/2019: Geen verlaging van de maximale snelheid op provinciale wegen.

“Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 11 oktober 2019;

behandelend het rapport ‘Niet alles kan’ van de commissie Remkes;

constaterende dat

- de Raad van State de PAS-maatregel voor de Natura 2000-gebieden heeft verworpen;
- het verlagen van de maximale snelheid op provinciale wegen geen meetbaar effect heeft op stikstofdepositie;

overwegende dat

- maximale snelheidsaanpassingen in verband met veiligheid en geluidsoverlast zinvol zijn, maar in relatie tot stikstof niet;

roepen Gedeputeerde Staten op om in Noord-Brabant de maximale snelheid op provinciale wegen niet te verlagen als gevolg van de valse argumentatie omtrent stikstofdepositie;
en gaan over tot de orde van de dag.

Joris van den Oetelaar, Forum voor Democratie

Willem Rutjens, Forum voor Democratie"

Motie M28/2019: Geen nieuwe en geen uitbreiding van Natura 2000-gebieden.

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 11 oktober 2019;

behandelend het rapport 'Niet alles kan' van de commissie Remkes;

constaterende dat

- de Raad van State de PAS-maatregel voor de Natura 2000-gebieden heeft verworpen;
overwegende dat
- de stikstofproblematiek mede een gevolg is van het feit dat het aantal en de verspreiding van Natura 2000-gebieden relatief zeer hoog is;
- uitbreiding van Natura 2000-gebieden in aantal en oppervlakte nog desastreuzer zou zijn voor de Brabantse economie, woningbouw, vervoer en sociale leefbaarheid;

roepen Gedeputeerde Staten op om in Noord-Brabant

- geen nieuwe Natura 2000-gebieden aan te wijzen, respectievelijk hieraan mee te werken en
- bestaande Natura 2000-gebieden niet uit te breiden, respectievelijk mee te werken aan de uitbreiding;

en gaan over tot de orde van de dag.

Joris van den Oetelaar, Forum voor Democratie

Willem Rutjens, Forum voor Democratie"

Motie M29/2019: Toepassing 'Duitse' meetmethode als stikstofconcentratie in Noord-Brabant.

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 11 oktober 2019;

behandelend het rapport 'Niet alles kan' van de commissie Remkes;

constaterende dat

- de Raad van State de PAS-maatregel voor de Natura 2000-gebieden heeft verworpen;
- Duitsland een methode om stikstof te meten toepast waarbij een drempelwaarde van 7 mol per hectare per jaar aan 'stikstof' is toegestaan;
- in Nederland nu een natuurvergunning nodig is voor iedere hoeveelheid stikstofuitstoot, hoe klein deze ook is;
- het stikstofbeleid van Duitsland geheel conform EU-wetgeving is;

overwegende dat

- de Nederlandse aanpak derhalve onredelijk streng is en tot veel juridische problemen voert met maatschappelijke onrust en ontwrichting als gevolg;
- momenteel de meest maatschappij verontrustende plannen de ronde doen, zoals onder meer het halveren van de veestapel (al dan niet verplicht; al dan niet op kosten van de belastingbetaler; zeker ten koste van agrarische ondernemers);

roepen Gedeputeerde Staten op om de 'Duitse' meetmethode, onder meer met een drempelwaarde van 7 mol per hectare per jaar, toe te passen in Noord-Brabant;

en gaan over tot de orde van de dag.

Joris van den Oetelaar, Forum voor Democratie

Willem Rutjens, Forum voor Democratie"

De **voorzitter**: Dat was uw betoog. Ik wil u van harte feliciteren met uw maidenspeech. De moties zie ik graag tegemoet en voor u heb ik een bosje bloemen!

Applaus

De **voorzitter**: Dan is nu het woord aan de fractie van het CDA, bij monde van mevrouw De Hoon. Mag ik stilte in de zaal! Het woord is aan mevrouw De Hoon.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Voorzitter. In de afgelopen week is er veel gebeurd: het grootste boerenprotest uit de Nederlandse geschiedenis, het eerste advies van de commissie-Remkes, de reactie van het kabinet en van ons provinciebestuur hierop, en vandaag een provinciehuis vol bezorgde Brabanders, zorgen die wij als CDA goed kunnen begrijpen. Hun zorgen zijn onze zorgen, hun vragen zijn onze vragen. Wat komt er nu weer op ons af? Wat moet ik gaan doen, op mijn bedrijf en in onze sector? Krijgen wij de vergunning wel rond? Wanneer kan ik mijn bedrijfsactiviteiten voortzetten? Wat gaat dat kosten? En waarom zou ik eigenlijk nog doorgaan? Terechte vragen, en vragen die beantwoord moeten worden, het liefst vandaag, in dit debat, en anders zo snel mogelijk.

De boodschap van de commissie-Remkes was duidelijk: breng balans tussen natuur, leefbaarheid en economische groei. Daar wil het CDA aan meewerken, maar wel op een zorgvuldige en realistische manier, met – en daar komt 'ie weer – regionaal maatwerk en een bijdrage van alle relevante economische sectoren, om het stikstofvraagstuk op te lossen. Hiervoor moet niet één specifieke sector alleen hoeven op te draaien. We moeten het samen doen. Maatregelen moeten evenwichtig zijn, zodat we als provincie onze inwoners duidelijkheid en perspectief kunnen bieden en hen helpen de juiste keuzes te maken. Brabant mag niet op slot....

De **voorzitter**: Interruptie Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Dank u wel, voorzitter. Voorzitter, een verduidelijkingsvraag. We hebben altijd goed opgetrokken de afgelopen vier jaar en u pleit ook voor regionaal maatwerk. Dat klinkt mij als muziek in de oren. Maar ook aan u dan de vraag: wat is dan de definitie van regionaal maatwerk? Hoe ziet u dat voor zich en hoe kunnen ook de ondernemers dan gebruikmaken van dat regionale maatwerk?

De **voorzitter**: Mevrouw De Hoon.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Wij zien dat inderdaad niet anders dan voorheen. Dat moet je lokaal en regionaal bezien. In kaart wordt gebracht waar de veertien risicogebieden zijn van alles wat we hebben, daar wordt een straal omheen gemaakt en hoe wie die aan gaan pakken, hoe je met de bedrijven die daar zitten, alle bedrijven die daar zitten, omgaat, waar je die heen kunt helpen, of hoe: dat is voor ons maatwerk.

De **voorzitter**: Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Ja, dank u wel, voorzitter. Helder en duidelijk. Maar dat betekent dus ook dat de generieke maatregelen waar we altijd samen voor gevochten hebben de afgelopen periode, om die van tafel te krijgen, om ruimte te bieden voor maatwerk, dat u daar dan ook van zegt van: nee, dat moeten we niet doen, we moeten nu echt ruimte bieden, geen generiek beleid, niet

iedereen vastpinnen op 1 april, maar per gebied kijken wat daar nodig is. Zit u nog steeds zo in de wedstrijd?

De **voorzitter**: Mevrouw De Hoon.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): We hebben vanmorgen ook een uitvoerige sessie gehad samen en daarbij hebben wij de gedeputeerde horen zeggen dat we het hele lijstje aan data kritisch gaan bezien, dat we zoeken naar oplossingen en niet blijven hangen in dat wat geweest is, maar de toekomst gaan bekijken.

De **voorzitter**: Mevrouw De Hoon, vervolgt u uw betoog.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Brabant mag niet op slot. De vergunningverlening voor het bouwen van woningen, de aanleg van wegen en het doen van bedrijfsactiviteiten moet zo snel mogelijk weer op gang komen.

In het vervolg van mijn bijdrage wil ik stilstaan bij vier blokken.

Landelijk beleid versus Brabants beleid. De commissie-Remkes benadrukt het belang van samenwerking tussen alle betrokken overheden – Rijksoverheid, provincies, gemeenten, waterschappen – om te komen tot een gezamenlijke oplossing voor de stikstofproblematiek. Voor het CDA is het essentieel dat de provincie ook in gesprek blijft met alle partijen, zoals VNO-NCW, Bouwend Nederland, ZLTO, BAK en ANWB, maar óók inwoners, verenigd in bijvoorbeeld dorpsraden of bewonersplatforms. Kortom, met iedereen die betrokken is bij dit probleem en die zichzelf geconfronteerd ziet daarmee. Partijen met wie wij samen de oplossingen moeten gaan vinden.

In het bestuursakkoord geeft u aan stimulerend, initiërend en verbindend te willen zijn. Hoe gaat u hieraan invulling geven in de samenwerking met onze landelijke, lokale en regionale gesprekspartners? Hoe gaat u ervoor zorgen dat de Brabantse ondernemers volop gebruik kunnen maken van de landelijke regelingen voor 'stoppers', stalsystemen en innovaties, en dat deze maatregelen niet gaan, of zullen conflicteren met de opgestelde Brabantse regelgeving? Kortom: hoe voorkomen wij met z'n allen dat Brabant een eiland wordt waar niemand meer kan ondernemen, stoppers niet kunnen stoppen en jonge ondernemers geen perspectief hebben?

De houdbaarheid. De veehouderijbesluiten van 7 juli 2017 waren gebaseerd op een toen nog springlevende Programmatische Aanpak Stikstof. Inmiddels zijn we ruim twee jaar verder, is het PAS gesneuveld en worden we geconfronteerd met een nieuwe werkelijkheid. Concreet betekent dit eigenlijk dat de Rijksoverheid nieuwe plannen heeft opgesteld voor het vrijwillig saneren van de veehouderij in de buurt van Natura 2000-gebieden. Het bestuursakkoord 2019-2023 gaat er ook vanuit dat Brabant in de 'PAS' moet lopen, maar die er is eigenlijk niet meer, en het kan dus niet anders dan dat het bestuursakkoord hieraan wordt aangepast. Deze nieuwe werkelijkheid heeft meer flexibiliteit nodig in de gestelde deadlines. De provincie is bereid, zo was vanmorgen uitgesproken, om de deadlinedatums en alle andere datums die er nu staan tegen het licht te houden. Goed om heel secuur de komende weken met elkaar te bezien hoe we dit op de juiste wijze gaan vormgeven, formuleren en met elkaar verder kunnen. Want als we niks doen, dan blijft het 1 januari...

De **voorzitter**: Interruptie Swinkels. Ik maak overigens even van de gelegenheid gebruik om u te melden dat mij signalen bereiken dat beneden toch onvoldoende is voorzien in het hebben van de moties op papier. Dat is gesignaleerd en daar wordt wat aan gedaan; dat zeg ik even tegen de mensen die beneden meeluisteren. Dan nu een interruptie van de heer Swinkels.

De heer **Swinkels** (SP): Voorzitter. Misschien moeten we toch maar even de meest essentiële vraag aan het CDA stellen, want uiteindelijk kunnen we stellen dat in juni 2017 het CDA een bepaalde mening erop nahield en ik nu in ieder geval een CDA beluister die die lijn die destijds ingezet is nu ondersteunt. En dan vraag ik nu maar gewoon: had u destijds gelijk, of heeft u nu gelijk?

De **voorzitter**: Mevrouw De Hoon.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Wij staan nog altijd volledig achter het debat van 2017, met de oplossingen die toen geboden werden. Wij zien nu dat de problemen hetzelfde zijn. Wij lopen daar niet voor weg, maar we staan wel voor maatwerk, landelijk beleid, Europees beleid, omdat wij zien dat wij zuinig moeten zijn op de wereld die wij hebben. Maar wij zien ook, dat vonden we toen en dat vinden we nu, dat we dat niet alleen hier in Brabant, op deze postzegel, moeten oplossen. Dus ja, wij zien het stikstofprobleem, maar wij kunnen ons veel beter vinden in de oplossingen zoals die nu tot stand komen en het maatwerk zorgt ervoor dat ook alles individueel veel beter bekeken kan worden.

De **voorzitter**: Swinkels.

De heer **Swinkels** (SP): Voorzitter. Kan het CDA me dan uitleggen wat nou precies het verschil is tussen de maatregelen die nu voorliggen en de maatregelen die we al hadden uitgevaardigd? Want ik heb de gedeputeerde Grashoff vanmorgen goed gehoord, dat er eigenlijk weinig licht tussen zit.

De **voorzitter**: Mevrouw De Hoon.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Voor ons zit er op veel gebieden wel veel meer licht in. Er wordt veel beter gekeken nu naar degenen die door willen, hoe we dat oplossen. De ondernemers die gaan stoppen, of die in de gevaarlijke zones liggen, worden nu netjes benaderd en er wordt vrijwillig tot een oplossing gekomen. Alles gaat veel meer in overleg, veel meer maatwerk, en daar kunnen wij achter staan op alle sectoren, en alle sectoren worden nu ook veel eerlijker met elkaar meegenomen in de oplossing van het hele probleem.

De **voorzitter**: Ik dacht dat de heer Vreugdenhil de oudste rechten had. Interruptie Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Ik sneed hem de pas af!

Dank u wel, voorzitter. Voorzitter. Ik hoorde mevrouw De Hoon zeggen, en dat wil ik even verduidelijkt hebben, van "wij willen die deadline heroverwegen daarin". Is die heroverweging dat u zegt van "nou, 1 april is voor ons de heroverweging", of zegt u van "nee, ik wil het veel breder bekijken en eens goed kijken of die deadline van 1 april, en 2022 voor het aanpassen van stallen, wel reëel is"? Is dat de ruimte waarin u uw gedachtegang laat gaan?

De **voorzitter**: De Hoon.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Elke dag verandert er nog van alles. We hebben gisteren het debat landbouw nog gezien. Het enige wat wij nu als feit hebben is: als we niks gaan doen, dan blijft het 1 januari, en daar helpen we niemand mee. Maar wat er verder landelijk gaat gebeuren is ook helemaal niet zeker. Dus we kunnen hier van alles gaan zeggen, 'mei' of 'juni', we kunnen er een roulette van maken, maar we hebben het nooit goed. Dus ons voorstel zou zijn, en dat hebben we de gedeputeerde ook horen zeggen vanmorgen: laten we de komende week eens goed bezien met elkaar hoe je dit..., laat

het dan 1 april zijn, maar ga eens goed kijken naar die formulering, hoe je dat neerzet, waardoor je alsnog, mochten er regelingen komen waardoor het zou bijten, provinciaal met landelijk, dat je dat te allen tijde kunt vóór zijn, om alles zorgvuldig en realistisch te doen. En daar willen wij de tijd voor nemen.

De **voorzitter**: Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Ja, voorzitter. Maar dan hoor ik u duidelijk zeggen van "nee, wij gaan wel over twee weken juridisch 1 april 2020 vastleggen en daaromheen gaan we dan nog eens kijken wat het aantal mogelijkheden zijn". En dat bevreedt me dan toch wel met de interruptie die net door mevrouw Van de Ven gedaan werd, die aangaf van "ja, dit is niet realistisch en dit is niet haalbaar". Dus volgens mij bent u nu toch aan het draaien en geeft u eigenlijk weinig ruimte binnen de mogelijkheden die u zelf wilt creëren en houdt u gewoon vast aan 1 april 2020, dat alle ondernemers hun aanvraag in moeten dienen. Kijk, dan is het ook maar duidelijk richting de ondernemers, maar géef ze dan ook die duidelijkheid.

De **voorzitter**: Mevrouw De Hoon.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Dan ben ik toch wel heel erg geïnteresseerd in welke duidelijkheid u dan wel zou willen geven.

De **voorzitter**: Dat vat ik maar op als een vraag.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Ja. Als eerste hebben wij voorgesteld om te zorgen dat we niet over twee weken het besluit nemen om al juridisch vast te leggen 1 april 2020, daar de tijd voor te nemen en te kijken of er dan een reële datum gesteld moet worden, of dat we een passage op kunnen nemen dat we aansluiten bij de maatregelen van het Rijk voor de aanpassing van de stalsystemen en de algemeenverbindendverklaring. Dat lijkt me een hele goede formulering, waardoor onze ondernemers gelijk in de pas lopen met Gelderland, met Limburg en andere provincies. Maar dan ben ik het al aan het invullen. Ik wil daar graag met u het gesprek over aangaan, maar dan moet u ook de ruimte bieden om in ieder geval die 1 april 2015 daarin ook..., nou ter discussie te durven stellen. Misschien wordt het dan 1 april 2015, maar het moet ook iets anders kunnen worden. Kijk, dán zijn we een echt gesprek aan het voeren, en anders moeten we gewoon eerlijk zijn tegen de agrariërs en zeggen: jongens, 1 april moet je de vergunningaanvraag indienen en als er onduidelijkheden zijn, ach, we hebben het vastgelegd in de verordening, jullie zitten er juridisch aan vast en jullie kunnen door elke partij die ook maar jullie wil dagen voor de bestuursrechter gesleept worden, omdat jullie op een bedrijf zitten dat niet meer in werking mag zijn. Kijk, dát is dan de consequentie van het besluit.

De **voorzitter**: Interruptie Boon. Die draagt u over aan... Dan moet ik wel even kijken of de heer De Bie niet eerder was. Maar die stemt daarmee in. Dan is het nu een interruptie van de heer Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Ja, dank u voorzitter. Het punt is nu juist, wat de heer Vreugdenhil net terecht aanhaalde, dat er heel veel onduidelijkheid is en dat nu vrij willekeurig een datum van 1 april 2020 wordt geformuleerd. En dat is wat ik daarstraks ook al aanhaalde: wat u eigenlijk zegt, is dat er een soort van overgangsregeling moet komen, juist vanwege het feit dat we niet weten wat er precies in Den Haag gaat gebeuren. De boeren weten nog steeds niet waar ze aan toe zijn. Dus waarom dan toch zo keihard die datum op 1 april 2020 vastleggen, in plaats van een open bepaling op te nemen in de regelingen, dat in ieder geval die datum van 1 januari 2020 uit de regelingen is, dat die rigide maatregel overboord is,

maar dat we een open bepaling opnemen waarin nog geen harde datum wordt vastgelegd en dat we eerst gaan afwachten wat er allemaal gaat gebeuren ten aanzien van onze agrarische ondernemers.

De **voorzitter**: Mevrouw De Hoon.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Volgens mij zeggen we met z'n allen hetzelfde. Ook de heer Vreugdenhil en mevrouw Dirken heb ik het horen zeggen en u doet het nu weer. Dat is gewoon heel fijn, want volgens mij zeggen we met z'n allen: als we niks doen, is het 1 januari. En die angel moet weg. We moeten iedereen de kans geven om mee te denken. Dus asjeblieft, neem het aan. Wij hebben gehoord dat GS die kant mee op willen. Wij gaan de komende twee weken nadenken en wij verwachten niet anders dan dat u als PVV, en als Forum, en als ChristenUnie-SGP, en de hele oppositie, meedenkt in die formulering, waardoor wij allemaal vooruit kunnen. Dank je wel voor de handreiking.

De **voorzitter**: Van Hattem, ten tweeden male.

De heer **Van Hattem** (PVV): Ja, dit is niet bepaald een handreiking, tenminste: er zit nog altijd een veel groter probleem onder, ónder die datum. Dat is namelijk het hele maatregelenpakket dat via de omgevingsverordening erin gefietst wordt. En dat is ook iets waarvoor hier bestuurlijk gekozen is, wat in úw bestuursakkoord staat, wat door u zelf bevestigd is. Daar kunt u ook van zeggen: "die rigide maatregelen gaan we eruit halen", want het is uw keus geweest om dit zo aan onze agrarische sector op te leggen. Als u dié stap nou kunt zetten, dan kunnen we kijken naar: welke datum is reëel om met deze sector vooruit te kunnen? Maar zolang u zelf blijft vasthouden aan deze maatregelen uit het bestuursakkoord, komen we geen steek verder.

De **voorzitter**: Uw punt is helder. Mevrouw De Hoon.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Ja, dank u wel. Ik ga nog een stap verder, en ook die maatregel is vanmorgen besproken met de gedeputeerde. Wij zien ook dat iedereen die wil stoppen vóór 1 november een brief moet hebben geschreven. Ook dat kan gaan bijten en ook daarvan is gezegd dat we dat moeten meenemen in het hele verhaal, omdat het elkaar kan tegenspreken in de oplossingen en de regelingen die komen, precies zoals wij net hebben verwoord. Dat gaat allemaal meegenomen worden; dat is toegezegd.

De **voorzitter**: Mag ik stilte in de zaal! Interruptie de heer De Bie.

De heer **De Bie** (FvD): Dank u wel. Voorzitter. Ik hoor mevrouw De Hoon praten over vrijwilligheid: zoeken naar een vrijwillige oplossing voor de boeren. Dat vind ik toch curieus, want ze zijn juist door het bestuur in een positie gedwongen dat er kennelijk iets aan de hand is. Forum voor Democratie heeft eigenlijk niet hetzelfde gevoel van urgentie als het gaat om stikstof. Wij denken dat stikstof eigenlijk geen probleem is en als er te veel stikstof is, is het niet zo'n urgent probleem dat de boeren op deze manier behandeld moeten worden. Dat terzijde...

De **voorzitter**: De vraag die u wilt stellen?

De heer **De Bie** (FvD): De vraag is: hoe vrijwillig is vrijwillig in dit licht, en hoe vrijwillig is vrijwillig als boeren concurrerend op de wereldmarkt met de rug tegen de muur geconfronteerd worden met een bestuur dat ze weg wil hebben? Hoe vrijwillig vindt u dat?

De **voorzitter**: Mevrouw De Hoon,

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Ik hoor niemand het hebben over 'weg willen hebben'. Dit college heeft zich gedistantieerd van halvering. Dat is allemaal niet aan de orde. Het is niet aan ons om nu te beslissen dat iets wel of geen probleem zou zijn. Waar u op doelt, zijn discussies die we in Europa moeten voeren, en dan zal daar wellicht een oplossing zijn, wetenschappelijk. Maar wij hebben vandaag de dag hier te maken met een probleem dat landelijk ook terecht is gekomen. En wij hebben het niet alleen over boeren, wij hebben het over de 14 risicogebieden, daar worden cirkels omheen gezet, die kaartjes gaan naar ons toe komen, daar zijn piekbelastingen te vinden, die gaan benaderd worden en daarover zal in gesprek gegaan worden. Daar staan wij voor: zorgvuldigheid, realisme en een eerlijke benadering. Dat is de start.

De **voorzitter**: De Bie.

De heer **De Bie** (FvD): Dat vind ik wel bijzonder wat we hier horen. Want u zegt eigenlijk, dat hoor ik u zeggen: ik weet niet of er een probleem is, dat moeten ze in Europa maar uitmaken. Dus in feite bent u nu maatregelen aan het verdelen over een probleem waar u niet eens van overtuigd bent.

De **voorzitter**: De Hoon.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Dat zijn aannames, die heb ik niet gezegd.

De **voorzitter**: Boon.

De heer **Boon** (PVV): Ja, voorzitter, eindelijk mag ik...

De **voorzitter**: U mocht al eerder, maar u heeft zelfstandig afstand gedaan van uw recht!

De heer **Boon** (PVV): Ja, da's waar.

De **voorzitter**: Ja, ja, mijnheer Boon!

De heer **Boon** (PVV): Every inch a gentleman. Ik wil even terug naar 2017. Toen kwam ik met het rapport "Ammoniak in Nederland", dat van de RIVM metingen gewoon niks klopte, dat het totaal niet wetenschappelijk was onderbouwd. Toen was het CDA nog aan mijn zijde, toen hebben jullie voor mijn motie gestemd, toen streden wij nog samen. Maar in de tussentijd zijn er verkiezingen gekomen en het pluche moest gevuld worden door het CDA, dat was belangrijk. Toen deed ik daarna nog een motie indienen, precies dezelfde...

De **voorzitter**: Mijnheer Boon, ook al heeft u heel lang gewacht, een interruptie is kort en gericht op een vraag.

De heer **Boon** (PVV): Wij hebben toen precies dezelfde motie ingediend en toen was het CDA tegen. Nu wil ik weten: hoe staat het CDA tegenover de metingen van RIVM? Vertrouwen jullie die metingen, of niet?

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Ja, dat is het volgende hoofdstuk waar ik het over ga hebben, en dat ga ik dadelijk helemaal vertellen. Ja, wij hebben tegengestemd, maar wij staan hier wel om aan tafel mee te

praten over de oplossing. U staat dáár, u kunt heel leuk roepen, maar wij hebben verder ook nog niet heel veel verandering gezien.

De **voorzitter**: Boon.

De heer **Boon** (PVV): Jammer dat ik totaal eigenlijk nul antwoord kreeg. De oplossing was om het rapport met de wetenschappers te betrekken bij provinciaal beleid. De wetenschappers hebben een bom gelegd op dat moment onder de RIVM-rapportage, onder haar ammoniakmetingen. Nu, deze week, is weer naar boven gekomen dat het inderdaad niet klopt en dat ze gelijk hebben. Bent u nu bereid om deze wetenschappers erbij te betrekken, of blijft het pluche toch belangrijker voor het CDA?

De **voorzitter**: Mevrouw De Hoon.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Pluche waar je wel zaken kunt bereiken. Volgens mij hebben we net gelezen dat minister Schouten toch wel degelijk meer meetpunten wil en daar accuraat op wil inspelen. En ja, daar is het CDA ook voor, ja. Als je instrumentarium klopt, om mee te beginnen, en daar valt niet over te twijfelen, dan kun je gewoon echt besluiten nemen op basis van draagvlak en zorgvuldigheid.

De **voorzitter**: Interruptie Ludwig.

De heer **Ludwig** (GL): Ja, dank, voorzitter. Het is eigenlijk een reactie op de heer Boon, die aangeeft dat uiteindelijk de metingen van het RIVM niet kloppen. Bij navraag gisteren is dat weer ontkracht. Uiteindelijk worden die ook wetenschappelijk gevalideerd. Erisman heeft het ook weer even uitgelegd. Ik vind het wel even belangrijk om hier even recht te zetten dat zeker wetenschappelijke instituten daar gewoon op de best mogelijke manieren die cijfers aan ons geven, dat het afleidt van het probleem waar het echt om gaat. Zelf zou ik de heer Boon even willen uitnodigen, want ik ben zelf ooit een keer bij het RIVM langs geweest, volgens mij heeft hij dan zo opheldering over de foutieve aannames die hij doet.

De **voorzitter**: Mevrouw De Hoon vervolgt haar betoog.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Dank u wel, voorzitter. Metingen van het RIVM. Dan nog even het verkrijgen van de informatie waarop wij dat doen, zojuist over gehad. In de afgelopen dagen zijn er heel veel vragen gesteld aan dit RIVM over de wijze van rekenen en het meten van stikstof. Het CDA in de Tweede Kamer heeft gerede twijfels geuit over de betrouwbaarheid daarvan. Wij hebben geconstateerd dat het model in de afgelopen jaren weliswaar is aangepast, maar dat er hier en daar toch nog wel wat onzekerheidsmarges in zitten, van 30% tot 70%. Leg dát uit aan de mensen, aan de hand waarvan dan beslissingen genomen worden. Nu heeft de gedeputeerde aangegeven graag datagedreven te werk te willen gaan. Het CDA wil dan ook heel graag van deze gedeputeerde weten of de provincie bereid is mee te werken aan een uitbreiding van het meetnet met daadwerkelijke stikstofdepositiemetingen op de grond, om tot een betrouwbaarder meetmodel te komen. Voor het CDA zijn zorgvuldigheid en realisme belangrijk. U heeft vanmorgen aangegeven dat de meetsystemen niet het stikstofprobleem doen verdwijnen. Dat is helder voor ons. Maar als de basis klopt en de informatie waarop we besluiten nemen niet ter discussie staat, dan kunnen we nog beter met elkaar gaan praten over de oplossingen.

De **voorzitter**: Mevrouw Vlasveld heeft een interruptie.

Mevrouw **Vlasveld** (Partij voor de Dieren): Wat ik mij afvraag met betrekking tot de metingen, ook met betrekking tot het RIVM: er wordt heel veel geroepen – het komt nu ook weer naar voren – dat de metingen niet betrouwbaar, of niet correct, of niet volledig zouden zijn. Wat ik mij afvraag, is: op het moment dat we de metingen van het RIVM gebruiken voor de PAS, dus om wel ondernemen mogelijk te maken, dat we ze dan voor waar aannemen, maar op het moment dat hetzelfde instituut zegt van “ja, het gaat toch niet zo heel goed met de stikstof”, dat we het dan ineens in twijfel trekken.

De **voorzitter**: Mevrouw De Hoon.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Nee, dat is niet waarom we dit zeggen. Als de basis klopt en het instrumentarium deugt, en daar zijn we het met elkaar over eens, dan hebben wij niet de illusie dat er ineens heel andere dingen.... Maar als de basis klopt, dan kun je praten over de toekomst en over de oplossingen. We hebben ook eerder gesproken, ook in het bestuursakkoord, over real time meten, om dat in te gaan zetten, en dat zouden we heel graag willen toepassen hier, want als dat geen discussie is, dan kunnen we echt met elkaar spreken.

De **voorzitter**: Goed. Mevrouw Vlasveld tot slot. Nee. Dan de heer Meijer.

De heer **Meijer** (D66): Ja, voorzitter. Dank u wel voor die verwijzing naar het bestuursakkoord inderdaad, want daarin staat: we gaan real time meten, we gaan datagedreven toezicht houden en we gaan het aantal meetpunten zo slim mogelijk inzetten. Is mevrouw De Hoon het ook met ons eens dat het college zich in deze dynamiek beter kan richten op perspectief bieden voor de sector en aan de slag gaan om die PAS-maatregelen en de stikstofreductie te realiseren, in plaats van nu de prioriteit te leggen bij het meten en het ‘datagedreven’, dat de focus nu toch echt zou moeten liggen op het realiseren van stikstofreductie?

De **voorzitter**: Mevrouw De Hoon.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Volgens ons gaat dat hand in hand. En als je informatievoorziening niet op orde is – maar wij zijn benieuwd naar de antwoorden –, dan kan je oplossing misschien ook discutabel zijn. Dus laten we gaan voor de zuivere, rechte weg. En wij kunnen niet bepalen wat GS wel en niet kunnen.

De **voorzitter**: Goed. Meijer.

De heer **Meijer** (D66): Nou, het punt is nou een beetje dat we dat dus juist wel kunnen vanuit Provinciale Staten. Wij geven opdrachten aan GS, daarvoor staan we hier bij elkaar, en ik weet dat ze met z’n zevenen zijn, dus dat er wat extra capaciteit is. Maar ik denk wel dat we de prioriteiten helder moeten houden. De prioriteit ligt wat D66 betreft echt in perspectief bieden voor de sector, stikstof reduceren en aan de slag, en niet discussies met het RIVM over meetgegevens.

De **voorzitter**: Uw punt is duidelijk. De heer Boon wil geloof ik reageren op de heer Meijer.

De heer **Boon** (PVV): Ja, ik wil hier zeker op reageren, want je wilt weten waar je begint, wat je uitgangspunt is en wat het effect is. Dat effect, dat uitgangspunt, is nu totaal onduidelijk. Die metingen kloppen niet, er zitten mega marges in, erkent zelfs het CDA, en D66 zegt: ja, dat maakt niet uit, we

moeten gewoon aan de slag, het maakt niet uit. Misschien is er helemaal geen probleem, maar laten we eerst de metingen op orde krijgen.

De **voorzitter**: Meijer.

De heer **Meijer** (D66): Ja, kijk, terwijl u ergens in een rokerig café discussies voert over meetgegevens en of het nou wel of niet klopt, wil ik dat de sector een perspectief krijgt en aan de slag kan met de toekomst. Dat is waarom het ook fijn is dat wij in 2017 in Brabant besluiten hebben genomen die helemaal in lijn zijn met wat de commissie-Remkes eigenlijk nu ook constateert. De Brabantse sector wist al waar ze aan toe waren, twee jaar eerder dan de rest van Nederland, en dat is het toekomstperspectief waar D66 voor staat.

De **voorzitter**: Goed. Mevrouw De Hoon, u mag nog twee zinnen spreken ter afronding, want uw tijd is om.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Oké. De stikstofproblematiek treft alle Brabanders en raakt vrijwel alle sectoren, niet alleen landbouw, niet alleen infrastructuur, en niet alleen de bouw, maar ook de leefbaarheid in brede zin: opgroeien, wonen en je thuis kunnen voelen. Het CDA vraagt zich af: welke planning heeft de provincie voor ogen ten aanzien van deze aanpak en de richting voor leefbaarheid en de toekomst van onze burgers?

Afsluitend zou ik nog één ding willen zeggen. Laat er geen twijfel over bestaan: het CDA is trots op alle inwoners die zich inzetten voor deze provincie, en boeren horen bij Brabant.

De **voorzitter**: Goed. Ik sta nog één interruptie toe van de heer Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Ja, dank u wel, voorzitter. Ik had aandachtig gewacht en geluisterd, want ik denk: u gaat ook nog wel even in op de motie die wij ingediend hebben. Hoe staat u tegenover onze motie, waarin we vragen om tot een verruiming te komen van de datum van 1 april 2020 en 2022, waarin de stallen gerealiseerd moeten worden? Volgens mij is het in lijn met uw betoog, dus....

De **voorzitter**: Mevrouw De Hoon.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Daar hebben wij inderdaad over gesproken zojuist. Voor ons zou het 'stakeholdender' zijn om de komende weken te benutten om echt met elkaar, en ook met u, te gaan praten over hoe we dat in een goede vorm kunnen gaan neerzetten, waar we voor de toekomst mee verder kunnen. Dus wat ons betreft kan het een samenwerking worden.

De **voorzitter**: Vreugdenhil tot slot.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Helder. Maar u gaf ook aan dat er duidelijkheid moet komen, dat dit debat duidelijkheid moet bieden daarin. Dus het is ook goed om naar iedereen die naar dit debat kijkt uit te spreken dat we daar ook echt daadwerkelijk aan gaan werken. Kunt u dan met deze motie daarin instemmen, of wilt u daarmee...

De **voorzitter**: Uw vraag is duidelijk. Ten tweeden male, mevrouw De Hoon.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): U wilt een motie én een aanpassing in het voorstel? Nou, laten we eerst eens even afwachten wat de gedeputeerde daarvan vindt, welke inzichten hij daar al in mee kan geven. Dubbel werk is wellicht overbodig, maar we zullen kritisch kijken.

De **voorzitter**: Goed. Nee, ik had gezegd: één interruptie nog, want het debat moet ook een zekere voortgang hebben. We hebben een maidenspeech van de heer Swinkels.

De heer **Swinkels** (SP): Voorzitter. Ik wou eigenlijk voorstellen, het voelt niet helemaal als een vreemde plek om te staan, om de mogelijkheid van interrupties gewoon toe te staan. Dan hoop ik wel dat u erop toeziet dat het alleen interrupties zijn die er echt toe doen en dat ze fatsoenlijk gesteld worden; dat zou wel heel prettig zijn.

Elk land, elke overheid, kan besluiten ten behoeve van economische groei de investeringen die nodig zijn voor het reduceren van luchtvervuiling, zoals stikstofemissie, uit te stellen, maar dat kan alleen door de verdere aantasting van het milieu, de natuur, de biodiversiteit, welke vervolgens alleen tegen nog veel hogere kosten hersteld kan worden. Deze constatering, die ons moet manen om niet langer te dralen met maatregelen tegen luchtvervuiling, omdat uitstel hoe dan ook tot meerkosten zal leiden, is een constatering van de Club van Rome in 1972, 47 jaar geleden. Bijna 47 jaar lang hebben overheden, ook die in Noord-Brabant, willens en wetens deze investeringen uitgesteld, inderdaad steeds weer ten behoeve van de noodzakelijk geachte economische groei, en bijna 47 jaar lang hebben we willens en wetens de aantasting van onze natuur op de koop toe genomen. En toch lijken we ons in al onze naïviteit te verbazen over de enorme maatschappelijke gevolgen, consequenties en kosten die inmiddels gemoeid zijn met het herstel van onze natuur. Want, laten we ons dat ook maar eens blijven realiseren: stikstof is nog maar één van de problemen.

De vele waarschuwingen, niet alleen van de Club van Rome, maar ook van vele andere die volgden, recent nog vanuit de VN, slaan we stevast in de lucht. En steeds nemen we weer een voorschot op de toekomst. Alles, en dan ook alles, om het sprookje van de eeuwigdurende economische groei koste wat het kost overeind te houden. En misschien was de PAS wel het summum. Of het nu aan de twee ontwerpers, Diederik Samsom en Ger Koopmans, lag, of degenen die er vervolgens mee aan de haal zijn gegaan: hier wist een aantal wat al te kortzichtige rekenmeesters de toekomstige rekening van het natuurherstel, zoals dat heet, naar voren te halen, om als een soort aflat alle extra ruimte alvast af te kopen en wederom ongebreidelde en kortzichtige economische groei mogelijk te maken.

En nog zijn en blijven wij stijfkoppig en hardleers. Zelfs nu we de veranderingen in onze eigen omgeving niet alleen theoretisch kunnen vaststellen, de modellen kunnen lezen, maar feitelijk al méten, zelfs kunnen voelen – een stadium dat overigens de Club van Rome probeerde voor te zijn –, kunnen we blijkbaar niets anders dan doordenderen op de ingeslagen weg, wijken we niet meer van het pad waarop we waarden uitsluitend in geld kunnen uitdrukken – allemaal aardig die natuur, maar we moeten wel geld blijven verdienen –, en de bizarre suggestie, of misschien wel geloof, dat niet wij, maar de markt het werk doet en dat ieder van ons, dat wij vooral egoïstische, zelfzuchtige wezens zijn: voor geld draaien we de wereld op z'n kop, beter ten hele gedwaald dan halverwege gekeerd. En kijk waarin we terecht zijn gekomen: een bizarre tombola van partijen die allemaal de grootste stikstofproducent van Brabant proberen te worden. Bouwend Nederland aast zowaar zonder enige schroom op de emissieruimte die mogelijk vrijkomt als veehouders moeten stoppen. Gaan we allemaal voor de grootste hap of punt uit de stikstofaart? Helpt dat onze natuur er weer bovenop?

Dat is de weg die we de afgelopen 47 jaar hebben gelopen en het moge duidelijk zijn: daar moeten we echt vanaf. De Club van Rome had het over de investeringen die nodig zijn voor het reduceren van luchtvervuiling. We moeten dus niet de ruimte voor luchtvervuiling, de stikstofemissie in dit geval, herverdelen, maar reduceren. En dat moet ook niet een beetje, dat moet fors, en dat moet niet langzaam,

maar snel. De Nederlandse emissie van de totale hoeveelheid stikstof per hectare is vier keer – vier keer! – groter dan het gemiddelde in Europa, 400%. En gezien het aandeel van landbouw in deze emissie, en de concentratie daarvan in Noord-Brabant, mogen we aannemen dat die emissie in Brabant zelfs nog wat hoger is. We kunnen er dus niet langer mee wachten. Er moet hier en nu iets gebeuren.

De **voorzitter**: Ik weet niet of u er spijt van heeft, maar u heeft het zelf gezegd. Interruptie de heer Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Ja, dank u wel voorzitter. Voorzitter. Ik kan een heel eind met uw verhaal meegaan. Alleen: u hebt vier jaar lang aan dié kant van de tafel gezeten, u heeft aan al die GS-gesprekken deelgenomen waarin een groot deel ook van de stikstofruimte die vrijkwam voor economische ontwikkeling beschikbaar gesteld werd, en nu houdt u een verhaal waarin u zegt “dat willen we niet”. Bent u in de tussenliggende periode ook met voorstellen gekomen om bijvoorbeeld voor het wegverkeer de stikstof weg te halen? Toen we een hele discussie hadden over industrie zonder vergunningen, heb ik eigenlijk de SP daar nauwelijks over gehoord, als we het hebben over andere sectoren, vliegverkeer, het blijft maar doorgaan in Brabant...

De **voorzitter**: Uw vraag?

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): U bent toch zelf verantwoordelijk geweest in het college van GS voor die ongebreidelde economische ontwikkeling die mede zorggedragen heeft voor die enorme stikstofontwikkeling?

De **voorzitter**: Swinkels.

De heer **Swinkels** (SP): Ja, voorzitter, we hebben allemaal schuld, we dragen allemaal bij aan de stappen die we in het verleden hebben gezet om steeds die economische groei mede mogelijk te maken. Maar we hebben wel degelijk als SP in het verleden, en ook in het college, stappen gezet om dit te gaan reduceren. Het zijn allemaal moeilijke stappen geweest, dat weet ik, want alle stappen doen pijn, en dat ervaren we ook vandaag weer. Maar we proberen wel degelijk mee te bewegen in een beweging die vooral zorgt dat de natuur er baat bij heeft, in plaats van dat we alleen maar voor economische groei gaan, en daar heb ik me ook in het vorige college sterk voor gemaakt.

De **voorzitter**: Mijnheer Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Dank u wel, voorzitter. En toch moet ik dan constateren dat uw beleid niet effectief geweest is. Want we hadden zo’n scherp beleid dat de natuur zou moeten ontlasten, maar uiteindelijk heeft dat enorme pakket maatregelen maar geleid tot nog geen 4% minder depositie op natuurgebieden en moet er nu nog een volledig nieuw pakket maatregelen. Als u nu eens terugkijkt, hoe effectief is uw beleid dan geweest om die natuurgebieden, waar we het met z’n allen voor doen, daarin te ontlasten de afgelopen periode?

De **voorzitter**: Swinkels.

De heer **Swinkels** (SP): Voorzitter. We kunnen er helder over zijn: dat is onvoldoende gebleken, anders constateerden we nu niet in Europa een dusdanig sterke emissie en daarmee ook neerslag van stikstof in

onze natuurgebieden. Ondanks alle natuurherstelmaatregelen die we daarmee mogelijk hebben gemaakt is dat onvoldoende, als we niet ook de emissie verder aanpakken.

De **voorzitter**: Oké. Vervolgt u uw betoog.

De heer **Swinkels** (SP): Ik zei het al: we kunnen niet langer meer wachten, we moeten hier en nu handelen. Maar wat zien we, ook nu weer: de voorgestelde maatregelen gaan vooralsnog uitsluitend over het herverdelen en niet over reduceren. De natuur schiet er dus nog steeds niets mee op. Het enige wat nu zogenaamd 'vrijgespeeld' wordt met intern salderen, is immers de onbenutte ruimte in de vergunde activiteit. Dat is een theoretisch aanwezige stikstofemissie, die nu dus al niet plaatsvindt. Ja, het is relatief makkelijk om die weg te halen. Daar schiet de natuur, zoals gezegd, niets mee op. De nog niet gebruikte capaciteit mag zelfs nog ingezet worden – ik weet niet of dat helemaal juridisch houdbaar blijft, maar dat is nu in ieder geval de inzet –, waarmee de stikstofemissie in de praktijk zelfs zal toenemen.

De **voorzitter**: Interruptie mevrouw Van de Ven.

Mevrouw **Van de Ven-Vogels** (CDA): Beste meneer Swinkels, u vindt het terecht dat de latente ruimte bij de veehouders weg wordt genomen?

De **voorzitter**: Swinkels.

De heer **Swinkels** (SP): Ik vind het terecht dat we kijken hoeveel stikstof we uiteindelijk kunnen reduceren. Dat is mijn betoog: laten we het vooral reduceren. Het feit dat hier nu latent aanwezige stikstofruimte daarvoor wordt ingezet, daar heeft de natuur helemaal niets aan en het is wel zinvol om te kijken naar maatregelen waar de natuur wél iets aan heeft. Ik kom daar verder in mijn betoog nog op terug.

De **voorzitter**: Mevrouw Van de Ven.

Mevrouw **Van de Ven-Vogels** (CDA): Vraag is of u het terecht vindt dat het zomaar ingenomen wordt. Dat is gewoon stelen.

De **voorzitter**: Swinkels.

De heer **Swinkels** (SP): Volgens mij is daar vanmorgen door de gedeputeerde al op gereageerd, dat dat juridische interpretaties betekent. Ik zou niet willen zeggen dat het stelen is, maar het is wel terecht om te kijken of we die ruimte kunnen inzetten voor onze natuur.

De **voorzitter**: Vervolgt u uw betoog.

De heer **Swinkels** (SP): De enige ruimte die er in de maatregelen zit die eigenlijk tot enige reductie van stikstofemissie kan gaan leiden, zo is mijn interpretatie vanuit de beleidsregels, zit in het extern salderen, een maatregel die overigens pas later in werking zal treden.

De **voorzitter**: Ik wil u wel vragen af te gaan ronden nu.

De heer **Swinkels** (SP): Dat probeer ik.

De **voorzitter**: Het is een resultaatsverplichting!

De heer **Swinkels** (SP): Ja, ja, ik ga proberen het te organiseren. Want bij het extern salderen is er wel sprake van dat dan slechts zo'n 30% van de inzet die vrijkomt aan emissiecapaciteit wordt ingezet voor de natuur en de andere 70% wordt behouden voor ontwikkelingen. En het lijkt me, als wij juist willen zorgen dat er reductie van de emissie plaatsvindt, dat we daarvoor de inzet dus ook verhogen. Daarom stellen wij per motie voor om daar 50% van te maken. En vertel me nu niet dat dat in de provincies is afgesproken, want we hebben net kunnen vernemen dat het in de provincie Friesland inmiddels al is afgeschaald, dus blijkbaar mogen wij als provincies daar eigen beleid in voeren.

De **voorzitter**: U moet echt afronden nu.

De heer **Swinkels** (SP): Dan wil ik nog één opmerking plaatsen, en dat is dat we nog een andere motie toevoegen, om ook de capaciteitsruimte die vrijkomt gericht in te zetten op die projecten die uiteindelijk een duurzaam karakter hebben.

De **voorzitter**: Goed, die sta ik u toe, en ik sta één interruptie toe van de heer Vreugdenhil, want die stond al een tijdje te wachten.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Dank u wel, voorzitter. Vroeger werd hij als gedeputeerde altijd gematst, maar nu moet hij zich gewoon aan de tijd houden, en dat is even nieuw voor hem! Maar ik heb nog een vraag. Ik had gedacht dat u met een motie zou komen waarin u zegt van: we willen dat ook het wegverkeer gereduceerd wordt, dat, als de nieuwe weg aangelegd wordt, we ook 50% daarvan gaan reduceren op de weginfrastructuur. Ik had gedacht dat u met een motie zou komen waarin we ook bij de industrie gaan werken aan een reductie. En het enige wat u doet, is extern salderen, wat eigenlijk door de veehouderij dan opgebracht moet worden. Dat gaat u verhogen van 30% naar 50%. U doet weer hetzelfde als de afgelopen vier jaar.

De **voorzitter**: Swinkels.

De heer **Swinkels** (SP): Ja, ik weet niet wat u allemaal dacht, maar wij hebben deze moties nu voorgesteld, en dat is omdat we reageren op de beleidsregel die voorgesteld wordt en we denken dat het zinvol is om daarop alternatieven voor te stellen, in plaats van alle andere zaken erbij te halen.

De **voorzitter**: Nee, ik had gezegd dat ik nog één interruptie toestond in verband met de voortgang van het debat. De heer Swinkels dank ik voor zijn maidenspeech en daar horen ondanks de interrupties toch wat bloemen bij!

Applaus

Motie M37/2019: Solidariteit voor biodiversiteit.

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 11 oktober 2019;
overwegende dat:

- de maatregelen genomen worden met het uiteindelijke doel de biodiversiteit, specifiek in de Natura 2000-gebieden, weer te doen toenemen;
- er reeds vele decennia zijn verstreken waarin - willens en wetens - structureel meer belastende ontwikkelruimte is vergund dan de natuur aankon;

- de balans daarmee ver ten nadele van de natuur is doorgeslagen;
- voor herstel van de biodiversiteit de stikstofdepositie snel en drastisch moet afnemen;
- uitstel van efficiënte maatregelen zal leiden tot meerkosten in de toekomst;
- biodiversiteits-herstel een zaak van ons allemaal is en we dus zoveel mogelijk moeten voorkomen dat de maatregelen die de een neemt, door een ander weer grotendeels teniet worden gedaan;

constaterende dat:

- de voorgestelde wijziging door Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant het grootste deel van de door stoppende veehouders vrijgekomen emissieruimte weer inzet voor vervuilende (saldogevende) activiteiten door andere sectoren;
- de Nederlandse emissie van de totale hoeveelheid stikstof per hectare vier keer (400%!) zo groot is als het Europese gemiddelde. Gezien het aandeel van landbouw (m.n. veeteelt) in deze emissie en de concentratie daarvan in Noord-Brabant ligt de emissie hier zelfs nog hoger;

dragen Gedeputeerde Staten op:

- niet de beoogde 70% maar tot maximaal 50% van feitelijk benutte capaciteit in te zetten voor extern salderen;
- hierop de Beleidsregel natuurbescherming Noord-Brabant aan te passen;

en gaan over tot de orde van de dag.

Henri Swinkels, SP."

Motie M38/2019: Prioriteit aan duurzaamheid.

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 11 oktober 2019;

overwegende dat:

- de maatregelen genomen worden met het uiteindelijke doel de biodiversiteit, specifiek in de Natura 2000-gebieden, weer te doen toenemen;
- er reeds vele decennia zijn verstreken waarin - willens en wetens - structureel meer belastende ontwikkelruimte is vergund dan de natuur aankon;
- de balans daarmee ver ten nadele van de natuur is doorgeslagen;
- voor herstel van de biodiversiteit de stikstofdepositie snel en drastisch moet afnemen;
- uitstel van efficiënte maatregelen zal leiden tot meerkosten in de toekomst;

constaterende dat:

- de voorgestelde wijziging door Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant de ruimte laat om de emissieruimte die vrijkomt door stoppende veehouders in te zetten voor structureel vervuilende en dus niet duurzame activiteiten;

dragen Gedeputeerde Staten op:

- vergunningsaanvragen voor projecten/activiteiten die op termijn (duurzaam) en aantoonbaar bijdragen aan een vermindering van stikstofemissie te beschouwen als prioritaire projecten, waarmee zij als eerste in aanmerking komen voor de middels extern-salderen vrijkomende emissieruimte;
- vergunningsaanvragen voor projecten/activiteiten die structureel een hoge stikstofemissie met zich meebrengen, uit te sluiten van de mogelijkheid gebruik te maken van extern-salderen.

en gaan over tot de orde van de dag.

Henri Swinkels, SP."

De **voorzitter**: De moties zijn ingediend. Ik begreep dat de loges ook vroegen om wat exemplaren, maar ik neem aan dat dat allemaal in orde komt. Nu is wederom een maidenspeech aan de orde, van mevrouw Van Kessel. Ik wil graag stilte in de zaal en aan haar geef ik graag het woord, mevrouw Van Kessel.

Mevrouw **Van Kessel** (D66): Voorzitter, dank voor het woord. Trots dat ik hier vandaag mag staan namens mijn partij en namens de kiezers uit Brabant die op mij gestemd hebben, maar ook omdat ik vandaag juist over dit belangrijke onderwerp mijn maidenspeech mag geven. Dank daarvoor aan de indieners.

De stikstofaankpak is een breed onderwerp dat verschillende sectoren raakt en leeft onder de Brabanders. Maar het raakt allereerst, en in het bijzonder, de Brabantse natuur. Ik ben blij dat ik over dit onderwerp het woord kan voeren. Immers, bijen en bloemen kunnen niet naar het provinciehuis of Den Haag trekken om hun stem te laten horen. Zij verdwijnen in stilte. Nederland kent een groot stikstofoverschot, dat onze kwetsbare natuurgebieden aantast. De kwaliteit gaat achteruit en de biodiversiteit neemt af. Dit gaat mij persoonlijk aan het hart en is een drijfveer om mij in te zetten als volksvertegenwoordiger.

Van kinds af aan ben ik gefascineerd door alles wat groeit en bloeit. Deze diepgewortelde liefde voor dieren en de natuur heb ik niet van een vreemde, zoals mijn opa Jan – ik heet niet voor niets Janneke –, ook groot dierenvriend en natuurliefhebber. Hij vond alle dieren in de natuur geschikt om te aaien, zo ook pluizige hommels. Samen met hem voorzichtig hommels proberen te aaien zal mij altijd bijblijven.

De thema's natuurbescherming, milieu en duurzame ontwikkeling lopen als een rode draad door mijn studies en carrière. Buiten de schade aan de natuur zie ik ook het maatschappelijk belang van onze economische ontwikkeling. Hiervoor is ook ruimte nodig. Het gaat om een juiste balans en het vinden van oplossingen in het midden. De Brabantse economie draait op volle toeren. De druk op de omgeving neemt toe en ruimte wordt schaarser, zo ook in de steden Eindhoven, Tilburg en Breda. De woningopgave in Brabant is groot. Momenteel is er een stilstand ontstaan, waar we zo goed mogelijk uit moeten komen. D66 wil ruimtelijke ontwikkeling duurzaam, gezond en in balans met de omgeving vormgeven. Laten we niet nu bouwen voor de leegstand van morgen. Onze fractie ziet graag dat we eerst in de steden, waar de woningnood het hoogst is, letterlijk de hoogte in gaan. Vervolgens moeten eerst leegstaande kantoorpanden en gebouwen herbestemd worden. Pas als dat nog niet afdoende is, dan zou volgens D66 pas aanspraak gedaan kunnen worden op bouwen in het buitengebied. De volgorde hierin is voor ons erg belangrijk. Bouwen in het buitengebied kan alleen als dat zo duurzaam mogelijk gebeurt, en in balans met de natuur. Hierbij is het belangrijk dat we goed nadenken over wat voor type woningen. Denk hierbij aan nieuwe, innovatieve bouwvormen, zoals modulair en van tijdelijke aard.

Van bouwen in het buitengebied kom ik nu bij de landbouwsector, voorzitter. Over de agrarische sector is veel te zeggen. Dat was wel te zien toen vele agrarische ondernemers naar het Malieveld trokken, en ook vandaag, zoals ze hier aanwezig zijn. Ik begrijp dat verandering weerstand oproept. De sector wil geen negatief imago en graag duidelijkheid over de toekomst. Dat is ook heel begrijpelijk. Er moeten belangrijke keuzes gemaakt worden. Gelukkig heeft het college van Brabant al in 2017 met een vooruitziende blik een helder besluit genomen over de verduurzaming van de sector, door te kiezen voor schone lucht en gezondheid, maar ook een duurzame toekomst voor de boeren zelf. Zo weten de boeren in Brabant al sinds 2017 waar ze aan toe zijn. Dankzij het rapport-Remkes zijn er nu, naast de middelen die de provincie Brabant al beschikbaar had gesteld, nog extra financiën vanuit het Rijk beschikbaar om de groep ondernemers met een goed plan te helpen met verduurzamen. Voor de boeren die willen stoppen zijn er naast de provinciale middelen vanuit het bestuursakkoord ook extra middelen beschikbaar gesteld, eerst vanuit het Klimaatakkoord, en nu ook de aanpak die het kabinet vorige week heeft aangekondigd.

D66 is blij dat het college heeft aangekondigd een gebiedsgerichte aanpak in te zetten, waarbij de bedrijven die de meeste stikstof uitstoten vrijwillig worden uitgekocht. D66 wil graag het eerlijke verhaal vertellen. De uitstoot van stikstof moet omlaag. Wat ons betreft kan het ook voorkomen dat ondernemers minder vrijwillig worden uitgekocht. We zijn blij met de steun van de BMF op dit front. Natuurherstel is immers het doel. Maar laten we vooral niet vergeten dat een belangrijk deel van onze Brabantse landbouw al vooroploopt en van absolute topklasse is. Deze bedrijven zijn uiterst innovatief, circulair en zeer efficiënt. Zij produceren het voedsel van de toekomst, waarbij kringlooplandbouw en natuurinclusief

het uitgangspunt is. Door te innoveren en voorop te lopen ontstaan weer nieuwe kansen voor de sector richting de Europese markt.

Qua mobiliteit zijn we in Brabant al op de goede weg. Vorig jaar is een ov-visie vastgesteld die al geënt is op schone vervoersmiddelen en duurzaam openbaar vervoer. Robuust, slim en groen is het streven. D66 ziet de fiets als onmisbare schakel hierin. De fiets is een fijn, schoon en gezond vervoersmiddel waarvoor een netwerk van Brabantse snelfietspaden gerealiseerd wordt. Tevens is de fiets een middel om extra beweging te stimuleren. Kortom, D66 wil dat iedereen mee kan doen en daarom moet het ov gemakkelijk binnen fiets- en/of wandelafstanden te bereiken zijn. Als andere partijen zich de vroem-vroem-partij noemen, zijn wij graag de tring-tring-partij.

Het Rijk heeft aangekondigd dat de snelheden op wegen omlaag gaan. Andere partijen willen de snelheid op alle provinciale wegen verlagen van 80 km per uur naar 60 km per uur. Wij zien liever de gebiedsgerichte aanpak van het college. Maar, voorzitter, wat volgens ons effectief is, en bovendien de veiligheid ten goede komt, is het aanpassen van de inrichting van onze provinciale wegen, zodat de Brabantse automobilist niet alleen het bordje '60 km/u' ziet, maar dat we ons ook daadwerkelijk aan deze snelheid gaan houden. Richting de politiek leider van de VVD zeg ik daarom: we moeten juist meer bomen planten langs onze N-wegen dan ze te kappen.

Om de uitstoot van stikstof terug te dringen, zal van alle sectoren inzet verwacht worden, want alleen dan, en door integraal samen te werken, is voldoende effect te realiseren. Gelukkig kenmerkt onze provincie zich door juist in dit soort tijden zijn innovatieve kracht te laten zien. Onze fractie ziet dan ook al veel positieve ontwikkelingen en initiatieven, gericht op de lange termijn. Alleen zo zorgen we ervoor dat ook de volgende generatie Brabanders straks nog pluizige hommels kan aaien.

De **voorzitter**: Ik dank mevrouw Van Kessel voor haar maidenspeech en ook hier horen bloemen bij.

Applaus

De **voorzitter**: Dan geef ik nu graag het woord aan de heer Ludwig van de fractie van GroenLinks. Ook daar betreft het een maidenspeech. Aan hem het woord.

De heer **Ludwig** (GL): Voorzitter, dank je wel. De natuur in Nederland staat onder druk. De afgelopen decennia is de stikstofneerslag op vele natuurgebieden groter geweest dan deze gebieden kunnen verdragen. In Brabant kennen we ook veel natuurgebieden die stikstofgevoelig zijn en die kampen met overbelasting, de Kampina, de Oisterwijkse vennen, de Mariapeel, de Groote Peel, of de Regte Heide en het Riels Laag, alle prachtige Brabantse natuurgebieden die de gevolgen ondervinden van de stikstofneerslag. Een teveel aan stikstofneerslag zorgt voor een onbalans in de natuur. Planten als brandnetels en bramen verdrukken en overwoekeren andere belangrijke planten. Ook zorgt een teveel aan stikstof voor een achteruitgang van vogels als de koolmees, doordat essentiële voedingsstoffen ontbreken.

Er wordt gesproken over een 'huidige' stikstofcrisis, maar die crisis is al jarenlang aan de gang. Dat was ook niet zo verwonderlijk, omdat tot afgelopen voorjaar er weinig politieke urgentie was voor het probleem. Zo ook de Programmatische Aanpak Stikstof. Dit programma zette vooral de economie op één en niet zozeer de natuur. We calculeerden de daling van stikstofneerslag in en hierop vooruitlopend gaven we stikstofruimte weg. Deze daling zette vervolgens niet in. Sterker nog: de ammoniakconcentratie bleek te stijgen uit metingen. We leefden op de pof en daar betalen wij nu, maar vooral natuur en biodiversiteit, de rekening voor. Het was niet voor niks dat destijds de landelijke GroenLinks-fractie, samen met de Partij voor de Dieren overigens, tegen de inwerkingtreding van de PAS heeft gestemd.

Voorzitter. Er was veel onzekerheid de afgelopen maanden. Lange tijd heeft de vergunningverlening stilgelegen, bijvoorbeeld voor onze belangrijke bouwopgave. Juist in een tijd waarin woningen schaars zijn voor starters en voor mensen met een gewoon middeninkomen, is dit extra wrang. Maar nu ligt er een advies. Het advies van de commissie-Remkes is helder, maar ook confronterend. We moeten werken, zoals dat heet, aan de gunstigste staat van instandhouding van de natuur. We moeten versneld de stikstofneerslag naar beneden brengen. Alle sectoren aan de bak. Maar zoals Remkes ook aangaf: de veehouderij is binnen Nederland nog altijd de grootste veroorzaker van de stikstofemissies. Dat zullen we allen onder ogen moeten zien en komen met goede oplossingen. Het past daarbij niet, omdat nu de boodschap niet bevalt, de bal te richten op wetenschappelijke instituten. Minister Schouten heeft gisteren aangegeven dat er geen redenen zijn om twijfels te hebben over de uitkomsten van de studie.

Voorzitter. Minister Schouten heeft opvolging gegeven aan het advies van de commissie-Remkes. Daarbij wordt gekozen voor een gebiedsgerichte aanpak, om in stikstofgevoelige natuurgebieden de stikstofneerslag te verminderen. Daar kan de fractie van GroenLinks mee uit de voeten, maar dan moeten wel de provincies optimaal in de gelegenheid worden gesteld om dit voornemen goed uit te voeren. Want het gaat voor de fractie van GroenLinks om daadwerkelijk resultaat: een snelle afname van de stikstofdepositie richting de kritische depositiewaarde per natuurgebied. Ik heb daarom een aantal vragen aan Gedeputeerde Staten.

Op welke bijdrage kan Brabant rekenen voor de gebiedsgerichte aanpak en de versnelling van natuurherstel? Het uitkopen van veehouderijen en/of bedrijven zal immers vele miljoenen gaan kosten. Wanneer krijgen wij daar duidelijkheid over? En willen Gedeputeerde Staten in Den Haag pleiten voor een ruimhartige vergoeding voor uitkoop van veehouders? Wat GroenLinks betreft moeten veehouders die geraakt zullen worden door het beleid ook ruimhartig worden vergoed. Het is immers de politiek die het de afgelopen decennia uit de hand heeft laten lopen.

In de brief van Schouten wordt aangegeven dat warme sanering van de varkenshouderij primair op vrijwillige basis zal zijn. Echter, het advies van de commissie-Remkes geeft aan dat uiteindelijk ook onteigening, als last resort, tot de mogelijkheden moet behoren. Het lijkt een ingeslopen taboe te zijn geworden, terwijl het kabinet vooraf heeft aangegeven dat er geen taboes zijn. Mijn vraag aan GS is dan ook: krijgt de provincie de bevoegdheid om in het uiterste geval – en ik benadruk: echt in het uiterste geval – te onteigenen? Zo nee, hoe kunnen we dan voldoen aan deze resultaatsverplichtingen? Wat doen we als een veehouderij, of een grote industriële uitstoter, nabij een natuurgebied niet wil meewerken aan bedrijfsomvorming, verplaatsing of uitkopen?

De **voorzitter**: Mag ik stilte in de zaal!

De heer **Ludwig** (GL): Wat is dan nog de zekerheid dat we per natuurgebied onder de kritische depositiewaarde gaan komen? Graag een reactie.

GroenLinks vindt dat een goede stap wordt gezet dat bij externe saldering 30% wordt afgeroomd. Wel is de vraag of 30% voldoende zal zijn om snel een lagere stikstofdepositie op natuurgebied te krijgen. Het zal vooral een combinatie zijn van intern en extern salderen én gebiedsgerichte aanpak, om te zien wat de daadwerkelijke effectiviteit zal zijn. En kan mogelijk het extern salderen de gebiedsgerichte aanpak belemmeren? De kans bestaat namelijk dat effe extern gesaldeerd wordt met een aantal bronnen die sowieso opgekocht of verplaatst hadden moeten worden voor het bereiken van de gunstigste staat van instandhouding. Hoe wordt dit voorkomen? Graag een reflectie hierop.

Mijn fractie vindt het positief dat in artikel 2 punt 8 van de Beleidsregel natuur het mogelijk wordt gemaakt om nieuwe, ongebruikte vergunningen binnen drie jaar in te trekken. We hebben vanochtend gehoord hoeveel de latente ruimte is: die is enorm. De fractie van GroenLinks vindt het tevens belangrijk dat bij gebiedsgerichte aanpak niet alleen naar de landbouw wordt gekeken, maar ook naar andere sectoren die

stikstof veroorzaken – zeg ik ook tegen de heer Vreugdenhil –, zoals industrie vlak bij Natura 2000-gebieden, maar ook wegen. Er liggen een aantal snelwegen nabij stikstofgevoelige natuurgebieden waarop veelal 130 km per uur mag worden gereden. Ik ben blij dat Gedeputeerde Staten vanochtend hebben toegezegd serieus naar alle mogelijke opties te zullen kijken, ook naar deze.

Als laatste vraag de Brabantse transitiebesluiten veehouderij uit 2017. Deze worden des te urgenter nu de stikstofdepositie af moet nemen. Zien Gedeputeerde Staten mogelijkheden om tegelijkertijd slimme combinaties mogelijk te maken met de geldende warme sanering varkenshouderij, de gebiedsgerichte aanpak, maar ook de klimaatmaatregelen, met daarbij in acht nemend de gemaakte afspraken in het bestuursakkoord over een snelle daling van de stikstofuitstoot?

Voorzitter. Ik sluit af. De huidige staat van de Nederlandse natuur en biodiversiteit was voor mij een belangrijke reden om de politiek in te gaan. De komende jaren komen er veel uitdagingen op ons af, want niet alleen de stikstofneerslag is een groot probleem, maar ook klimaatverandering, verdroging en versnippering van onze natuur. Het is tijd dat we meer dan tevoren rekening gaan houden met onze natuur en zorgen voor robuuste gebieden die tegen een stootje kunnen. Daarmee helpen we niet alleen onze natuur, maar ook ons eigen welzijn en in de toekomst dat van de vele generaties die na ons zullen volgen. Dank je wel.

De **voorzitter**: Ik dank de heer Ludwig voor zijn maidenspeech. En ook daar horen bloemen bij.

Applaus

De **voorzitter**: Dan is nu het woord aan de fractie van de PVV bij monde van de heer Boon. Aan hem het woord.

De heer **Boon** (PVV): Voorzitter. Nederland heeft geen stikstofprobleem, maar een probleem met de doorgeslagen milieumaffia. Omdat de Raad van State een streep heeft gezet door het Programma Aanpak Stikstof is er een bak van onzekerheid over ons land uitgestrooid, onzekerheid die een direct gevolg is van Europese bemoeienis met hoe wij in Nederland met onze natuur om moeten gaan. De pro-EU-partijen, zoals de VVD en het CDA, vonden het Natura 2000-systeem allemaal zo prachtig, en o, o, o, wat zijn ze nu allemaal boos en verbijsterd! Dankzij deze Natura 2000-gebieden wordt onze Nederlandse landbouwsector kapotgemaakt, ligt de bouw stil, verliezen mogelijk meer dan 3500 bouwvakkers hun baan en straks worden ook nog de burgers hun auto uitgepest. De oorzaak: het gedrocht Natura 2000 met bijbehorende Europese regeltjes. Al in 2006 heeft de Tweede Kamerfractie van de PVV deze ellende voorspeld. In plaats van deze ellende op te lossen en met noodwetgeving te komen, adviseert Remkes nu om de veehouderij te saneren, de maximumsnelheid te verlagen en het onmogelijk te maken om te bouwen. Nederland wordt weer verder op slot gezet, terwijl we al het braafste jongetje van de klas zijn in de EU. Als deze coalitie van VVD en CDA straks deze adviezen gaat overnemen, kunnen ze net zo goed fuseren met GroenLinks en laten ze de hardwerkende burgers en ondernemers opnieuw keihard in de steek. Het mag duidelijk zijn: de PVV gaat hier niet mee instemmen.

De **voorzitter**: Interruptie Ludwig.

De heer **Ludwig** (GL): Dank je wel, voorzitter. Ik vind het toch best wel een verbazend verhaal, omdat de Partij voor de Vrijheid destijds heeft ingestemd met het Programma Aanpak Stikstof. Was dat eigenlijk een verkeerd besluit geweest destijds?

De **voorzitter**: De heer Boon.

De heer **Boon** (PVV): De PVV heeft niet ingestemd, wij hebben ingestemd met een aanpassing. Dat was de best mogelijke aanpassing op dat moment.

De **voorzitter**: Vervolgt u uw betoog.

De heer **Boon** (PVV): Eeuwenlang hebben boeren en landeigenaren in ons land de balans tussen economie en ecologie bewaard, maar de laatste jaren is in Nederland veel landbouwgrond verloren gegaan voor de aanleg van nepnatuur. Alsof landbouwgrond geen natuur is, alsof de boer niet de beste bewaarder is van al deze natuurpracht. Maar veel partijen vinden van niet, daarom moeten de boeren nu kapotgemaakt worden onder het mom van Natura 2000-gebieden. En waar is dit allemaal voor nodig? Wie claimt dat 'de' natuur last heeft van stikstofdepositie liegt. Bij de non-discussie over stikstof bedoelt men specifieke natuur, eigenlijk de minst natuurlijke natuur van Nederland. De waarheid is dat we Nederland gaan platleggen, omdat door een iets hogere stikstofdepositie in onze Natura 2000-gebieden nu het 'risico' ontstaat dat grassen, brandnetels, bramen en berkenboompjes iets harder gaan groeien. Dat is blijkbaar verboden, want alleen de bureaucratische maakbaarheidsnatuur telt, zoals mossen en de orchideeën. Maar Nederland is een voedselrijk deltaland en de natuur die hoort daarbij, dus ook de grassen en de bramen, die gedijen prima bij meer stikstof. Een PAS-herstelprogramma is dan ook volstrekt overbodig.

Het hele natuur- en milieubeleid is ernstig overtrokken, maar het hele land mag weer op de blaren gaan zitten. Onze boeren gaan verjaagd worden, terwijl onze landbouw effectief en innovatief is. Onze boeren behoren tot de top van de wereld. En zeker voor de veehouderij geldt dat al veel stappen zijn gezet. Er zijn forse investeringen gedaan en maatregelen zijn getroffen op het gebied van verduurzaming. En toch is het niet genoeg. De PVV vindt dat een boer moet kunnen ondernemen en daarom moeten er zo min mogelijk belemmeringen zijn via onzinregels of doorgeslagen natuurregelgeving. Maar niet alleen onze boeren hebben onder deze ellendige regelgeving te lijden. Bouwvergunningen, de aanleg van belangrijke infrastructuur, het inrichten van industrieterreinen, het bouwen van nieuwbouwwijken: het is allemaal ernstig lastiger geworden. Wat dit voor Nederland betekent, mag duidelijk zijn: een enorme klap voor onze economie. Hoe kan dit land, met alle hardwerkende ondernemers en werknemers, zo gegijzeld worden door het gedram over zelf gecreëerde natuurgebieden? Hoe knettergek zijn we hier geworden? Terwijl we allemaal weten dat het nog nooit zo goed ging met de natuur in Nederland. De bever, de das, de zeehond, de lepelaar, de wolf en de zeearend zijn allemaal weer in ons land te vinden, en dat is goed nieuws. Water- en luchtverontreiniging zijn onder controle. Bos was er nog nooit zoveel. Dit alles is bereikt door ons Hollands verstand te gebruiken. Ik noem de bouw van ontwzavelings- en waterzuiveringsinstallaties.

Maar vandaag. De PVV heeft de oplossing voor deze stikstofcrisis. Volgens artikel 2.1 lid 7 van de Wet natuurbeheer kan de minister een besluit tot aanwijzing van een Natura 2000-gebied wijzigen, of geheel of gedeeltelijk intrekken. De PVV vraagt aan dit college of ze alles op alles willen zetten om bij de minister duidelijk te maken en te vragen om het intrekken van de aanwijzing van alle kwetsbare Natura 2000-gebieden....

De **voorzitter**: Interruptie Heijmans. Mag ik stilte in de zaal!

De heer **Heijmans** (SP): Ja, voorzitter. Het duurde even voordat ik naar die microfoon ben gelopen, want ik twijfelde echt aan mezelf: hoor ik meneer Boon nou goed? Maar meneer Boon heeft gezegd: het is in Nederland nog nooit zo goed gegaan met de natuur als nu. Mijn vraag is, meneer Boon: wat moeten we dan toch een fantastisch beleid gevoerd hebben de afgelopen jaren als het nu zo goed gaat!

De **voorzitter**: De heer Boon.

De heer **Boon** (PVV): Nou, er is inderdaad een beleid gevoerd en de stikstof is al gigantisch afgenomen. Ik kan de tabellen laten zien: het is al gigantisch afgenomen. Maar het is niet genoeg, het moet steeds verder, verder, verder. Het houdt een keer op. De stikstof die nu neerslaat in Nederland heeft geen consequenties voor de natuur. De natuur wordt er alleen maar groener van en gaat mooier groeien. Nederland vergroent.

De **voorzitter**: Vervolgt u uw betoog.

De heer **Boon** (PVV): Zeker. Nogmaals, de PVV vraagt of dit college alles op alles wil zetten om bij de minister duidelijk te maken dat het intrekken van de aanwijzing van de kwetsbare Natura 2000-gebieden de allerbeste, en eigenlijk de enige oplossing is voor Nederland en Brabant. Zet de belangen van de Brabanders boven die van de Brusselse bureaucraten en die stukjes mos in de Natura 2000-gebieden. Zet onze belangen echt daarboven. Ik wil dit college oproepen, ik wil de partijen hier oproepen: gebruik je boerenverstand en kies voor Brabant.

Motie M30/2019: Intrekking aanwijzingen Natura 2000-gebieden.

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 11 oktober 2019, ter bespreking van het uitgebrachte advies van de commissie Remkes 'Niet alles kan' inzake de stikstofproblematiek; constaterende dat:

- het Natura 2000-beleid een zware claim legt op de ontwikkelingen in de agrarische sector, de infrastructuur en de economie;

overwegende dat:

- het schrappen van de Natura 2000-gebieden een einde maakt aan de stikstofproblematiek';
- volgens artikel 2.1 lid 7 van de Wet natuurbeheer de minister een besluit tot aanwijzing van een Natura 2000-gebied kan wijzigen of geheel of gedeeltelijk kan intrekken;

dragen GS op:

- om de minister te verzoeken om voor alle Brabantse Natura 2000-gebieden de aanwijzing in te trekken;

en gaan over tot de orde van de dag.

Maikel Boon, PVV."

Motie M31/2019: Boeren ongemoeid laten.

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 11 oktober 2019, ter bespreking van het uitgebrachte advies van de commissie Remkes 'Niet alles kan' inzake de stikstofproblematiek;

constaterende dat:

- de Raad van State de PAS-maatregel heeft verworpen;

overwegende dat:

- momenteel de meest verregaande plannen de ronde doen, zoals het halveren van de veestapel wat talloze ondernemers in de agrarische sector het faillissement in zou drijven;
- de Brabantse agrarische sector tot de meest innovatieve, diervriendelijke en milieuvriendelijke ter wereld behoort;
- talloze boeren in Brabant die dag in, dag uit keihard werken om ons van kwalitatief hoogwaardig voedsel te voorzien door plannen als het halveren van de veestapel in onzekerheid worden gestort;
- onze boeren alle steun verdienen;

dragen GS op:

- om te garanderen dat welke oplossing dan ook maar voor de stikstofkwestie wordt gevonden, de agrarische sector zoveel mogelijk ongemoeid wordt gelaten;

en gaan over tot de orde van de dag.

Maikel Boon, PVV Noord-Brabant."

Motie M32/2019: Doorgaan met beweiden.

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 11 oktober 2019, ter bespreking van het uitgebrachte advies van de commissie Remkes 'Niet alles kan' inzake de stikstofproblematiek;

overwegende dat:

- dankzij het buitenwerking stellen van de PAS voor beweiden voortaan een vergunning nodig is;

overwegende dat:

- koeien in de wei bij het Brabantse landschap horen;
- het diervriendelijk is om koeien zoveel mogelijk buiten in de wei te laten staan;
- koeien in de wei minder ammoniakuitstoot veroorzaken;

dragen GS op:

- om richting het kabinet de wens uit te spreken dat beweiden in Brabant zonder complexe en tijdrovende vergunningaanvraag mogelijk moet blijven.

en gaan over tot de orde van de dag.

Maikel Boon, PVV Noord-Brabant."

Motie M33/2019: Benut wetenschappelijk onderzoek bij beleid.

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 11 oktober 2019, ter bespreking van het uitgebrachte advies van de commissie Remkes 'Niet alles kan' inzake de stikstofproblematiek;

constaterende dat:

- het rapport *Ammoniak in Nederland, Enkele Kritische Wetenschappelijke Kanttekeningen*¹ een opeenstapeling van rekenkundige, modelmatige, en argumentatieve tekortkomingen constateert in de onderbouwing van het Nederlandse ammoniakbeleid;

overwegende dat:

- het ammoniakbeleid wetenschappelijk niet goed onderbouwd is;

verzoeken GS:

- het rapport *Ammoniak in Nederland, Enkele Kritische Wetenschappelijke Kanttekeningen* te betrekken bij provinciaal ammoniakbeleid;

en gaan over tot de orde van de dag.

¹ <https://www.v-focus.nl/2017/01/25-jaar-ammoniakbeleid-zonder-meetbaar-resultaat/>

Maikel Boon, PVV Noord-Brabant."

Motie M34/2019: Terugdraaien versnelling transitie veehouderij.

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 11 oktober 2019, ter bespreking van het uitgebrachte advies van de commissie Remkes 'Niet alles kan' inzake de stikstofproblematiek;

constaterende dat:

- bedrijven al jaren erop zijn ingesteld om in 2028 aan de strengere milieueisen te voldoen;
- door het besluit Versnelling transitie veehouderij één op de tien veehouders onder de armoedegrens komt of noodgedwongen het bedrijf moet sluiten;
- de innovatieve stalsystemen niet op tijd ontwikkeld zullen zijn;
- het niet duidelijk is of de innovatieve stalsystemen daadwerkelijk zullen renderen;

- er een ernstige bezorgdheid is dat de huidige aanpak alleen niche-ontwikkelingen zal faciliteren en geen bijdrage levert aan een brede markttransitie;

overwegende dat:

- de versnelling van de transitie veehouderij het ondernemerschap van veehouders erg moeilijk zo niet onmogelijk maakt;
- de dure investeringen ten koste zullen gaan van dierenwelzijn;
- het meest contraproductieve effect van het voorgenomen beleid het feit is dat duurzame ketenconcepten, zoals 1-Ster Beter Leven, een substantieel volumeverlies zullen laten zien;
- met het voorliggende beleid veehouders in de praktijk gaan kiezen voor luchtwassers, die niet bijdragen aan diervriendelijkheid en/of een gezond stalklimaat;
- veehouderijen groter gaan worden om te overleven;
- de transitie niet actief stuurt op diervriendelijkheid;
- de regeling juridisch wankel is, des te meer na het vernietigen van de PAS door de RvS;
- de versnelde maatregelen onuitvoerbaar zijn voor de gemeenten;¹
- de landelijke fracties van de VVD en het CDA toegeven dat het ontbreekt aan transparantie bij het RIVM als het gaat om de manier waarop stikstofneerslag in natuurgebieden wordt berekend;²
- het Mesdag Zuivelfonds vanwege dit gebrek aan openheid een procedure tegen het RIVM is gestart om inzage in het gehanteerde stikstofmodel af te dwingen;³

dragen GS op:

- om de versnelling van de transitie veehouderij terug te draaien en Brabantse boeren weer tot 2028 de tijd te geven om aan de strengere emissie-eisen binnen de transitie veehouderij te voldoen;

en gaan over tot de orde van de dag.

¹ <https://www.bndestem.nl/breda/zundert-start-lobby-voor-aanpassing-stikstofeisen-provincie~a89a6322/>

² <https://www.boerderij.nl/Home/Nieuws/2019/10/Schouten-meer-geld-voor-stikstofmetina-in-natuur-482668E/>

³ <http://www.mesdaq-fonds.nl/nieuws/130/mesdaqfonds-eist-inzage-in-stikstofmodel-en-daaqt-rivm-voorrechtbank.html>

Maikel Boon, PVV Noord-Brabant."

Motie M35/2019: Geef kalverhouders meer uitstel.

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 11 oktober 2019, ter bespreking van het uitgebrachte advies van de commissie Remkes 'Niet alles kan' inzake de stikstofproblematiek;

constaterende dat:

- kalverhouders bij het tegengaan van ammoniakuitstoot op dit moment maar één erkend systeem voor handen hebben, te weten de chemische luchtwasser;
- de chemische luchtwasser met noodzakelijk luchtkanaal uitermate nadelig is voor de brandveiligheid van stallen;
- een groot deel van de kalverhouders bereid is om bij een passend tijdspad te investeren in alternatieve systemen die bijdragen aan minder uitstoot;
- Brabantse kalverhouders aan hebben gegeven dat het tijdspad binnen de Versnelling transitie veehouderij en de toegekende subsidie vanuit de provincie bij lange na niet toereikend zijn om proeven met alternatieve systemen goed en juist uit te voeren;
- de Brabantse kalversector al bezig is met zogenaamde aangepaste roostervloeren in combinatie met reducerende technieken in de mestput, maar dat er simpelweg meer tijd nodig is om de technieken beter uit te werken;

overwegende dat:

- dergelijke alternatieve systemen voor ammoniakreductie bij zullen dragen aan een nog betere leefomgeving voor zowel mens als dier en meer maatschappelijk draagvlak onder de bevolking zullen hebben dan de luchtwasser;
- het halfjaartje uitstel uit de 'Aanvullende afspraken veehouderij' niet genoeg soelaas biedt;

besluiten:

- om Brabantse kalverhouders uitstel te geven tot er een goed en betaalbaar alternatief voor luchtwassers beschikbaar is;
- en gaan over tot de orde van de dag.
Maikel Boon, PVV Noord-Brabant."

Motie M36/2019: Boeren horen bij Brabant.

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 11 oktober 2019, ter bespreking van het uitgebrachte advies van de commissie Remkes 'Niet alles kan' inzake de stikstofproblematiek; constaterende dat:

- boeren ons dagelijks voedsel produceren;
- boeren grote gebieden van ons landschap en natuur beheren;
- agrarische bedrijven en landschappen van grote cultuurhistorische waarde voor Brabant zijn;

overwegende dat:

- de kloof tussen boer en burgers de laatste decennia vergroot is;
- Brabantse boeren nog te weinig de erkenning krijgen die ze verdienen;
- Provinciale Staten in Zeeland al actief bezig zijn om hun steun aan de agrarische sector te betuigen, onder meer met een boerenlunch met regionale producten op het Zeeuwse provinciehuis;¹

dragen GS op:

- initiatieven te ontplooiën - onder meer naar Zeeuws voorbeeld - die de Brabantse politiek en de Brabantse burgers nauwer in contact brengen met onze Brabantse boeren, om zo bij te dragen aan een extra stukje erkenning voor deze voedselproducenten en landschapsbeheerders;
- zo spoedig mogelijk een voorstel richting PS te sturen met daarin een rapportage over de mogelijke initiatieven binnen de provincie Noord-Brabant, inclusief financiële onderbouwing;

en gaan over tot de orde van de dag.

¹ <https://www.omroepzeeland.nl/nieuws/115518/Steunbetuiging-aan-boeren-met-boerenlunch-op-het-Adbij>

Maikel Boon, PVV Noord-Brabant."

De **voorzitter**: Ik dank de heer Boon voor zijn bijdrage. Dan ben ik nu bij de fractie van de Partij van de Arbeid. Mevrouw Van Dijk zou spreken, maar dat wordt de heer De Kort, begrijp ik. Ziekte? Ach, dan wensen we haar beterschap. En de heer De Kort als jonge vader, stevig voorbereid. Ga uw gang.

De heer **De Kort** (PvdA): Ja, stevig voorbereid. Inderdaad, plotseling vervanging van mijn fractiegenote, mevrouw Van Dijk, die helaas vanwege ziekte tussendoor naar huis moest. Maar goed, dat is niet erg, want dit is een thema dat ook aan mijn portefeuille, landbouw, natuurlijk nogal intensief raakt.

'Niet alles kan', het is al vaak genoemd en het is natuurlijk een heel harde waarheid. Ik vond het prachtig zoals de heer Swinkels het benoemde, een beetje het gras voor mij wegmaaiend, maar het is hem zeer gegund, want hij wist het zelfs terug te brengen tot de Club van Rome. Hoezo plotseling probleem? Ja, een probleem kan een plotseling probleem zijn als je decennia met elkaar wegstijgt omdat de waarheid, de ongemakkelijke waarheid, gewoon domweg niet uitkomt. Want ja, het betekent nogal wat, en dat zien we nu met de PAS-uitspraak. Die hadden we overigens al veel eerder aan kunnen zien komen, al was het maar eind vorig jaar, toen al duidelijk werd dat de uitspraak naar alle waarschijnlijkheid zo ging komen zoals hij nu ging. Dus alle haast die we de afgelopen weken hebben hadden we minstens een driekwart jaar eerder kunnen hebben, zo niet decennia eerder. Wat betekent dat nu? Een korte klap, pijn, heel hard ingrijpen, heel hard ingrijpen, wat niet zo hard had hoeven zijn en gelijkmatiger had gekund, als we dit eerder onder ogen hadden durven zien. Ik hoop dat dat de les is die we met z'n allen als politici leren voor de lange termijn, want nu zie je de gevolgen ervan. En die gevolgen zijn hard, die zijn heel hard

voor een sector die ook ons aan het hart gaat: de agrarische sector in Brabant. Het is niet leuk als je een boer bent en continu te maken krijgt met aangepaste regels vanuit de overheid. Maar hoeveel makkelijker was het geweest, als we enkele decennia geleden, toen we eigenlijk al dit soort dingen wisten, gewoon eens een consequent beleid hadden uitgezet, over meerdere decennia, richting de kringlooplandbouw, waar we nu eindelijk – laat ik dat als positief punt noemen – naar onderweg lijken. Die kringlooplandbouw heeft gevolgen. Uit allerlei onderzoeken die nu verschijnen blijkt dat die kringlooplandbouw inderdaad waarschijnlijk gaat leiden tot een afname van de veestapel. Dat is niet iets wat ik bedenken, het is iets wat in allerlei onderzoeken naar voren komt. Want op het moment dat je kringlopen wilt sluiten, op het moment dat je wilt dat landbouw in balans is met de omgeving, dan ontkomt je er domweg niet aan om te erkennen dat we in Nederland een sector hebben die fantastisch goed is, economisch, maar die ook enorm veel produceert voor een heel klein landje. De ammoniakdepositie in Nederland is na Malta de hoogste van de Europese Unie. De ammoniak nam inderdaad af, de heer Vreugdenhil noemde het al terecht: de sector heeft al heel veel gedaan, overigens andere sectoren ook, maar dan moet er ook eerlijk bij gezegd worden dat hij het vorig jaar toenam, niet afnam, maar toenam. Dus dat wij als Brabant maatregelen hebben genomen in 2017, daar sta ik achter. Ik had ze liever anders gezien, maar ik zie de heer Vreugdenhil al naar de interruptiemicrofoon komen...

De **voorzitter**: Heeft u goed gezien. Interruptie Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Dank u wel, voorzitter. Ik vond het mooi hoe u het richting die kringlooplandbouw neerzette, en daarmee zetten wij als ChristenUnie-SGP, denk ik, ook een hele mooie visie neer, een stip op de horizon. Aan de andere kant, wat ik al die jaren niet gesnapt heb, en daar heb ik hier ook het debat over gevoerd, is dat de regio's en de bedrijven die al volgens die kringloop opereren, of daar heel dichtbij zitten, toch hetzelfde generieke beleid krijgen van die andere sectoren. Kunt u dat nou uitleggen, dat dat uw doelstelling is, maar dat u tegelijkertijd een maatregelenpakket neemt dat gewoon alle bedrijven daarin treft? Ik kan daar nog steeds niet bij.

De **voorzitter**: De Kort.

De heer **De Kort** (PvdA): Ja, goh, meneer Vreugdenhil, u loopt al heel lang mee, dus dan weet u ook dat een van de dingen die wij graag wilden zien de zogenaamde Brabantwet was, of de Wet veedichte gebieden. Doel daarvan was dat wij specifiek in konden grijpen en de veestapel konden verkleinen in die overbelaste gebieden. Laat het nou toch toevallig de ChristenUnie zijn geweest die ervoor heeft gezorgd dat daar in de vorige kabinetsperiode geen meerderheid voor was. Dus de gebiedsgerichte aanpak die u nu zo voorstaat, had u in de vorige periode aan een meerderheid kunnen helpen, maar dat heeft u helaas niet gedaan. GroenLinks, SP, ik geloof ook D66 en wij hebben die wet alsnog ingediend. Daar was u niet voor. Dus als u vindt dat wij het als provincie gebiedsgericht hadden moeten doen, waarom ligt u dan al die jaren dwars bij zorgen dat wij het instrumentarium hebben om het gebiedsgericht te doen, zodat we geen generieke maatregelen hoeven te nemen?

De **voorzitter**: Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Ja, voorzitter, voordat we dat hele beleid gaan doen, dat heb ik toen ook met Martijn van Dam bediscussieerd....

De **voorzitter**: Nee, dat gaan we niet doen.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Juist de lijn die nu ingezet is richting de kringlooplandbouw, juist willen wij daarin ook de mogelijkheden bieden om daarmee te zorgen voor die regio's die het goed doen, om die te belonen daarin komen wij met een maatregelenpakket, wat ook Backes toen aangaf vanuit zijn rapport, dat dié regio's het hardst getroffen worden door alle maatregelen. Kijk, en dan snap ik niet dat we dat generieke beleid overeind houden, want dan wil ik ook graag met u aan tafel om te kijken hoe dan vanuit dezelfde visie die we daarin hebben het maatregelenpakket de komende jaren uitgevoerd kan worden. Maar dan zult u dus ook wel moeten bewegen op dat dossier.

De **voorzitter**: De Kort.

De heer **De Kort** (PvdA): Meneer Vreugdenhil, nou is het toch prachtig om te zien, als u dit coalitieakkoord leest, dat wij duidelijk schrijven over de visie die wij voor de lange termijn willen. Wij willen een sector die gezond is en in balans. Daar pakken we de kringlooplandbouw bij aan. Dat betekent ook dat we gezegd zeggen, in afwachting van, bijvoorbeeld nu – vanochtend heeft de heer Grashoff het gezegd, het is heel veel keren herhaald vandaag –: dit college gaat kijken hoe wij gebiedsgericht tot de beste oplossingen kunnen komen in deze PAS-situatie. Dit college gaat kijken hoe wij kunnen zorgen dat de maatregelen die het Rijk neemt zoveel mogelijk aan gaan sluiten bij de maatregelen die wij doen. Daarvoor hebben we tot 1 april de tijd, als we volgende keer de Interim-omgevingsverordening aannemen, en die tijd hebben we ook nodig, want als we tot 1 januari de tijd hebben wordt het krap. Waarom niet het hele beleid afschaffen, zoals u wilt? Omdat ik die stok achter de deur nu harder noodzakelijk vind dan ooit. We hebben lang genoeg pappen en nathouden gedaan, we hebben lang genoeg beleid uitgesteld, de maatregelen zijn nu pijnlijk, precies om die reden. Dus ja, ik houd die stok achter de deur, maar ik werk graag met u, en alle andere partijen in Brabant, van ZLTO tot BMF, om te zorgen dat wij een aanpak hebben waar de Brabantse boer, de Brabantse natuur en iedereen zich achter kan scharen en waarmee we Brabant weer van slot krijgen.

De **voorzitter**: Goed. Vervolgt u uw betoog.

De heer **De Kort** (PvdA): Dank voorzitter. Ik noemde al heel eventjes de Brabantwet. Dat had voor ons een andere oplossing geweest, maar dat is nu eenmaal niet zo, dus we gaan het nu op de manier doen die we net in een interruptie bespraken.

Wat voor ons heel erg belangrijk is, is één punt dat vandaag nog relatief weinig genoemd is – ik geloof dat het in het betoog van de heer Ludwig even terugkwam –: de woningbouw snel op gang krijgen. O, excuus, mevrouw Dirken. Niet alles kan, dat zien wij ook zo, en als we dan kijken naar waar wij prioriteiten leggen, en als je kijkt wat de impact van woningbouw is op het totale verhaal, dan is die ook relatief beperkt, maar de impact voor onze samenleving als we het níét op gang krijgen is immens. Dus wij vinden het erg belangrijk, en roepen GS daar ook zeker toe op, om te kijken hoe wij zo snel mogelijk de woningbouw in Brabant weer vol op gang kunnen krijgen en hoe wij kunnen innoveren, om te zorgen dat we dat zo emissieloos mogelijk doen, want we zien hier ook duidelijk een grote kans in.

Voorzitter. Door de interruptie van de heer Vreugdenhil heb ik volgens mij inmiddels zo'n beetje alle punten kunnen pakken, op één na, en dat is dat verhaal van het RIVM. Mij stoort deze discussie hier wat dat betreft mateloos. Er worden hier, zoals wel vaker in deze Statenzaal, om politieke redenen met allerlei.., ja sorry, fact free politics gestrooid. Deze vragen zijn ook in de Tweede Kamer gesteld. Minister Schouten van de ChristenUnie heeft duidelijk gemaakt dat het in orde is en het RIVM heeft het allemaal duidelijk weerlegd. Kunnen er meer meetpunten bij? Ja, prima. Wordt het daardoor beter? Ongetwijfeld, vooral doen. Maar laten we nu niet doen alsof er geen enkel probleem is in Nederland, alsof het allemaal komt door verkeerde metingen. Er is een probleem, dat probleem staat al heel lang op de agenda, is al

heel lang duidelijk. Dus ik zou het heel fijn vinden als de partijen die nu met z'n allen staan te dringen iedere keer om te zeggen dat ons beleid nergens op slaat, dat het niet nodig is, dat we ermee moeten stoppen, om die te zeggen: kijk nu naar de oplossingen, kom zelf met suggesties hoe we het op kunnen lossen, in plaats van langer te ontkennen. Verschuil je niet achter dat je het niet eens bent met Europa. De natuur heeft niks met Europa te maken. De Brabantse natuur, de Nederlandse natuur staat onder druk door ónze landbouw, niét doordat Europa ons regels opdraagt.

De **voorzitter**: Interruptie Boon tot slot.

De heer **Boon** (PVV): Ja, ik wachtte even tot er iets verstandigs gezegd werd, en op het laatst kwam het: onze natuur hoeft niks van Europa, dus we kunnen het Natura 2000-labeltje eraf halen en we kunnen zelf onze natuur gaan beschermen. Dat is ons voorstel en ik ben blij dat de PvdA nu eindelijk tot zinnen gekomen is en dit waarschijnlijk gaat steunen.

De **voorzitter**: De Kort.

De heer **De Kort** (PvdA): Wat een prachtige draai van mijn woorden, meneer Boon, het is waarlijk een kunststukje! Dat zeg ik dus absoluut niet. Ik ben niet afhankelijk van Europa om te bepalen dat wij nu in moeten grijpen in onze stikstof, ik vind dat zelf ook. Dat is wat ik wil zeggen. Hier zijn mensen die zich verschuilen achter 'het moet van Europa', van mij moet het niet van Europa, van mij moet het omdat ik het zelf belangrijk vind, omdat onze biodiversiteit eraan gaat. De cijfers daarvan - ik weet dat u ze ook bestrijdt - zijn ook echt absoluut kraakhelder. Het gaat heel slecht met onze natuur, en omdat het zo slecht gaat, en niét omdat het van Europa moet, vind ik dat we in moeten grijpen. Het is al lang niet meer vijf voor twaalf, het is al lang kwart over twaalf. We moeten terug, we kunnen niet meer alles tegelijk doen, en laten we dat met z'n allen gebiedsgericht zo goed mogelijk oppakken, zodat we een Brabant hebben waar alles met elkaar wat beter in balans is dan de afgelopen decennia.

De **voorzitter**: Ik dank de heer De Kort voor zijn bijdrage. Dan zijn we nu bij de fractie van 50PLUS. De heer Brouwers heeft aangegeven het woord kort te willen voeren. Ga uw gang.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Mijnheer de voorzitter. Vandaag zitten veel boeren te luisteren hier op de publieke tribune - overigens zijn veel boeren alweer vertrokken -, maar ook beneden in de zaal. En als je ziet met hoeveel mensen en tractoren ze hiernaartoe zijn gekomen, dan krijgt 50PLUS daar toch een warm gevoel van. Want het wil wat zeggen: ondernemers die zomaar op een dag naar Den Bosch trekken en hun eigen zaak achterlaten, om - daar gaat het om, dat gevoel hebben ze - hun toekomst zeker te stellen. En wat zouden die mensen nu denken van ons? Zijn wij wel te vertrouwen, zoals we hier zitten? Is het een zootje? Ik zeg het maar even, want ik zit er zelf natuurlijk ook bij.

Voorzitter. Vanochtend hebben we een aantal sprekers gehad en daarna een themavergadering met de gedeputeerde. Wat ik me daarvan echt herinner, is de dame op de publieke tribune die in een paar zinnen wist te vertellen wat er aan de hand was. Er was paniek bij haar, ze was bijna in tranen en riep hulp. Voorzitter. We hebben het hier over boeren, maar we hebben het hier ook over mensen met een familie en met kinderen, kinderen die eigenlijk het bedrijf zouden moeten overnemen, maar geen toekomst meer zien. Wat is hun drijfveer nog? Ik heb het vanochtend gevraagd. Laten we proberen zo spoedig mogelijk duidelijkheid en zekerheid te geven. Boeren zijn ook mensen, die ook nog voor onze voedselvoorziening zorgen. Het kan toch ook niet zo zijn dat straks ons eten allemaal uit het buitenland moet komen?

Mijnheer de voorzitter. Laten we in godsnaam praten mét de boeren, zij kunnen goed meedenken, en niet óver onze boeren, en laten we dat zo spoedig mogelijk doen.

Dank u wel.

De **voorzitter**: Ik dank de heer Brouwers voor zijn bijdrage. Dan zijn we nu bij de Partij voor de Dieren. En ik kan zeggen dat het ook voor mevrouw Vlasveld een maidenspeech betreft. Ga uw gang, aan u het woord.

Mevrouw **Vlasveld** (Partij voor de Dieren): Voorzitter. Eerder deze maand werd de 250ste McDonalds in Nederland geopend. De locatie van de nieuwe vestiging is Eindhoven Airport. Reizigers kunnen nu dus voorafgaand aan een goedkope vakantievlucht ook nog even een hap goedkoop vlees eten. Het is een tekenend resultaat van hoe de verschillende waarden in onze samenleving zo ontzettend uit balans zijn geraakt.

Voorzitter. Goedkoop vlees, luchtvaart, intensieve veehouderij en natuur, het is allemaal met elkaar verbonden en ondertussen hebben deze relaties de stikstofcrisis tot gevolg. Deze verbondenheid vraagt om een integrale aanpak, een aanpak bij de bron. De Partij voor de Dieren roept het al sinds haar oprichting in 2002, maar ondertussen staan we niet meer alleen. De commissie-Remkes adviseert nu ook dat het aantal landbouwdieren verkleind dient te worden, om de stikstofdepositie op de Natura 2000-gebieden te verlagen. Wat Gedeputeerde Staten nu voorstellen, is echter geen integrale aanpak, maar incidentenmanagement. We gaan kijken of we misschien een paar bedrijven kunnen uitkopen. Verder mag er gewoon weer opnieuw stikstof uitgestoten worden, als er op een andere plek maar minder uitstoot is. Dat is echt niet genoeg.

Ten eerste: ammoniak verspreidt zich als een deken en beperkt zich niet tot de Natura 2000-gebieden. De Landbouwuniversiteit in Wageningen concludeert dat minstens 50% van de ammoniakuitstoot zich verder dan 50 km van de bron verspreidt voordat het neerslaat. 20% van de uitstoot slaat zelfs verder dan duizend km neer. De gebiedsgerichte aanpak is dus een wassen neus. Hoe ziet de gedeputeerde dat?

Ten tweede, en misschien wel het belangrijkste: een deel van de Brabantse natuur is zwaar, zwaar, zwaar overbelast. In De Peel is de neerslag vijf keer zo groot als de kritieke depositiewaarde, de maximale depositie die de natuur kan hebben. Er is dus een reductie van meer dan 80% nodig. Afkomen in individuele gevallen van 30% gaat simpelweg te langzaam. En, voorzitter, de raad van State heeft ook aangegeven dat de depositie eerst tot onder de kritische depositiewaarde teruggebracht moet worden voordat er weer emissierechten uitgegeven kunnen worden. Het is dus zaak dat de stikstofproblematiek volledig het hoofd wordt geboden. Niet alleen kijken naar luchtvaart of wegverkeer, maar vooral naar ons veehouderijbeleid, niet alleen vanwege de Natura 2000-gebieden en de stikstofcrisis, maar ook vanwege de miljoenen dieren in de stallen, ook vanwege de stankoverlast in het natuurgebied, ook vanwege de gezondheidsrisico's voor omwonenden, ook vanwege de landschapsverwoesting en ook vanwege het mestoverschot.

Elke dag stoppen er vijf tot zeven boerenbedrijven. Dan zou je denken dat daarmee het stikstofprobleem ook wordt opgelost. Helaas is niets minder waar. Het aantal dieren blijft nagenoeg gelijk, doordat de dierenrechten worden opgekocht voor megastallen, die ook in aantal blijven toenemen. Er wordt gesuggereerd dat grotere stallen duurzamer zijn, maar ze lossen de problemen waarvoor we staan niet op. Megastallen kunnen goedkoop vlees leveren aan fastfoodrestaurants op luchthavens, maar zetten de echte boeren buitenspel. Het mestprobleem lossen we er ook niet mee op en ook de uitstoot wordt er niet mee verlaagd. We zijn letterlijk bij de neus genomen, want het rendement van de combiwassers bleek veel lager, met dus meer geur- en ammoniakuitstoot dan verondersteld. We moeten ondertussen toch erkennen dat de weg van de technische innovatie ondertussen een doodlopende weg is, zeker voor de duizenden dieren die per stalbrand een verschrikkelijke dood sterven in de vaak potdichte, volautomatische stallen.

Het huidige beleid is pappen en nathouden van een onhoudbaar systeem dat de overheid zelf heeft gecreëerd door decennialang geen paal en perk te stellen aan onder andere de uitstoot van stikstof. De uitspraken van de commissie-Remkes geven ons de kans op een omslag. Daar moeten we dan nu ook eenduidig voor kiezen. De stikstofcrisis vraagt om een integrale aanpak, zodat we straks weer een evenwichtige landbouw hebben waar we trots op kunnen zijn. We moeten de grootste vervuilers opkopen, te beginnen met de grootste stallen, en niet vrijwillig, maar verplicht stoppen of verkleinen, en daarvoor ook alle mogelijke middelen inzetten, niet alleen het stikstofgeld, maar ook het klimaatgeld, ook de 200 miljoen euro voor de warme sanering varkenshouderij.

Zoals gezegd: er zullen moeilijke besluiten genomen moeten worden. Gedeputeerde Grashoff gaf vanmorgen in de themacommissie aan dat hij wil dat wij met hem meedenken. Dat doen wij heel graag, maar wij zien nog wel een groot probleem, namelijk dat de stallen worden uitgebreid zonder dat er een stikstoftoename is, dus 'sec' gezegd: het bouwen van een grotere stal. Dat betekent, als we deze uitbreidingen vergunnen, dat we meer belastinggeld kwijt zijn. Graag een reactie van GS.

Zekerheidshalve brengen wij onder het motto 'Eerst beleid, dan vergunning' een motie in, waarbij we middels een voorbereidingsbesluit komen tot een bouwstop, dit om te voorkomen dat we straks geld betalen om bedrijven uit te kopen die we nu nog kunnen vergunnen.

Dank u wel.

Motie M39/2019: Voorbereidingsbesluit bouwstop veehouderij.

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 11 oktober 2019; constaterende dat

- de ontwikkeling van veehouderijen in de provincie Noord-Brabant grote gevolgen kan hebben voor de instandhoudingsdoelstelling van Natura 2000-gebieden;
- nieuw beleid ontwikkeld wordt dat er op is gericht om de stikstofdepositie op Natura 2000 te verminderen of te voorkomen;

overwegende dat

- het niet wenselijk is dat veehouderijen nieuwe bebouwing oprichten of in gebruik nemen voor het houden van dieren voordat er nieuw beleid is vastgesteld;
- het daarom nodig is een maatregel te treffen waardoor de besluitvorming op aanvragen voor het oprichten of in gebruik nemen van bebouwing voor het houden van dieren wordt uitgesteld totdat nieuw beleid is vastgesteld;

verzoeken Provinciale Staten

- vandaag te beslissen over het bijgaande ontwerp-voorbereidingsbesluit;

en gaan over tot de orde van de dag.

Anne-Miep Vlasveld, Partij voor de Dieren

Marco van der Wel, Partij voor de Dieren."

De **voorzitter**: Ik dank mevrouw Vlasveld voor haar bijdrage en ik heb ook voor haar bloemen omdat het een maidenspeech was.

Applaus

De **voorzitter**: De fractie van Lokaal Brabant, de heer Van Pinxteren, heeft het woord.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Dank je wel, voorzitter. De commissie-Remkes zegt 'Niet alles kan'. Lokaal Brabant, als mede-aanvrager van dit debat, krijgt slechts vijf minuten om ons standpunt hier kenbaar te maken. Dat is wel vreemd eigenlijk. Nee, in die vijf minuten kan ik niet het onderwerp uitvoerig

behandelen. Gelukkig is er vanmorgen, en in de loop van deze dag, al heel veel over de tafel heen gegaan en zijn al diverse standpunten gedeeld. Van Maslov tot allerlei anderen zijn er al bij betrokken. Echter, ieder plukt een klein stukje uit hetgeen men nodig denkt te hebben. Want bij Maslov werd in de basis van de piramide even vergeten het woordje 'veiligheid'. En dat is ook veiligheid voor die ondernemers die in de landbouw bezig zijn en proberen een goede, gezonde onderneming neer te zetten. Die veiligheid mag ook benadrukt worden.

Maar goed, ik wil me beperken tot de hoofdlijnen en tot wat ik wel kan inbrengen. VNO-NCW schetst in een brandbrief aan het kabinet hoe de huidige gang van zaken rond de stikstof en het belang van de natuur heel Nederland dreigt te ontwrichten. Nederland is één groot systeem op een postzegel, waarin iedereen een rol speelt op hetzelfde speelveld. Het zijn dus niet alleen de boeren, of de mobiliteit, of de woningbouw, of de industrie, of het vliegverkeer, of... vult u zelf maar in, die met elkaar maken dat we een vraagstuk hebben. We zijn het met elkaar die maken dat we een vraagstuk hebben, en dan kunnen we niet wijzen naar één groep alleen. Samen hebben we – en dan beperk ik het tot het Brabantse – het Brabantse systeem ingericht en gemaakt tot wat het nu is, met alle beperkingen en alle nieuwe inzichten die daarbij zijn ontstaan, en daar zullen we met elkaar een oplossing voor moeten vinden. Het systeem lijkt ontwricht te raken door stikstof, door CO₂, door fijnstof, maar ook door veranderende consumptiepatronen van onszelf, door 'van lokaal naar globaal', door meer mobiliteit. Dat doen wij zelf, dat zijn niet alleen de boeren.

Weten we wel zeker met elkaar dat het aan de stikstof ligt dat de natuur achteruitgaat? Kloppen onze wetenschappelijke rekenmodellen in de praktijk? Hebben we met elkaar voldoende rekening gehouden met alle van invloed zijnde factoren? Of, en dat is in de wetenschap altijd lastig, zijn we iets vergeten? 33% van de stikstof komt ver van buiten ons land. Slaat die dan specifiek neer in Brabant? Dat is de grote vraag. Stikstof wordt door vliegtuigen gevormd op 10 km hoogte. Juist daar worden regendruppels gemaakt. Die slaat dus wel neer, maar rekenen we niet mee. Zijn de instrumenten – en daar gaat het met name om – voldoende transparant voor eenieder, zodat we duidelijk kunnen begrijpen en er vertrouwen in kunnen hebben dat die instrumenten, en die meetinstrumenten, juist zijn? Want dan kunnen met elkaar aan de slag met wat er opgelost kan worden. En waar meten we dan: aan de grond, in de lucht, op welke plek, enzovoort? De heer Vreugdenhil heeft toen straks al heel duidelijk het stuk van de Biesbosch genoemd, waar na vertrek van een aantal bedrijven de neerslag alleen maar toegenomen is. Vreemd toch eigenlijk. En een vraag die ook bij Lokaal Brabant opkomt: is het inleveren van 30% van de rechten, als dat gebeurt zonder daar een vergoeding tegenover te stellen, wel terecht? Mogen we de industrie dan ook, zodra ze een nieuwe vergunning aanvragen, 30% van de rechten van de uitstoot van stikstof innemen? Ja, hoor ik hier de gedeputeerde nu zeggen, maar ik denk dat we dat dan wel keihard met elkaar moeten afspreken.

Moet er wat veranderen? Jazeker. Hebben we een probleem? Natuurlijk. Dat komt voldoende naar voren uit het rapport, daar hoeven we niet over te twifelen. En dat wil Lokaal Brabant ook absoluut niet ontkennen. De uitwerking van de aanbevelingen van de commissie-Remkes wil Lokaal Brabant zeker betitelen als goed en een eerste aanzet. Gebiedsgericht is een van de zaken daarin, prima om dat mee op te pakken. Vrijwillig, prima. Innovatie bevorderen, prima. Maar er zitten ook aanbevelingen in die niet alleen gaan over de boeren, die wij met z'n allen hier in deze zaal morgen kunnen doorvoeren, en daarmee bedoel ik dan de maatregelen rond het gemotoriseerde verkeer, onze gemotoriseerde mobiliteit. Vanuit onze gezamenlijke verantwoordelijkheid voor ons systeem is dat een van de maatregelen die het minst moeilijk ligt en waar geen wetenschappelijk onderzoek voor nodig is, want we kunnen het redelijk snel doorvoeren. Ik zal er zo meteen een motie over indienen...

De **voorzitter**: 'Zo meteen' is wat ruim opgevat, want u moet gaan afronden.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Die motie gaat in op een aantal positieve effecten van het terugbrengen van de mobiliteit naar bepaalde snelheden: minder uitstoot van stikstof, logisch, minder fijnstof, minder CO₂, minder files, minder zware ongevallen met dodelijke afloop, minder onderhoudskosten aan voertuigen en wegen, minder negatieve invloed op ons totale systeem. Allemaal feiten die niet door ingewikkelde wetenschappelijke instrumenten bepaald hoeven te worden, maar die we met elkaar met gezond boerenverstand kunnen vaststellen.

De **voorzitter**: U moet nu echt afronden, mijnheer Van Pinxteren.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Dan wil ik absoluut als Lokaal Brabant nog naar voren brengen dat wij niet alleen op de boeren dit specifieke vraagstuk af moeten wikkelen. Wij zijn het met elkaar in het systeem die bepalen wat hier gebeurt.

Motie M40/2019: Aanpassing maximumsnelheid op Brabantse wegen.

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 11 oktober 2019; overwegende dat

- verlaging van de maximumsnelheid op rijkswegen en provinciale wegen bijdraagt aan vermindering van de stikstof, CO₂ en fijnstofuitstoot;
- verlaging van de maximumsnelheid een positief effect heeft op de algehele bewustwording ten aanzien van de uitdagingen op milieu en klimaatvraagstukken die wij als Nederlanders en in het bijzonder Brabanders hebben;
- maatregelen die met geringe inspanning op een korte termijn gerealiseerd kunnen worden, nu opgepakt dienen te worden; het zogenaamde 'laaghangende fruit' plukken;

constaterende dat:

- de aanpak van de stikstofproblematiek de hoogste prioriteit verdient in het belang van de gehele Brabantse samenleving;
- verlaging van de maximumsnelheid ook bijdraagt tot een betere verkeersdoorstroming, minder files en minder ernstige (dodelijke) ongevallen;
- verlaging van de maximumsnelheid leidt tot een lager brandstofverbruik en vermindering van de onderhoudskosten aan wegen en voertuigen;

dragen Gedeputeerde Staten op:

- in overleg te gaan met bevoegde instanties en bij hen aan te dringen en te realiseren dat de maximumsnelheid op snelwegen in heel Nederland wordt teruggebracht naar 100 kilometer per uur, te beginnen in Brabant;
- te onderzoeken of op alle provinciale wegen de maximumsnelheid met 10 kilometer per uur te verlagen is;
- in overleg te gaan met Brabantse gemeenten om binnen de bebouwde kom de maximumsnelheden eveneens te verlagen;

en gaan over tot de orde van de dag.

Wil van Pinxteren, Lokaal Brabant

Marco van der Wel, Partij voor de Dieren

Hermen Vreugdenhil, ChristenUnie-SGP."

De **voorzitter**: Ik dank u voor uw bijdrage.

Geachte collegae. Hiermee komt een einde aan de eerste termijn van dit debat. Ik stel voor een schorsing van een kleine twintig minuten. Zo tegen kwart voor vijf uiterlijk hervatten we dan de vergadering.

De heer **Meijer** (D66): Voorzitter!

De **voorzitter**: Iemand vraagt mij het woord.

De heer **Meijer** (D66): Dat ben ik.

De **voorzitter**: Mijnheer Meijer.

De heer **Meijer** (D66): Gelet op de impact van de door de Partij voor de Dieren ingediende motie zou ik graag iets langer schorsen, zodat ik ook wat meer advies kan inwinnen. Dus ik zou niet een kleine twintig minuten, maar toch zeker een halfuur willen schorsen, als het kan.

De **voorzitter**: Ik kijk even rond. Zullen we er dan vijf uur van maken? Dan is dat zeker ruim genoeg, maar dat moet het dan ook echt zijn.

De heer **Heijmans** (SP): Vijf uur schorsen!?

De **voorzitter**: Nee, *tot aan* vijf uur mijnheer Heijmans! Maar het is goed dat u het vraagt!

Schorsing (16.25 – 17.04 uur).

De **voorzitter**: Dames en heren. Ik heropen de vergadering. Aan de orde is de eerste termijn van de zijde van het college. Namens het college zal het woord gevoerd worden door de gedeputeerden Grashoff, Spierings en Van der Maat, in die volgorde. Het woord is aan de heer Grashoff.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Voorzitter. Volgens mij hebben wij hier vandaag een waardig debat in de Staten over dit onderwerp. Een heel gevoelig onderwerp, een ongelooflijk lastig onderwerp, temeer daar we wel met elkaar moeten vaststellen – en ik denk dat ik de heer De Kort daarbij ongeveer citeer – dat we in een heel ingewikkelde situatie terecht zijn gekomen, omdat jarenlang op nationaal niveau het stikstofvraagstuk echt niet de aandacht heeft gehad die het had moeten hebben en echt onderschat is geweest. Zeker na de recente periode, waarin op een gegeven moment ook het Europese Hof al uitspraken deed, zou het logisch zijn geweest om dan toch voorzichtig te anticiperen, maar dat is niet gebeurd. De politieke verhoudingen op nationaal niveau hebben lange tijd zodanig vastgezet, dat er eigenlijk niets kon veranderen, en daar hebben we nu met elkaar wel de wrange vruchten van.

Als ons als college nu gevraagd wordt of er begrip is voor de zorgen en het gevoel van onduidelijkheid vanuit de agrarische sector, kan het antwoord niet anders zijn dan: ja, daar hebben wij veel begrip voor en wij snappen dat dat op dit moment, meer nog dan het al was, vanuit het totale veld van stikstof nu, nog ingewikkelder is geworden. Hoe zit het? In Brabant hebben we al in 2017 voorzien dat het zo niet kon met de stikstofuitstoot. Op dat inzicht zijn de besluiten uit 2017 gebaseerd. We waren toen, in 2017, onze tijd een klein beetje vooruit en we hebben op een of andere manier nu wel last van een soort wet van de remmende voorsprong. Want als er in 2017 breder in Nederland was nagedacht over de stikstofproblematiek en besluiten waren genomen in de sfeer zoals wij ze toen in Brabant wel hebben genomen, dan hadden we een paar tandjes sneller kunnen gaan met z'n allen. Laten we dat ook vasthouden. Laten we ook vasthouden dat met het advies van de commissie-Remkes, dat ervan uitgaat dat we moeten versnellen als het gaat om het terugdringen van de stikstofuitstoot, we het gelijk wel behoorlijk aan onze kant hebben en dat we daar ook al proactief mee aan de slag waren. Dat betekent ook dat ons college nog steeds trots is op het feit dat we deze beleidslijn hebben uitgezet, dat we ongelooflijke

prioriteit hebben gegeven ook aan allerlei vormen van innovatie – daar zal collega Spierings straks ook nog op terugkomen – en dat we met elkaar hebben geprobeerd, en tot nu toe ook proberen, om dat van de wal te roeien.

Maar ondertussen hebben we wel een situatie die echt gecompliceerd is geworden. We hebben ons eigen veehouderijbeleid, met de daaraan gekoppelde termijnen. We hebben tegelijkertijd, na het besluit waarmee de PAS onderuit is gegaan, te maken gekregen met een onzekere periode, in afwachting van nieuw Rijksbeleid. En dat gaat interfereren. Tegelijkertijd hebben we ook te maken gehad met een al eerder aangekondigde warme sanering varkenshouderij, waarvan duidelijk was dat hij zou komen, maar steeds maar uitgesteld werd wanneer die dan ook opengesteld zou worden. Dat betekent dat het vanuit het perspectief van een individuele ondernemer steeds lastiger wordt om te gaan bekijken “wat is nu in welke termijn mogelijk, hoe kan ik nou een optimale beslissing gaan nemen?” En dat is wat ons wel puzzelt met elkaar. Het puzzelt ons wat met elkaar hoe wij onze doelen overeind kunnen houden – en laten we duidelijk zijn vanuit het college: we willen en we zullen onze doelen ten aanzien van de stikstofreductie overeind houden –, en tegelijkertijd moeten we ook erkennen dat er spanning kan ontstaan tussen deze drie beleidssporen. We zullen het op de een of andere manier voor elkaar moeten krijgen om het beste van deze drie werelden te maken, daarbij handelingsperspectief te schetsen en misschien ook wel, zoals ik het ook een paar keer voor de camera vandaag gezegd heb, van de nood een deugd te maken en te zorgen dat er met elkaar weer perspectief komt, perspectief op het minstens even goed en snel behalen van de stikstofreductiedoelstellingen die we hier in Brabant hebben en die waarschijnlijk ook op landelijk niveau flink aangescherpt zullen worden,. Maar tegelijkertijd moeten we er ook voor zorgen dat we echt handelingsperspectief bieden op optimale beslissingen vanuit het perspectief van een agrarisch ondernemer. Dat betekent dat wij er natuurlijk niet op zouden willen aansturen dat aan de ene kant iemand zegt “nou, dan plaats ik de luchtwasser”, en dat wij twee maanden later vanuit bijvoorbeeld een gebiedsgerichte aanpak in overleg zouden willen, om te zeggen van: “nou, misschien is het in uw situatie niet zo’n hele gekke keuze om te kijken of we toch tot uitkoop zouden kunnen overgaan”. Dat zou pijnlijk zijn, het zou mensen op kosten kunnen jagen en het zou ook ons overigens op kosten kunnen jagen als het uiteindelijk zou komen tot een poging om daarover tot een deal te komen. En dat betekent dat op die manier die gebiedsgerichte aanpak vaak verkeerd interfereert met ons eigen beleid.

Dat heeft ons ertoe gebracht, en zo heb ik het vanochtend, denk ik, ook vrij uitgebreid toegelicht, dat wij bereid zijn om te kijken naar de vertaling in de Interim-omgevingsverordening, hoe we daar die flexibiliteit kunnen inbouwen. Dat betekent dat wij daar ook met de Staten over in gesprek moeten en het kan zijn – vanochtend zijn daar onder meer van de zijde van mevrouw Dirken opmerkingen over gemaakt, en daarnet in het debat ook al – dat wij in dat overleg met de Staten tot de conclusie moeten komen dat wellicht een amendement op de Interim-omgevingsverordening aan de orde is. Dat kan, daar staan wij voor open, daar willen wij ook over meedenken, maar het is wel het meest passend, gezien het feit dat het voorstel bij de Staten ligt, om dat op die manier dan via amendering vorm te geven, denken wij, ook het meest praktisch.

De **voorzitter**: Interruptie Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Dank u wel, voorzitter. Voorzitter. Ik vind het een mooie handreiking, die u ook vanmorgen deed: oprecht meedenken daarin. Alleen zou ik ook een afspraak willen maken over: hoe gaan we dat vormgeven? We hebben gewoon twee weken de tijd. Moeten wij onze agenda vrij vegen de komende twee weken, komt er een kant-en-klaar voorstel? Kijk, want dan moeten we het ook heel concreet maken, want dan willen we ook daadwerkelijk mee kunnen praten daarin en niet een al vastgesteld voorstel krijgen. Hoe ziet u dat voor zich de komende twee weken?

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Ja voorzitter, ik ga niet een soort Statenbreed overleg organiseren. Volgens mij is het ook niet aan mij om dat te doen. Wat ik kan doen, is een analyse maken en gedachten daarover neerleggen. Het is dan op dat moment aan de Staten om dat te vertalen in een amendement. Daar ga ik niet over als gedeputeerde. Zo moet ik het, denk ik, in al z'n eenvoud stellen.

De **voorzitter**: Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Dan hoor ik u wel zeggen van: ik ben bereid om een analyse te maken op korte termijn, dat kan dienen voor een overleg dat, zeg maar, tussen de Statenfracties vormgegeven kan worden. Begrijp ik u zo goed? Want dat vind ik eigenlijk wel een constructieve manier waarop we dan ook op korte termijn, zeg maar, dat gesprek onderling als Statenfracties kunnen voeren.

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Ik kan u in elk geval toezeggen dat u van ons informatie krijgt wat die analyse oplevert naar ons beeld.

De **voorzitter**: Vervolgt u uw betoog.

De heer **Grashoff** (GS, GL): En dat uiteraard vóór 25 oktober. Dat zal niet heel lang van tevoren zijn, maar ik doe mijn best om daar nog tijd tussen vrij te houden.

Wat níet de intentie is van het college, is om generiek al die termijnen aan te passen, en daar zijn verschillende redenen voor. Daarmee zeg ik al bijna iets over de motie die door een aantal van uw partijen naar voren is gebracht, met als eerste de heer Vreugdenhil. Generiek verschuiven van al die data leidt niet tot een betere situatie. Het leidt niet tot een oplossing, want het blijft interfereren. Het blijft op de ene plek anders interfereren dan op een andere plek en het blijft zo dat uitstel van die data, generiek over al die data, eigenlijk alleen maar leidt tot nog langer blijven bestaan van die onzekerheid. Hetzelfde zou het geval zijn als we bij wijze van spreken de hele behandeling van de IOV zouden uitstellen. Dat leidt dat er alleen maar toe dat die onzekerheid langer boven de markt blijft hangen. Dus het is echt een hele moeilijke opgave, maar we gaan er de komende twee weken mee aan de slag om te kijken hoe we zo optimaal mogelijk deze regelingen op elkaar kunnen afstemmen, dan wel in de IOV een passage kunnen opnemen – we noemen dat even een maatwerkpassage, maar ik weet niet of dat helemaal de goede definitie is – die ons de mogelijkheid biedt om die optimalisatie nader te doen vormgeven. Waarom is dat laatste ook relevant? Ook over twee weken zal ik op een aantal vragen, met name bijvoorbeeld budgettering vanuit het rijk, of bepaalde randvoorwaarden waarmee we gebiedsgerichte aanpak zouden moeten, of kunnen, invullen, geen antwoord hebben. Dat betekent dat we ons zelfs bij de behandeling van de IOV moeten realiseren dat we nog steeds een bepaalde speelruimte over moeten houden. En nogmaals: uitgangspunt van het college is dat we niet opnieuw een doelendiscussie gaan voeren. De doelen staan. De middelendiscussie willen wij in zoverre voeren, dat we drie beleidssporen hebben die we zo goed mogelijk op elkaar proberen af te stemmen.

De **voorzitter**: Mijnheer Vreugdenhil, u weet: we hebben de regel van twee interrupties. Maar ik zal nu even wat soepel zijn om de voortgang van het debat mogelijk te maken. U heeft ook nog een tweede termijn zo, maar ik sta even een interruptie toe.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Ik wil even iets uit de lucht nemen, want dat zit bij meerdere partijen, alsof we, zeg maar, uitstel wilden hebben van de IOV om het op de lange baan te schuiven. Het doel van het uitstel was, dat we zeiden van: dan hebben we tijd om ook daadwerkelijk dat overleg met elkaar te kunnen voeren. Maar als dat vanuit de informatie kan binnen die twee weken, ik zeg al: ik veeg graag die agenda schoon, dan kunnen we daar een goed debat over twee weken over voeren. Een aantal partijen hebben daar vraagtekens over, maar als we dat zodanig kunnen organiseren, dat niet het gevoel blijft bestaan dat we het op de lange baan willen schuiven.

De **voorzitter**: Oké. De gedeputeerde.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Dan zijn we het daar in elk geval over eens, want dat is nou bij uitstek wat wij niet willen: op de lange baan schuiven.

De **voorzitter**: Vervolgt u uw betoog.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Voorzitter, dan toch ook in reactie, in eerste instantie, op de aangever van dit debat, de ChristenUnie-SGP-fractie, de heer Vreugdenhil, die zijn betoog startte met "Wat zou moeten gebeuren, is een evenwichtige manier om bij te dragen aan de noodzakelijke stikstofreductie". Daar zijn wij het van harte mee eens, maar ik moet ook wel vaststellen dat de volgende zin van de heer Vreugdenhil was: "En dan mag het dus niet onevenredig en alleen maar bij de landbouwsector terecht komen". Dat is ook niet het geval, en het is ook niet het geval, en dat moet ik echt tegen de heer Vreugdenhil zeggen: kijk nog eens heel goed naar de feiten en cijfers, want de uitstoot vanuit de landbouw is 46% van de totale stikstofuitstoot. De laatste tien jaar is daar heel weinig meer in veranderd. Er is nog wel een zekere daling van de totale stikstofuitstoot gemeten, maar die was echt ten gunste van de stikstofoxiden, dus laten we zeggen de verbrandingsmotoren, maar niet als gevolg van een vermindering van ammoniakuitstoten. Dat zijn echt de langjarige cijfers van het RIVM, en daar kan je wel iets op aanmerken, maar grosso modo zijn dat de feiten en cijfers waar we van uit moeten gaan. Als je die 46% bekijkt, en daarbij ook vermeldt dat industrie, wonen, mobiliteit samen voor ongeveer 20% aan de lat staan en er dan nog 30% uit het buitenland komt – ik zeg er altijd bij: we zijn een grotere stikstofexporteur dan -importeur, maar we zijn ook stikstofimporteur, en dat is heel lastig, want daar kunnen we in directe zin niks aan doen –, maar als je dat bekijkt, dan zie je, hoe eerlijk wij het ook willen verdelen – en dat willen we; daar ga ik straks nog even op in bij de gebiedsaanpak –, dat er toch een stevig accent zal blijven liggen bij de landbouwsector. Dat is onafwendbaar. Ik zou hopen dat we met elkaar vooral kunnen nadenken hoe we dat op een goede, evenwichtige, fatsoenlijke manier kunnen doen, in plaats van deze gegevens te blijven bestrijden.

De **voorzitter**: Interruptie mevrouw Van de Ven.

Mevrouw **Van de Ven-Vogels** (CDA): Beste meneer Grashoff. Realiseert u zich wel dat de landbouw graag wil verduurzamen? Dat hebben ze al gedaan, dat willen ze ook graag, ze weten goed dat er een opgave is bij de landbouw. Het enige wat ze vragen is tijd, tijd om het goed te doen. Je kunt maar één keer tonnen uitgeven aan een goede techniek. Dat is het enige wat de boeren vragen.

De **voorzitter**: Grashoff.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Voorzitter. Ik vind dat een goede vraag, en volgens mij heb ik daar eigenlijk al, misschien dan toch nog impliciet, maar ik dacht toch wel vrij expliciet, antwoord op gegeven. Wat wij willen, is kijken hoe we maximaal de meerwaarde kunnen zoeken. Meerwaarde zoeken betekent dat wij

niet afwijken van onze doelen, maar kijken hoe we dat beter, meer optimaal, kunnen bereiken en tegelijkertijd beter, of meer, handelingsperspectief kunnen bieden voor individuele agrarische ondernemers. Dat wordt nog a hell of a job, maar dit is wel de intentie waarmee we erin zitten. Als dat kan helpen, graag.

De **voorzitter**: Vreugdenhil, interruptie.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Voorzitter. Het ging net over die afname van de veehouderij en u zei “, nou, het is eigenlijk nauwelijks afname geweest”. U was toen geen gedeputeerde, maar we hebben ook in de aanloop naar 2017 een rapport gekregen van Pouderoyen, waarin ook heel nadrukkelijk en heel concreet uitgewerkt is wat ook al de afname was van het stikstofconvenant en wat de extra afname zou zijn. Dus wat dat betreft hebben we niet zomaar cijfers die we hier roepen, dat is door de Staten onderzocht; daar zat een afname in en door de extra maatregelen was er nog een extra afname in. Dus ik bestrijd dat het de afgelopen periode eigenlijk nauwelijks is afgenomen. Lees nog eens een keer het rapport van Pouderoyen. Want anders zou hier het beeld ontstaan van ‘je roept maar wat’, nee: die cijfers hebben we liggen. Ik blijf nog steeds zeggen dat er meer moet gebeuren, helder – laat dat ook duidelijk zijn, want anders wordt er gezegd van “je wilt helemaal niks”-, maar het is wel zo dat de agrarische sector de afgelopen jaren – want u begon over 2017, maar daarvóór al – een vrijwillig convenant had waarmee we dat met elkaar reduceerden. Dus we waren al heel lang bezig en er is al heel veel gebeurd in Brabant. En ook dat signaal is goed om af te geven richting onze boeren.

De **voorzitter**: Dat was een statement. De heer De Bie, interruptie.

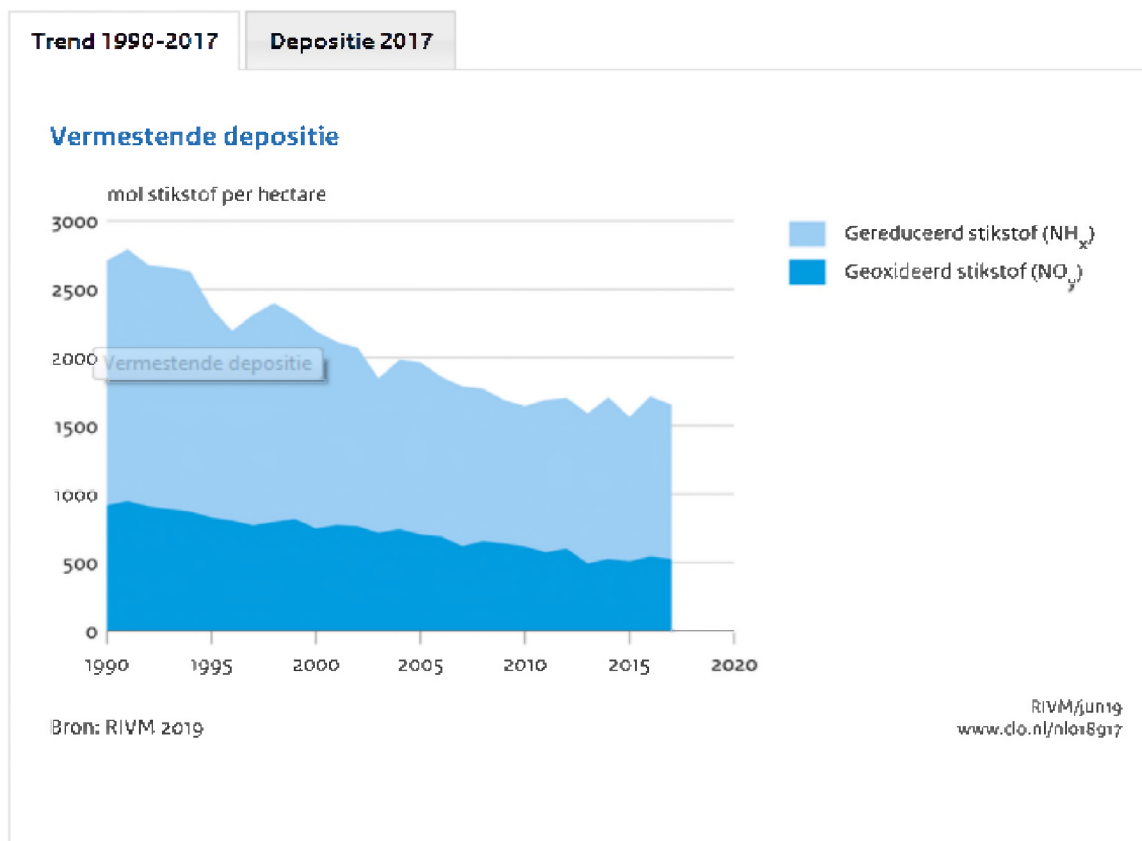
De heer **Grashoff** (GS, GL): Voorzitter, mag ik misschien toch nog even reageren op dat statement?

De **voorzitter**: Ja, dat mag u.

De heer **Grashoff** (GS, GL): En dat wil ik eigenlijk doen door gewoon dit grafiekje aan de heer Vreugdenhil te geven: déze. Zal ik het even laten brengen?

De **voorzitter**: We zullen het grafiekje laten opnemen in de notulen op de een of andere manier. U geeft informatie, dat doen we dan even correct, want die is niet alleen voor meneer Vreugdenhil, maar voor ons allemaal.

De heer De Bie.

De heer **De Bie** (FvD): Voorzitter. Ik hoor het woord 'handelingsperspectief', en dat heb ik al verschillende keren gehoord. Ik vraag me dan altijd het volgende af. Stel: je bent boer, je bent al generaties verbonden aan de grond, dat is van grootouders of ouders, opvolgende generaties, en je wilt dat aan je kinderen doorgeven. Dat is altijd goed gegaan en opeens komt er een bestuur, dat heeft zelf een probleem gecreëerd, in de zin van een natuurgebied waar ineens geen stikstof mag worden uitgestoten, en je wordt gedwongen – je hebt geen keus, je wordt gedwongen – om je bedrijf, wat je ziel en zaligheid is, te beëindigen, al dan niet een zogenaamd warme sanering. Hoeveel perspectief biedt dat eigenlijk aan zo'n onderneming?

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Voorzitter. Het begint met de premisse die hier naar voren wordt gebracht. Die is volstrekt onjuist. Er is sprake van een groot probleem van stikstofdepositie op natuurgebieden. Ik heb u in uw bijdrage iets horen zeggen over bramen die het goed doen en grassen die het goed doen. Ik kan u er nog één noemen: brandnetels. Maar daar houdt het ook wel ongeveer mee op. Als het gaat om biodiversiteit, om soorten rijkdom, dan is het echt van groot belang dat we dit keren. Dat is een heel algemeen, zeer algemeen geaccepteerd wetenschappelijk uitgangspunt. Er is heel veel onderzoek naar gedaan. En als u dat niet gelooft, dat is uw goed recht, u hoeft het niet te geloven, maar ik voer graag een discussie op feiten gebaseerd.

De **voorzitter**: De Bie.

De heer **De Bie** (FvD): Nou, laten we daar dan even overheen stappen. Goed, er zou dan een noodzaak zijn om te saneren. Hoeveel perspectief biedt u die ondernemer, als u dwingt?

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Daar heb ik het, denk ik, net ook over gehad. Er zijn allerlei perspectieven, en daar zijn ook hele grafiekjes van gemaakt, met een rotonde, verschillende afslagen en dergelijke. Er zijn verschillende opties. Je kunt op verschillende segmenten je agrarisch bedrijf doorontwikkelen, dat kan je doen door met nieuwe stallen met veel lagere emissie echt een duurzame toekomst-vaste stal te bouwen, dat kan je doen door meer natuurinclusief de kringlooplandbouwkant op te zoeken. Er zijn verschillende opties. Mevrouw Spierings zal er straks ongetwijfeld nog op ingaan. Maar ga niet zeggen dat er geen perspectief is.

De **voorzitter**: Mag ik stilte in de zaal! Interruptie de heer Boon.

De heer **Boon** (PVV): De gedeputeerde verrast me, want hij wil op feiten discussiëren. Nou, dat is de eerste GroenLinkser die op feiten gaat discussiëren. Dan heb ik wel een vraag daarover. Er zijn wetenschappelijke rapporten, die zijn internationaal 'peer reviewed', die geven gewoon aan dat de cijfers van het RIVM niet kloppen. Dus wetenschappelijk nul onderbouwing. Gaat u dit feit nu eindelijk ook eens meenemen?

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Voorzitter. Ons RIVM is een zeer gerenommeerd wetenschappelijk instituut. Er is ook in de universitaire wereld in Nederland geen fundamentele kritiek op de werkwijze van het RIVM. Er is wel een discussie of er voldoende gemeten wordt. Wij vinden overigens ook al een tijdje dat het mogelijk verstandig zou kunnen zijn om meetpunten toe te voegen. Daarom hebben wij in het bestuursakkoord zelfs opgenomen dat we ernaar streven om extra meetpunten op te voeren, maar dat doet grosso modo aan de conclusies niet zoveel af. En by the way: als we extra meetpunten met name in kritisch belast landelijk gebied zouden neerzetten – daar hebben we in Brabant wat van –, dan zou het weleens kunnen dat de cijfers er niet beter, maar nog iets ernstiger op worden.

De **voorzitter**: Interruptie Ludwig.

De heer **Ludwig** (GL): Ja, sorry, voorzitter, maar mijn partij werd even aangesproken over GroenLinks en wetenschap, en ik zou toch even de PVV willen meegeven: kijk, de PVV begint een soort wetenschapsontkenners te worden, bij zowel het klimaatbeleid, dat niet zou bestaan, als het stikstofbeleid, dat niet zou ontstaan. Ze komen met rapportjes hiernaartoe en ik vraag me af: zijn die rapporten wetenschappelijk gevalideerd? Nee, het zijn gewoon een paar mensen die dat hebben geschreven. De metingen van het RIVM worden wetenschappelijk gevalideerd, ook met het klimaat berekenen. Ik kan alleen maar constateren dat de PVV gewoon een wetenschappers-ontkennerspartij is.

De **voorzitter**: Ik zie een reactie van de heer Van Hattem en dan gaan we ook weer verder. De heer Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Ja, dank u voorzitter. Ja, we zien hier eigenlijk GroenLinks die de wetenschap gewoon misbruikt voor hun politieke agenda, en dat is wat hier structureel aan de gang is. We zagen straks al het geleuter over de Club van Rome, activisten in jasjes van wetenschappers die nu al bijna 50 jaar lang worden opgevoerd als zijnde de waarheid. En we zien het nu weer bij zo'n stikstofrapport. Er ligt een keer een kritisch rapport en het wordt meteen afgedaan als onwetenschappelijk. Dat is de pedante

houding van partijen als GroenLinks. In plaats van een kritisch tegenonderzoek te laten doen, leggen ze zich neer bij de onaantastbare status van het RIVM, en dat is gewoon onwetenschappelijk. Probeer eens echte wetenschap te bedrijven en geef eens ruimte aan kritiek. En dat is iets wat in de kringen van GroenLinks niet bestaat. Die geven liever eredocoraten aan mensen als Greta Thunberg vanwege het zogenaamde geweten van...

De **voorzitter**: Mijnheer Van Hattem, we gaan nu even....

De heer **Van Hattem** (PVV): Dat is de grootste onzin die bestaat en daar horen we u niet over!

De **voorzitter**: Mijnheer Van den Oetelaar nog even en dan gaan we, denk ik, toch even verder.

De heer **Van den Oetelaar** (FvD): U gaf aan mijn collega De Bie dat u het graag over feiten wilde hebben. Klopt het volgens u dat in Duitsland de norm 7 mol per hectare is?

De **voorzitter**: De heer Grashoff.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Voorzitter. Het alom-Duitse beleid ken ik niet en detail. Als de Staten daar meer informatie over zouden willen hebben, dan vind ik het best aardig om dat in de commissie ook nog eens even tegen het licht te houden. De commissie-Remkes heeft zich daar wel in verdiept. Ik breng even in herinnering de woorden van de heer Swinkels hier, die netjes aangaf, en ook heel mooi feitelijk aangaf, hoezeer het stikstofprobleem in Nederland verschilt van, laten we maar zeggen: het Europees gemiddelde, van de meeste andere Europese landen. Er is binnen Europa geen land waar we op een zo klein oppervlak met zoveel inwoners, zo'n hoge mobiliteit, zoveel industrie en zo'n grote veestapel met elkaar moeten proberen rond te komen. Laten we dat erkennen en laten we op basis daarvan zoeken naar oplossingen die passen bij ons dichtbevolkte land.

De **voorzitter**: Van den Oetelaar.

De heer **Van den Oetelaar** (FvD): Maar het gaat hier uiteraard om het beschermen van de natuurgebieden en niet alleen om heel Nederland, zeg maar. Dus mijn vraag is dan toch: gaan de Duitsers in uw ogen dan slechter om met de natuur dan in Nederland, als de norm daar 140 keer hoger is dan hier?

De **voorzitter**: De heer Grashoff.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Nee, voorzitter, zo kun je het niet zeggen, want er zijn allerlei generieke maatregelen. Duitsland heeft een model gekozen met meer generieke maatregelen en daartegenover een wat hoger percentage, maar ook een hele andere structuur, en sowieso een veel kleiner stikstofprobleem, behalve dan in het uiterste westen van Duitsland, want daar komt alle stikstof terecht die vanuit Nederland komt.

De **voorzitter**: Oké. De gedeputeerde vervolgt zijn betoog. Nee nee nee! We gaan nu verder. U komt straks maar weer terug. De heer Grashoff heeft het woord.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Voorzitter. Mevrouw Dirken zei: wat we vooral zouden moeten doen, is nadenken over wat wél kan. Dat was mij uit het hart gegrepen. Er kan een heleboel en dat is ook waar we

maximaal op moeten inzetten. Dat is precies wat wij vanuit het college van Gedeputeerde Staten willen met die gebiedsgerichte aanpak. Wij willen kijken naar hoe we stikstofuitstoot uitnemen, maar tegelijkertijd willen we kijken in die gebieden waar we dat doen, in die cirkels rond Natura 2000-gebieden, wat dat betekent op die plek ook voor economisch draagvlak, voor vitaal platteland, voor mogelijkheden om daar een boterham te verdienen, voor mogelijkheden om daar al dan niet nog woningen te hebben: kunnen we daarmee herschikken, kunnen we rood-voor-groen-regeling toepassen, kunnen we bepaalde landbouw niet uitkopen, maar helpen om óm te vormen naar veel meer natuurinclusieve landbouw? Je kunt je Brabant, en ook die gebieden rondom Natura 2000-gebieden, eigenlijk slecht voorstellen zonder landbouw, want dan zouden we namelijk enorme stukken van deze provincie moeten gaan omzetten naar natuur. Dat zou landschappelijk overigens vreemd zijn, want het is helemaal niet ons beleid. We hebben nog een natuuropgave, maar die is relatief bescheiden in oppervlakte. Zo zouden we aan de slag kunnen gaan. Dus ja, dat gaan we doen, en dat is bij uitstek het kenmerk van de gebiedsaanpak zoals wij die voorstaan, en daar komen we dus ook nog vaak over te spreken met de Staten. Ik denk dat het ook goed is om daar vaak over te spreken.

De **voorzitter**: Ik sta even twee interrupties toe, en dan wil ik u vragen, gedeputeerde, om toch ook te gaan afronden en de moties waar u geacht wordt wat van te zeggen, echt te gaan behandelen, want u bent toch al een tijdje aan het woord en er komen, heb ik begrepen, ook nog twee collega's aan het woord. Eerst mevrouw Vlashoff, dan mijnheer Van Hattem. Mevrouw Vlashoff.

Mevrouw **Vlasveld** (Partij voor de Dieren): De uitspraak van de Raad van State geeft aan dat we eerst onder de kritische depositiewaarde moeten komen. Ik vraag me af hoe u van plan bent dat te gaan doen.

De **voorzitter**: De gedeputeerde, en excuus: ik vermengde uw naam met die van de gedeputeerde, Vlashoff/Grashoff, vandaag overigens heel actueel die naam, begrijp ik, maar het is *Vlasveld*. De gedeputeerde.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Het heeft allebei een verwijzing naar natuur; zullen we het daarbij houden? Voorzitter. De constatering van de Partij voor de Dieren is niet juist. Ik heb het naar aanleiding van uw bijdrage in eerste termijn extra laten checken, maar uw uitgangspunt klopt niet. De Raad van State zegt dat wij een dalende stikstoflijn moeten inzetten. De Raad van State zegt níét dat we eerst tot onder de kritische depositiewaarde moeten komen. Had de Raad van State dat wel gezegd, dan hadden we inderdaad de BV Nederland, zoals sommigen dat noemen – ik vind het een afschuwelijk woord –, voorlopig wel even kunnen sluiten. Dat is gelukkig niet het geval.

De **voorzitter**: Mevrouw Vlasveld? Nee. Dan blijft het bij mijnheer Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Ja, dank u voorzitter. Ik hoorde de gedeputeerde zeggen dat we niet heel Brabant aan het omvormen zijn, niet alle landbouwgebieden om aan het vormen zijn tot natuurgebieden. Maar in de praktijk blijkt dat er toch behoorlijk wat hectaren worden aangekocht van landbouwgrond, goede landbouwgrond, die wordt omgezet in nieuwe natuur, sterker nog: in nepnatuur, naar mijn beleving. Om een voorbeeld daarvan te geven, en dat vind ik essentieel voor deze discussie: een aantal jaren geleden is mede door financiering hier vanuit de provincie het Vlijmens Ven, onder Vlijmen/Heusden, aangekocht, landbouwgrond omgevormd tot een natuurdoeltype, en, dat is essentieel, een van de meest stikstofgevoelige natuurdoeltypes, zodat daar het pimperlend blauwtje als soort in één keer zich zou moeten kunnen ontwikkelen. Daarvoor moest heel stikstofgevoelig blauwgrasland gaan groeien, en juist door in te

zetten op zulk soort natuurdoeltypes hebben we eigenlijk dit probleem gecreëerd hier als overheid, hebben we dit bureaucratisch gedrocht opgezet....

De **voorzitter**: En uw vraag?

De heer **Van Hattem** (PVV): En mijn vraag is: ziet de gedeputeerde niet de link tussen het aanwijzen, als overheid, van extreem gevoelige natuurdoeltypes bij natuurontwikkeling en de relatie tot de wijze waarop we nu de boel op slot hebben zitten met het stikstofbeleid?

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Ja, voorzitter, ik moet de heer Van Hattem toch even wijzen op een zekere tegenstrijdigheid in zijn woorden, als hij het enerzijds heeft over nepnatuur en vervolgens over een buitengewoon hoog natuurdoeltype met een hele hoge biodiversiteit, wat overigens om die reden voor die plek zo gekozen was, en wat een natuurdoeltype is dat heel zeldzaam is in Nederland en waarvan we enorm veel kwijt zijn geraakt, en waar we natte heide en vennen – waar we trots op mogen zijn als Brabant, het hoort helemaal bij Brabant, echt karakteristiek bij het Brabantse land –, dat we dat versterken. Ik vind het alleen maar een mooi project, en dat we er daarbij ook voor zorgen dat we die natuur vrijwaren van stikstofuitstoot, is alleen maar logisch.

De **voorzitter**: Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Ja voorzitter, heel duidelijk. De gedeputeerde bevestigt nou de essentie van het probleem: inzetten op die natuurdoeltypes. Het is de maakbaarheid, het maken van natuur, het creëren van bepaalde soorten die zich daar moeten kunnen gaan ontwikkelen. Wij als mensen moeten dat maar gaan regelen, als overheid moeten we dat maar gaan regelen. De boeren, de wegen, alles moet maar ten koste gaan van die natuurdoeltypes, en ondertussen zegt u die heide en die vennen te koesteren. De bulldozers worden vanwege de natuurorganisaties die gebieden in gestuurd om berkenboompje eruit te halen en de boel plat te bulldozeren. Dit is pure maakbaarheid...

De **voorzitter**: En uw punt?

De heer **Van Hattem** (PVV): Onderkent de gedeputeerde dan dat we hier niet zelf één groot stikstofprobleem aan het creëren zijn door zo'n hoge natuurwaarde in te zetten als overheid?

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Voorzitter. Dat stikstofprobleem hadden we en hebben we. Als we dat willen oplossen, dan is een combinatie van maatregelen op natuurherstel, vernatting, het realiseren van het Natuurnetwerk Brabant met z'n robuuste structuur, zoals we die gewoon met elkaar al jarenlang in het beleid hebben staan, het uitgangspunt. En daar hoort dit bij.

De **voorzitter**: Interruptie de heer Boon.

De heer **Boon** (PVV): Voorzitter. Ik ben er een beetje klaar mee dat we een probleem hebben, hoor. In 1990 was de uitstoot, de depositie, drie keer zo hoog. Wat was er zo erg, wat is in die tussentijd kapotgegaan? Want ik kom regelmatig in het bos sinds die tijd en ik heb het verschil niet gezien hoor. In

Bergen op Zoom is de heide gewoon nog steeds de heide en zijn de bossen gewoon nog steeds de bossen. De brandnetels waren in 1990 echt niet veel hoger dan nu. Wat is nu het probleem? Kom nu eens een keer echt met feiten.

De **voorzitter**: Mijnheer Grashoff.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Voorzitter. We hebben altijd rapportages over voortgang van natuurontwikkeling. Die hebben we gewoon, die maken we als provincies samen met elkaar. Daarin schrijven we het op, en dat is op basis van onderzoek, en dan zie je – dat werd net ook al aangegeven door u, of door uw collega – dat er ook winstpunten in natuurontwikkeling zijn te melden, gelukkig wel; gelukkig hebben we hier en daar ook winstpunten, anders werd het wel een heel droevig verhaal. Bij elkaar ontwikkelen wij die natuur, ja, op een manier die probeert om een stukje van dat enorme verlies aan biodiversiteit van pak 'm beet een aantal decennia geleden, terug te winnen. Als we dat niet doen, dan kunnen we ook bijvoorbeeld de bijenstand wel vergeten, en dan kunnen we ook uiteindelijk een deel van onze eigen voedselvoorziening vergeten. Wij zijn onderdeel van een ecologisch systeem, we staan er niet buiten.

De **voorzitter**: Boon.

De heer **Boon** (PVV): Ja, voorzitter, de teloorgang van de biodiversiteit. Ik heb in mijn spreektijd meerdere dieren genoemd, zoals de wolf, de bever, allerlei dieren die weer terugkeren. Het gaat juist goed. Wat is nu de crisis? Er is geen stikstofcrisis. Wees er nou eens gewoon eerlijk over richting de mensen. Zeg dan gewoon: er is geen crisis, wij proberen onze politieke agenda hier door te drukken.

De **voorzitter**: Grashoff.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Voorzitter. Hier is de cirkel rond. Aan de ene kant aangeven dat er op basis van natuurbeleid, wat bestreden wordt, wel resultaat zou zijn, om vervolgens te zeggen dat er geen crisis is en dat we dat beleid weer kunnen afschaffen, dat is een volledige cirkelredenering.

De **voorzitter**: Interruptie Meijer.

De heer **Meijer** (D66): Voorzitter. Ik moet trouwens even voor de beeldvorming de otter nog noemen, zeg ik richting de VVD-fractie. Dan zal ik dat maar vast gedaan hebben. Maar het is een beetje net als dat we in de economische crisis zaten en dat de PVV dan zegt: er is geen crisis, er is geen crisis, want ik zie overal pinautomaten, dus er is geen crisis.

De **voorzitter**: De heer Van Hattem... Dat is geen pinautomaat trouwens!

De heer **Van Hattem** (PVV): Inderdaad, het lijkt er wel op, maar ik wil hier toch even een kleine interruptie nog pinnen, want wat D66 nu roept, van “er zijn overal pinautomaten” en over crisis: ja, de grootste pinautomaat is de Nederlandse burger geweest, dankzij dat D66-beleid. Door uw geliefde EU is die compleet leeg getrokken. De Nederlander is als pinautomaat gebruikt voor Brussel. Dat is de grootste crisis waar wij mee te maken hebben en waar dit stikstofverhaal ook integraal onderdeel van uitmaakt.

De **voorzitter**: Ik dank de heer Van Hattem. Ik stel nu voor, dames en heren, ook even in alle redelijkheid voor het verloop van dit debat, dat we de gedeputeerde vragen nu af te ronden en een oordeel over de moties te geven.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Ja, voorzitter, ik zou nog op een aantal vragen hebben willen ingaan, maar dat lukt niet meer omwille van de tijd. Dan ga ik nu naar de moties.

Motie 25, ChristenUnie en andere, vraagt ons om de verplichte datum voor 1 april én 1 januari 2022 te verruimen. Daarvan heb ik, denk ik, in mijn betoog naar voren gebracht dat wij dat niet de oplossing vinden, dat wij wel willen meedenken over flexibilisering, daar waar dat echt nodig is, op een veel subtielere manier, maar dit is niet de oplossing. Deze motie ontraden wij.

Op motie 26 zal collega Spierings zo dadelijk ingaan.

Op motie 27 zal collega Van der Maat zo dadelijk ingaan.

Motie 28 ontraden we. Wij wijzen helemaal geen Natura 2000-gebieden aan. Dat is een bevoegdheid van de Europese Commissie, en daar kunnen voorstellen voor gedaan worden door de minister. Wij zijn daarbij niet aan de beurt.

Motie 29 wordt ontraden. Ik heb al aangegeven dat de Duitse meetmethode over het Duitse beleid zou moeten gaan. Duitsland is een heel ander land. De stikstofuitstoot in Nederland is vele malen hoger dan gemiddeld in Duitsland. We hebben ander beleid nodig. Dit aanhouden zou betekenen dat we direct bij de rechter weer voor gaas gaan, dus ontraden.

Motie 30: intrekken van Natura 2000-gebieden. Nou, dat is al helemaal niet aan de orde. Zelfs de minister kan dat zo niet doen. Zij wil dat overigens ook helemaal niet, heeft ze zelf gelukkig aangegeven. Dus ontraden.

De **voorzitter**: Interruptie Boon.

De heer **Boon** (PVV): Ja, voorzitter, we bleven op de feiten en de heer Grashoff dwaalt nu alweer van de feiten af met "het kan niet". Het is al gebeurd! Staatssecretaris Bleeker heeft het zelfs gedaan; die heeft Natura-gebieden geschrapt. Dus het kan wel, en er waren geen dogma's, er waren geen taboes. Waarom is dit dan toch een taboe, als er geen taboes waren?

De **voorzitter**: Mijnheer Grashoff.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Ik weet dat de heer Bleeker toen het ambitieuze plan had om flink ruig te gaan schrappen in Natura 2000-gebieden. Uiteindelijk is het hem in enkele jaren, na veel overleg, gelukt om er eentje van geschrapt te krijgen, en dat was ook the bloody limit.

De **voorzitter**: Boon.

De heer **Boon** (PVV): Ja, voorzitter, het kan dus wel. Ik ben blij dat we eindelijk tot de feiten komen, het was even moeilijk voor meneer Grashoff, maar het is gelukt. Het kan dus. Dus waarom is dit dogma dan, het kan, waarom gaan we nu niet naar de minister toe en zeggen: minister, haal dat bordje 'Natura 2000' weg, laten we het op onze eigen manier beschermen, de gebieden, samen met de boeren, samen met de burgers. Weg van die Europese dogma's, en dan zijn we ook weg van die stikstofcrisis.

De **voorzitter**: Grashoff.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Voorzitter. Ik heb al gezegd: van alle andere Natura 2000-gebieden is toen al vastgesteld dat het niet kan, en daar houden we ons bij.

De **voorzitter**: Vervolgt u uw betoog.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Motie 31: garanderen dat de agrarische sector zoveel mogelijk ongemoeid wordt gelaten. Nou, in het licht van de verdeling van de stikstofemissie, en waar we de oplossing moeten zoeken, is dat niet realistisch. Dus ook deze motie moeten wij ontraden.

Motie 32 vraagt ons in de richting van het kabinet de wens uit te spreken dat beweiden in Brabant zonder complexe en tijdrovende vergunningaanvragen mogelijk moet blijven. Ik heb, denk ik, vanochtend ook al aangegeven dat wij dat doen en dat dat overigens gelukkig ook iets is wat in goede aarde valt. Dus wij hebben vanuit het college de neiging om te zeggen van: ja, je zou je kunnen afvragen of dat nou nog nodig is, want het is eigenlijk overbodig, maar dat vind ik een beetje flauw, dus dat doe ik niet. Ik zie dit als ondersteuning van ons beleid en wat ons betreft kunnen wij hier positief tegenover staan.

Motie 33, rapport 'Ammoniak in Nederland'. Wij vinden dit niet heel veel bijdragen aan de discussie die uitvoerig gevoerd wordt, waarbij alle wetenschappelijke documenten in beschouwing genomen worden, dus deze motie moet ik ontraden.

Motie 34, het terugdraaien van de hele versnelling transitie veehouderij, ontraden wij, en dat is, denk ik, logisch, want het is in strijd met ons bestuursakkoord.

Op motie 35 zal mevrouw Spierings straks ingaan, op motie 36 ook.

Motie 37. Op zichzelf begrijp ik de inzet van de kant van de SP om een strakkere lijn aan te houden voor het extern salderen. Ik kan de heer Swinkels melden dat daar zeer uitvoerig over is gesproken in het overleg tussen de provincies en het departement. Ergens is de balans gevonden op die 30%. Ik kan mij voorstellen dat u zich afvraagt of dat wel genoeg is. Dit is toch de balans waarvan wij in elk geval gezegd hebben dat we hem zouden willen ondersteunen, omdat we daarmee wel één lijn kunnen trekken met alle 12 provincies, en in overeenstemming met het Rijk. Dat betekent dat, als wij daar eenzijdig van af zouden wijken, wat in principe kan, want wij stellen zelf onze beleidsregel vast, de juridische houdbaarheid van een dergelijke passage als zeer zwak wordt ingeschat.

De **voorzitter**: De heer Swinkels.

De heer **Swinkels** (SP): Ja, dank voorzitter, want dan heb ik eigenlijk even een aanvullende vraag. Begrijp ik het goed dat dit college eigenlijk voornemens was om daarin inderdaad een strakkere lijn te bewerkstelligen, maar dat in het provinciale overleg uiteindelijk dit eruit gekomen is? Mag ik het zo interpreteren?

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Ik heb zelf in het IPO-overleg, en dat is voor mij ook het balanceren op een evenwichtsbalk, met name gezocht en geprobeerd de weg te vinden waarbij we elkaar als provincies konden vasthouden. Het klopt dat je dan een stukje ambitie inlevert, maar het betekent wel dat daarbij een haalbare en nog steeds behoorlijk ambitieuze afoming is vastgesteld. Ik moet daarbij wel het volgende zeggen. Wat wij nu krijgen, is dat we in een wonderlijke discussie raken met de minister over de definitie van de basis voor extern salderen, die dit op een of andere manier weer opnieuw in een nieuw daglicht zou kunnen stellen. Dat is hartstikke lastig. Ik kan en wil er op dit moment niet heel uitgebreid op ingaan. Wij gaan ons uiterste best doen om daar met de minister uit te komen, maar het is natuurlijk zo dat de 30% afoming gebaseerd is op een vrij strenge norm waartegen je hem afzet: echt alleen maar de feitelijke

emissies en niks meer, niks aan latente ruimte, die is er allemaal al af. En daar moet die 30% vanaf. Ik weet niet hoe die discussie met de minister gaat lopen, maar daar moeten we proberen op een of andere manier wel met haar uit te komen.

De **voorzitter**: Swinkels, ten tweeden male.

De heer **Swinkels** (SP): Ja, voorzitter. De ambitie vanuit dit college is om te kijken dat we daar zo maximaal mogelijk de reductie van de stikstofemissie in kunnen realiseren, die daarmee de natuur ten goede komt. Dat is natuurlijk ook de inzet die wij met deze motie hebben, en zeker als die grens nog opnieuw bespreekbaar wordt mag ik toch hopen dat daar de ambitie ook van deze gedeputeerde ligt.

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Een heel goede vraag, maar ook een heel linke voor mij, laat ik dat er maar eerlijk bij zeggen, omdat het van heel vele bewegingen afhangt en heel veel afhangt van hoe ook in het licht van de enorme druk die er ook in Den Haag in die discussie is, hoe we hier verstandig mee om kunnen gaan. Dus ik onthoud mij van een hele mooie toezegging in de richting van de heer Swinkels. Ik snap zijn intentie en wat ons betreft is het zo dat wij met die gebiedsgerichte aanpak natuurlijk, gebruikmakend van het extern salderen, gaan proberen wel een maximumresultaat te bereiken, en dat maximumresultaat hangt niet alleen af van die 30% afroting. Het hangt ook af van hoe je dat groepeert ten opzichte van de ligging van gevoelige Natura 2000-gebieden. Daar zie ik in de gebiedsgerichte aanpak nog een flinke winst te halen.

De **voorzitter**: Vervolgt u uw betoog.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Motie 38, die moeten we toch ook ontraden. Het eerste gedachtestreepje van het dictum geeft een sympathieke uitleg aan, en daar staan wij ook wel achter, maar dat is al in grote lijnen in de beleidsregel zo geregeld en wij verwachten ook op deze projecten eigenlijk heel weinig problemen. Afgelopen week heb ik bijvoorbeeld zelfs al een zonneweide gewoon kunnen vergunnen, omdat die qua stikstofdepositie op 0,00 uitkwam. Dus wij verwachten hier weinig problemen en voor zover die er zouden kunnen zijn, zijn er in de beleidsregel – ik zal even heel precies aanwijzen waar die staan – al een aantal openingen geboden om dat niet te verhinderen. Achter het tweede gedachtestreepje wordt iets gevraagd wat naar onze mening juridisch niet haalbaar is. Wij mogen niet zomaar een initiatief uitsluiten.

Motie 39 willen we graag ontraden, en daarbij zou ik bijna aan de kant van de Partij voor de Dieren willen zeggen: is het niet wenselijk om die in te trekken? Want wat we nu juist in Brabant aan het doen zijn, is een aantal eisen stellen, een aantal voorwaarden, een aantal ontwikkelingen in gang zetten naar verduurzaming, die ook bouwactiviteiten vragen. Als je die op slot zet, ja, dan komt dat niet tot stand. Dus wat we hiermee zouden bereiken, is echt de volstrekte stilstand, en elke innovatie en elke verduurzaming stopzetten. Dat lijkt mij zeer contraproductief en daarom ontraden we deze motie.

Dan hebben we nog motie 40, maar daar gaat de heer Van der Maat straks op in.

De **voorzitter**: Ik dank de gedeputeerde voor zijn beantwoording. Dan is nu het woord aan gedeputeerde Spierings, en daarna nog aan gedeputeerde Van der Maat. Mevrouw Spierings, u heeft het woord.

Mevrouw **Spierings** (GS, D66): Ja, dank u wel voorzitter. Als eerste motie 26. Ik zou eigenlijk willen zeggen dat die hartstikke overbodig is als een positief signaal. Omdat u ook dat positieve signaal wilt afgeven, zou ik misschien kunnen zeggen: geen bezwaar. Want u roept ons op te erkennen dat boeren een integraal onderdeel van de Brabantse economie en samenleving zijn, en uiteraard zijn ze dat. Dat probeert ons college ook te onderstrepen bijvoorbeeld door de maandelijkse uitreiking van de Agrofoodpluim.

Dan motie 35 over de kalverhouders, met de vraag om hen uitstel te geven, om tot een goed en betaalbaar alternatief voor luchtwassers te komen. Die zouden wij willen ontraden, omdat in de Interim-omgevingsverordening zoals die over twee weken hier voorligt, reeds een uitstel is opgenomen voor kalverhouders die met innovatieve stalsystemen aan de slag willen, van een halfjaar. Bovendien kijken wij ook, zoals de heer Grashoff zojuist heeft toegelicht, welke mogelijkheden er zijn rondom flexibiliteit, om daar waar zich toch in heel bijzondere situaties knelgevallen voordoen, om daar ook op een nette manier mee om te kunnen gaan.

De **voorzitter**: Interruptie de heer Boon.

De heer **Boon** (PVV): Ja, dan zou ik aan de gedeputeerde willen vragen of ik dan de toezegging kan krijgen dat dit college zich gaat inspannen dat kalverhouders niet gedwongen worden om luchtwassers te nemen, maar dat er op maatwerk, op een realistische manier wordt gekeken naar betaalbare en haalbare oplossingen die niet vallen onder luchtwassers.

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

Mevrouw **Spierings** (GS, D66): Voorzitter, die is me net even te generiek, omdat we voordat je het weet terechtkomen in een soort discussie over wat de kalverhouder wel of niet toepasbaar vindt in zijn stallen. Voor je het weet zitten we dan in een discussie die veel meer gaat over een bereidheid om een bepaalde investering te doen dan over het werkelijk wel of niet kunnen toepassen van bepaalde stalsystemen.

De **voorzitter**: Boon.

De heer **Boon** (PVV): Kunnen we hem dan iets zachter maken, dat we ons gezamenlijk gaan inspannen wel daarvoor?

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

Mevrouw **Spierings** (GS, D66): Voorzitter. Ons beleid is er primair op gericht om de stikstofdepositie omlaag te brengen, maar is er vervolgens wel steeds op gericht geweest om de beweging op een verstandige manier in gang te zetten. Daarom hebben wij ook bij het pakket ondersteunende maatregelen veel geld uitgetrokken voor innovatieve stalsystemen, dus alles behalve luchtwassers, zou ik bijna willen zeggen, of in ieder geval géén luchtwassers. Ook voor de kalverhouderij hebben we daar subsidie voor beschikbaar gesteld en wordt er nu volop aan die systemen gewerkt. En u mag ook wel van ons aannemen dat we niet investeren in nieuwe stalsystemen als er vervolgens geen enkele kalverhouder zou zijn die ze kan gaan toepassen.

Dan motie 36. Ik vind het wel mooi dat u ons een overweging meegeeft over hoe er in Zeeland wordt omgegaan met de boerenlunch in het provinciehuis. Ik weet dat wij hier ten minste één keer per jaar praten over de catering in het provinciehuis en de duurzaamheidsaspecten daarvan, en ik denk dat wij voedselkilometers ook als een duurzaamheidsaspect mogen beschouwen. Ik zou niet weten wat nu de

voedselkilometers van onze catering zijn, maar ik denk dat gedeputeerde Bergsma het onmiddellijk met mij eens is als we ook eens kijken of daar nog stappen in te maken zijn op het moment dat we toch een volgende stap in ons cateringcontract ingaan. Op allerlei andere zaken die u noemt om de Brabantse burgers nauwer in contact te brengen met de boeren hebben we al allerlei initiatieven lopen, bijvoorbeeld de Voedsel1000. Dat is ook de manier waarop wij onze nieuwe visie Landbouw en voedsel vorm willen geven. Op de Dutch Design Week staan we dit jaar met het Frietje Precies, om maar eens een mooi voorbeeld te noemen van hoe we proberen de aandacht voor precisielandbouw te vragen en ook de consument, de burger, uit te leggen dat daar ook een nette prijs tegenover mag staan. In die zin kan ik zeggen dat hij hartstikke overbodig is, maar ik kan ook zeggen dat ik het oordeel aan uw Staten laat. Dank u wel.

De **voorzitter**: Ik dank de gedeputeerde. Dan gedeputeerde Van der Maat namens het college nog. Aan hem het woord.

De heer **Van der Maat** (GS, VVD): Dank voorzitter. In navolging van de toelichting van gedeputeerde Grashoff op het gebiedsgericht werken, kan ik ook een toelichting geven op de moties 40 en 27; dat kan eigenlijk in één redenering. Ik zal ze beide ontraden, en eigenlijk met de volgende achtergrond. We gaan gebiedsgericht kijken, zoals de heer Grashoff al aangaf. Dat betekent ook dat een tijdelijke verlaging van de snelheid zeker een mogelijkheid is die we betrekken in onze aanpak. Twee dingen zijn daarbij van belang. In de eerste plaats moet het ook daadwerkelijk een bijdrage leveren aan het doel dat we met z'n allen hebben, namelijk stikstofdepositie verlagen bij de Natura 2000-gebieden, die 14 waar we het tot op heden over hebben. Daarom gaan we ook heel specifiek kijken of een dergelijke verlaging daadwerkelijk een bijdrage levert, en dus niet generiek, maar juist heel erg specifiek. In de tweede plaats: als je ziet dat het een bijdrage zou leveren, dan moet je nog steeds bedenken of dan de eventuele negatieve consequenties die wij nemen met zo'n maatregel ook opwegen tegen de benefits ervan. Neem bijvoorbeeld verkeersveiligheid. Er zijn allerlei wegen in Brabant die erop zijn ingericht om er met een bepaalde snelheid op een verkeersveilige manier overheen te gaan. Tegelijkertijd wil ik, zeker als mobiliteitsgedeputeerde, ook weten dat er dan een verkeersveiligheidscheck achter weg is gekomen die dan ook aangeeft dat het eventueel zou kunnen. Dus ja, het is een serieuze vraag, en ja we gaan ernaar kijken, maar niet generiek over Brabant, en als het een bijdrage levert aan een oplossing, moet het altijd nog verantwoord zijn ook uit andere oogpunten.

De **voorzitter**: Ik dank de gedeputeerde voor zijn antwoord. Ik zie dat de heer Van Pinxteren nog een interruptie wil plegen op de valreep. Aan hem het woord.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Hoe denkt de gedeputeerde over het effect op de Brabantse bevolking, als totaliteit, in het kader van een gedragsverandering? Want dat was de bedoeling ook, om ook in dit kader in het hele systeem een gedragsverandering teweeg te brengen, die zorgt dat de Brabantse burger in zijn totaliteit mee gaat denken over de vermindering van die probleemstoffen.

De **voorzitter**: Oké. De gedeputeerde.

De heer **Van der Maat** (GS, VVD): Ik denk dat in het debat, vandaag hier en in het land op allerlei plekken, iedereen die vraag wel, laat me zeggen, tussen de oren krijgt. Op het moment dat je met de verlaging van de snelheid aan de slag gaat, zonder goed te kijken wat dat bijvoorbeeld voor de verkeersveiligheid betekent, ja, daar kan ik nooit achter staan. Het beste wat ik hier kan doen, is het appel dat u aan anderen doet, om er aan de ene kant specifiek naar te kijken "levert het een oplossing, kan het,

is het verstandig?", aan de andere kant hoor ik partijen zeggen "begin er niet aan", nou ja, de waarheid en de zoektocht zal ergens in het midden zitten, maar altijd met verstand.

De **voorzitter**: Van Pinxteren.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Ik vind en blijf het heel bijzonder vinden dat u zegt "de verkeersveiligheid moet ik onderzoeken". Bekend is uit wetenschappelijke onderzoeken, en die zijn er vele geweest - we hebben hier vandaag over het RIVM gesproken, maar ook op dit terrein zijn er vele -, dat lagere snelheden op wegen uiteindelijk leiden tot een hogere verkeersveiligheid. In landen als Canada, Amerika en Australië is 100 kilometer normaal. Ik begrijp niet goed hoe u tot die stelling komt, terwijl het wetenschappelijk bewezen is.

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Van der Maat** (GS, VVD): Nou ja, eigenlijk heel erg simpel, en de D66-fractie gaf het ook al aan: onze wegen zijn ingericht om met een bepaalde snelheid te rijden. U kunt u voorstellen dat, als je op de snelweg ineens 50 gaat rijden, je dat A niet gehandhaafd krijgt - daar heb ik u niet over gehoord - en B lijkt het me niet de meest verstandige manier om over die snelweg te gaan, want dat is absoluut niet een verkeersveilige manier om je van A naar B te bewegen.

De **voorzitter**: Oké. Philippart.

De heer **Philippart** (GL): Ja, dank je wel, voorzitter. Twee vragen. De eerste vraag is: is de gedeputeerde het met mij eens dat een verlaging van de snelheid, en daarmee een verlaging van de hoeveelheid stikstof, per definitie bijdraagt aan de oplossing van het stikstofprobleem, nog los van de vraag of het tegen een Natura 2000-gebied aan ligt? En de tweede vraag is: acht de gedeputeerde het mogelijk dat het verkeersveiliger kan zijn om ergens 130 te rijden in plaats van 100? Dat lijkt me iets realistischer dan de 50 die u noemt.

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Van der Maat** (GS, VVD): In antwoord op uw eerste vraag: ja, minder verkeersbewegingen is minder stikstofuitstoot. Moeten we dat dan te allen tijde doen? Nee. Gedeputeerde Grashoff heeft volgens mij heel duidelijk aangegeven dat we gebiedsgericht en met een specifiek doel de komende periode aan de slag gaan. Dus er is geen aanleiding om in heel Brabant in dat opzicht de snelheid te verlagen. En uw tweede vraag was over 100/130?

De heer **Philippart** (GL): De tweede vraag was of de gedeputeerde het mogelijk acht dat het veiliger is om 130 km per uur te rijden in plaats van 100 km per uur op een snelweg. Ik heb het dan niet over 50, maar over 100, of zelfs 110 of 120: dat het soms dus veiliger kan zijn om 130 km per uur te rijden? En misschien een correctie: ik had het in mijn eerste vraag niet over het aantal verkeersbewegingen, maar gewoon over de verkeerssnelheid, dat die altijd bijdraagt aan de oplossing van het stikstofprobleem.

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Van der Maat** (GS, VVD): Op het tweede punt: ja dat acht ik mogelijk, maar het hoeft niet altijd, zeker als het gaat om bijvoorbeeld handhaving. Dus 130/100, zou het kunnen dat dat veiliger is? Absoluut, maar daar hoort dan wel ook de handhaving bij.

En dan terug naar uw eerste vraag. Maar de vraag is of het nodig is, en daar verschillen we misschien over van mening. Het hele debat vandaag gaat over de specifieke opdracht die we de komende periode voor ons hebben om in 14 gebieden gebiedsgericht te gaan kijken hoe we daar, laat me zeggen, de problematiek kunnen opheffen. Daar kan verlaging van de snelheid een bijdrage aan leveren, daar gaan we serieus naar kijken en als dat in de balans van alle mogelijke oplossingen, knopjes die we op ons dashboard hebben, gebiedsgericht, om een probleem op te lossen, dit een slimme interventie is om te doen, dan zullen we daarvoor gaan.

De **voorzitter**: Oké. De heer Van der Wel dan.

De heer **Van der Wel** (Partij voor de Dieren): Ja, voorzitter. Het rapport van Remkes laat zien dat in ieder geval niet filerijden veel beter is voor de uitstoot en ook verlaging van 130 naar 100 veel beter is voor die uitstoot. U zegt "ja, moet dat dan ook?" en u voert ook aan dat de wegen erop zijn ingericht om nu eenmaal hard te rijden. Nou, ik vind het allemaal prima, we mogen hier gratis allemaal dingen zeggen, maar kunt u PS dan meenemen in dat verhaal? Kunt u dat dan ook onderbouwen met een aantal gegevens/rapporten waarin staat hoe het volgens u dan is, en dat wij dan ook meegenomen worden in die besluitvorming? Want de wil is hier wel om maatregelen te nemen, dat merkt u, en u zegt dat dat voorzichtig moet gebeuren én dat u informatie hebt waaruit blijkt dat het 'zo' en 'zo' zit. Dan willen we die informatie ook graag van u hebben, zodat we met z'n allen op hetzelfde punt beginnen, zeg maar.

De **voorzitter**: Oké. Uw vraag is helder. De gedeputeerde.

De heer **Van der Maat** (GS, VVD): Ik denk dat ik in herhaling verval. De moties zoals ze hier liggen zijn generiek van aard: gaat u in heel Brabant maar wel, of niet, met de snelheid aan de slag. De essentie, waar de heer Grashoff u vanochtend en vanmiddag in heeft meegenomen, is dat we gebiedsgericht gaan werken. Gebiedsgericht gaan we dus ook kijken of het draaien aan de snelheidsknop A effect heeft en een bijdrage levert en B te verantwoorden is, ook vanuit de andere argumenten. Op die manier gaan we kijken. Dus we gaan zeker met dat vraagstuk aan de slag. Alleen, ik ontraad hier de moties, omdat die generiek van aard zijn. Die zeggen: ga maar even niet kijken specifiek per gebied, ga maar even niet kijken of het voor de verkeersveiligheid slim is om te doen, doe het nu maar vast. Daar zeggen wij 'nee' op, maar we zeggen 'ja' op het idee dat het mee gaat lopen in de gebiedsgerichte aanpak. Simpel kan ik het niet maken.

De **voorzitter**: Van der Wel ten finale.

De heer **Van der Wel** (Partij voor de Dieren): Ja, voorzitter, en mijn vraag is of u dan die gegevens, zoals u die afweging maakt, ook wilt onderbouwen met de informatie die u dan heeft. Als u zegt "harder rijden, daar is die weg op gemaakt", dan blijkt dat ergens uit, u zegt dat niet zomaar. Dus als dat een afweging is voor u om te zeggen "dus kunnen we het niet verlagen, want de weg is erop gemaakt", dan vind ik het fijn dat ik dat onderbouwd krijg van: dat blijkt uit, want anders kunnen we op basis van niets...

De **voorzitter**: Uw vraag is helder, mijnheer Van der Wel. Volgens mij heeft de gedeputeerde....

De heer **Van der Maat** (GS, VVD): Even korter dan meestal: ik doe geen toezegging om daarover specifiek te rapporteren, want de heer Grashoff zal in de uitwerking van de gebiedsgerichte aanpak vanuit een gebiedsgerichte logica u nader op de hoogte houden van de vervolgstappen die we gaan zetten.

De **voorzitter**: Oké. Van den Berg dan.

De heer **Van den Berg** (PVV): Ja, voorzitter. Die snelheidsverlaging haalt veel minder dan een procent effect, maar ik vraag me wel af wanneer de linkse partijen met een voorstel gaan komen om alle bomen langs kanalen te kappen, zodat we weer met de trekschuit ons voort kunnen bewegen in dit land. Want we hebben het over 10 km langzamer, we moeten met 70 per uur over die semi-snelweg naar Veghel rijden vanaf hier. Ik geloof ook niet dat dat echt de moeite waard is. Dus laten we gewoon een beetje gezond verstand gebruiken: 's nachts lekker 140 en overdag 130 is prima.

De **voorzitter**: Goed, een statement. Ik geef dan mevrouw Van Kessel de gelegenheid voor een interruptie.

Mevrouw **Van Kessel** (D66): Gedeputeerde, ik ben blij om te horen...

De **voorzitter**: Mag ik stilte in de zaal!

Mevrouw **Van Kessel** (D66): Dank, voorzitter. Ik ben blij om te horen dat de gedeputeerde erkent dat het verlagen van de snelheid van 80 naar 60, zonder dat onze wegen daar ook daadwerkelijk op zijn ingericht, niet toereikend is en dat we dus ook vanaf nu op deze manier naar dit probleem gaan kijken.

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Van der Maat** (GS, VVD): Ik heb even moeite om te vatten wat 'deze manier' is, voordat ik nu ergens 'ja' op zeg, want ik kan me zomaar voorstellen dat ze iets anders bedoelt dan ik nu denk.

De **voorzitter**: Mevrouw Van Kessel.

Mevrouw **Van Kessel** (D66): Dat alleen de snelheid verlagen van 80 naar 60 niet afdoende is en dat de wegen ook daadwerkelijk geschikt moeten zijn, en op die manier ingericht, om het resultaat dat we willen bereiken ook daadwerkelijk te bereiken.

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Van der Maat** (GS, VVD): Het klopt dat er een relatie is tussen de snelheid die je rijdt en het wegprofiel, absoluut, plus natuurlijk wel dat het hier altijd ook over een tijdelijke verlaging gaat. Ik bedoel: we hebben een zeer ambitieuze gedeputeerde ook in het verduurzamen van ons wagenpark. Nou ja, zodra dat aan de orde is, hebben we hier natuurlijk ook geen probleem meer. Dus het zal te allen tijde over tijdelijke interventies gaan. Ja, en dat moet je ook meenemen dan. Je gaat niet voor een tijdelijke maatregel hypothetisch op een bepaald wegvak voor twee, drie jaar tientallen miljoenen investeren en weg. Dat lijkt me niet zo'n verstandig idee.

De **voorzitter**: Goed. Ik dank de gedeputeerde voor zijn beantwoording. Dan zijn we aan de tweede termijn van de zijde van uw Staten. Ik kijk even of we meteen door kunnen gaan, of dat er behoefte is aan overleg of schorsing. Als dat niet is, dan kan ik me zomaar voorstellen dat we meteen doorgaan...

Mevrouw **Otters-Bruijnen** (VVD): Ja, wij zouden graag een korte schorsing willen.

De **voorzitter**: Een korte schorsing. Een kwartiertje, is dat goed? Ja, dan wil ik even inventariseren... er is in beginsel nog een mogelijkheid om u een pizzapunt aan te bieden. Ja, ik zie dat daar behoefte aan is. Zet de ovens maar aan! De vergadering is geschorst.

Schorsing (18.03 – 18.21)

De **voorzitter**: Dames en heren. Wilt u uw plaatsen innemen. Ik heropen de vergadering. Ik zie dat alle fracties terug zijn. Dan is het woord aan uw Staten voor de tweede termijn. Het woord is als eerste aan de fractie van ChristenUnie-SGP, de heer Vreugdenhil. Graag stilte in de zaal. Aan hem het woord.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Ja, dank u wel, voorzitter. Voorzitter. Ik ben begonnen met aan te geven dat er ook veel waardering voor de agrarische sector moet zijn, omdat er heel veel gebeurt. We hadden daar een debatje over met de gedeputeerde, die met een RIVM-kaartje aan kwam van dat het helemaal niet afneemt. Ik heb net op Twitter, en ik zal hem u ook toe doen komen, het rapport van Pouderoyen, want ik hou van cijfers en ik hou van feiten. In 2010 was er 23.713.000 kilo vergund, in 2016 19.647.000. En dan zult u ongetwijfeld zeggen: ja, maar wat was dan de vermestende depositie die er was? Nou, ik pak er een beetje uit: Deurnese Peel van 821 naar 641. Om even aan te geven, en zo kan je het precies in dat rapport uitzoeken voor alles, om even aan te geven dat er ook daadwerkelijk heel veel gebeurd is. Die cijfers heb ik op detailniveau, en dat is ook een gevoel dat de agrariërs hebben: als er een miskenning is van wat er allemaal is gebeurd, dan voelen ze zich niet gekend, ook in de maatregelen die ze daarin moeten nemen. Daarom hamer ik daar zo op, en dat zijn de feiten. Als dat nog breder gedeeld moet worden, zoals u ook met het rapportje deed, doe ik dat ook graag.

Voorzitter. Dit is een debat dat bij mij blijft hangen – en dan pak ik ook even vanmorgen erbij – van heel veel mooie woorden en van heel goede bedoelingen die we hebben, want we willen maatwerk bieden, we willen gebiedsgericht werken, we willen niet dat we het Rijksbeleid tegenwerken en we willen ook de risico's in beeld brengen, zodat onze agrariërs daar niet aan ten deel vallen. Dat is allemaal goed en mooi, maar uiteindelijk in daden komt daar nog niet zo heel veel van terecht. Ik merk en voel gewoon dat in het debat het heel moeilijk voor coalitiepartijen is om los te komen van de afspraken die ze gemaakt hebben in de pre-PAS-uitspraak, eigenlijk afspraken die op basis van oud beleid zijn gemaakt. Ik roep ze toch op om daar los van te komen, want we zitten echt in een nieuwe situatie.

Voorzitter. Waarom heeft het college in de zomer voor 1 april gekozen als datum? Hun motivatie erbij was dat RES op dat moment nog niet beschikbaar was, dus dat ondernemers geen vergunningaanvraag konden indienen. Op dit moment is RES nog steeds niet beschikbaar voor allerlei partijen, dus dezelfde argumentatie van toen geldt nu nog steeds. Dus daarom vraag ik me nog steeds af: waarom is 1 april dan wel valide als in de zomer 1 januari niet valide was?

Voorzitter. Aan de andere kant zag ik ook via de media dat in de tijd dat wij hier het debat voeren, de panelen in Nederland nogal gewijzigd zijn. Want de provincies zijn door minister Schouten vandaag teruggefloten in, zoals mevrouw Van de Ven dat noemde: 'het stelen' – ik zou het woord 'stelen' niet gebruiken; volgens mij heeft dat andere implicaties –, maar wel de verzwaring van de maatregelen die bovenop het Rijksbeleid gezet werden. Dat zal in ieder geval gewijzigd moeten worden. En net kregen we ook te horen dat Friesland aangegeven heeft dat ze hun handtekening terugtrekken, waardoor er geen

gezamenlijk IPO-besluit meer is. Voorzitter: nog meer reuring, nog meer ontwikkelingen, nog meer onduidelijkheid, wat alleen maar leidt tot nog eens een keer goed nadenken waar we mee bezig zijn en tot een goed beleid, dat uitgevoerd kan worden, in combinatie ook met maatregelen die van het Rijk komen.

Voorzitter. We hebben een motie ingediend. Ik hoorde van een aantal partijen dat ze wat moeite hadden met 'verruimen', en ik wil daar ook een handreiking in doen. Wij willen nadrukkelijk wel dat ook ter discussie gesteld kan worden, dat ook vragen gesteld kunnen worden, over de datum van 1 april, en daarom zullen wij de motie zo wijzigen, dat wij uit willen spreken: dat de verplichte datum voor aanvraag van een ontvankelijke en vergunbare aanvraag vóór 1 april 2020 én de deadline voor aanpassing van stallen heroverwogen moet worden, en gaat over tot de orde van de dag. Voorzitter. Ik vind dat onze boeren ook duidelijkheid moeten hebben, en die duidelijkheid krijgen ze niet juridisch, maar wel in de richting waarin we dat zoeken. En ik vind ook dat ze duidelijkheid moeten krijgen over de datum waarop zij hun stal moeten aanpassen, dat wij bereid zijn als Staten om dat te heroverwegen, en als het zo is dat het niet past en dat het niet werkt, dat we ook het lef hebben om daar ook tot andere maatregelen te komen. Daarom zullen wij deze motie ook indienen en hoop ik ook dat deze motie aangenomen zal worden en ook een duidelijk signaal is naar de Brabantse samenleving.

De **voorzitter**: Interruptie Ludwig. Ik neem aan dat we de gewijzigde versie van de motie nog krijgen, maar dat kan zo wel. De heer Ludwig.

De heer **Ludwig** (GL): Ja, ik heb nog een vraag aan de heer Vreugdenhil, voorzitter. Want de boeren moeten duidelijkheid krijgen, maar ik vraag me ook af, zeker ook nadat ik de eerste termijn hoorde én de tweede termijn...

De **voorzitter**: Mag ik stilte in de zaal! De heer Ludwig heeft het woord.

De heer **Ludwig** (GL):... wanneer de natuur de duidelijkheid krijgt. En dat is ook wel iets wat ik zoek eigenlijk ook bij de ChristenUnie: heel erg het verwijt van "nou, wij zijn tegen die eerdere maatregelen die zijn genomen", dat is allemaal niet goed, er worden geen maatregelen dan tegenover gezet. Ik had ook wel een beetje een reflectie gewild over, van "nou we hadden ook eerder als ChristenUnie tot inzichten moeten komen om maatregelen te treffen". U mag natuurlijk zeggen dat elke maatregel te vroeg of te laat is, maar nog wel net op tijd – dat zal waarschijnlijk de komende weken/maanden uw inzet zijn –, maar wanneer moet de natuur de duidelijkheid krijgen?

De **voorzitter**: Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Meneer Ludwig, ik zit al sinds 2007 in de Staten en ik heb me ook altijd ingezet voor de natuurherstelmaatregelen, ik heb me ook altijd ingezet om de natte natuurgebieden in Brabant op orde te krijgen, omdat juist ook de verdroging, in combinatie met de stikstofuitstoot, daar een heel slecht effect in heeft. Dus ik denk dat juist de ChristenUnie-SGP ook een partij is die er altijd voor staat om natuurherstel te combineren met maatregelen die effectief zijn. En de meest effectieve maatregel, die ik hier ook altijd bepleit heb, is om agrariërs die vlak bij een kwetsbaar natuurgebied zitten, om daar een goede regeling voor te doen, omdat die uitstoot het meeste effect heeft op die natuurgebieden. Dus als u het verwijt doet dat wij hier nooit met oplossingen zijn gekomen, dat wij hier nooit oog hebben gehad voor natuurontwikkelingen, dat wij weggijken van de situatie, dan heeft u echt de verkeerde voor zich. Maar tegelijkertijd moeten we ook kijken naar de effectiviteit van de maatregelen, en dat is iets waarbij wij de afgelopen jaren telkens de vinger op de zere plek gelegd hebben.

De **voorzitter**: Oké. Ludwig, tot slot.

De heer **Ludwig** (GL): Ja, dank je wel voorzitter. De effectiviteit van de maatregelen: laten we het daar dan over hebben. De PAS-herstelmaatregelen werken alleen op het moment dat je ervoor zorgt dat echt de stikstofuitstoot onder, of naar beneden de depositiewaarde gaat. Je kunt afplaggen tot de eeuwigheid, maar als de stikstofdepositie te hoog blijft, werken die maatregelen niet. Dus het is een combinatie van en-en. Alleen PAS-herstelmaatregelen, die werken niet, en daarom had ik graag gewild dat u ook een reflectie had gegeven van de afgelopen tijd, van "nou, wij zijn tegen deze maatregelen van 2017, maar wat willen we dan wel?" Nu aansluiten bij de gebiedsgerichte aanpak vind ik wel een beetje laat, als ik het eerlijk mag zeggen.

De **voorzitter**: Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Meneer Ludwig, ik heb hier continu gepleit voor een gebiedsgerichte aanpak, ik heb hier continu gepleit om ervoor te zorgen dat je juist die boeren die dicht bij natuurgebieden zitten, dat je die ofwel verplaatst, ofwel uitkoopt. U zit echt het verkeerde debat te voeren met de verkeerde partij. Ik zal er nog eens een keer met uw fractie over praten, want juist de gebiedsgerichte aanpak – mevrouw Spierings: hoe vaak hebben we hier niet het gesprek daarover gevoerd? – komt uit onze koker. En ik ben blij inderdaad dat wij nu ook een minister hebben die daar een stuk regie op neemt vanuit Den Haag. En ik laat me dus ook niet aanzeggen dat wij het er nooit over hebben gehad.

Dank u wel.

Motie M25A/2019: Uitstel datum aanpassing van stallen.

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 11 oktober 2019;

behandelend het rapport van de commissie Remkes 'Niet alles kan';

constaterende dat

- de provincie een belangrijke rol toebedeeld krijgt in een gebiedsgerichte aanpak van de stikstofreductie;

overwegende dat

- het belangrijk is dat generieke maatregelen en gebiedsgerichte maatregelen elkaar niet tegen dienen te werken;
- het provinciaal beleid aan dient te sluiten bij de uitwerking van de maatregelen door het Rijk en de gezamenlijke provincies verenigd in het IPO;

voorts overwegende dat

- er voor de verplichte datum van indienen van een ontvankelijke en vergunbare aanvraag per 1 april 2020 voor sommige sectoren geen of te weinig systemen beschikbaar zijn;
- het kabinet innovaties in stalsystemen wil stimuleren en ondersteunen waarbij stallen versneld kunnen worden afgeschreven en tegelijkertijd nieuwe innovatieve stalsystemen zorgvuldig worden geïntroduceerd;
- er nog veel onduidelijkheid bestaat over de vergunningverlening voor aanpassing van stallen, waardoor de datum van 1 april 2020 niet realistisch is;

spreekt uit dat de verplichte datum voor aanvraag van een ontvankelijke en vergunbare aanvraag vóór 1 april 2020 én de deadline voor aanpassing van stallen voor 2022 heroverwogen moet worden;

en gaan over tot de orde van de dag.

Hermen Vreugdenhil, ChristenUnie-SGP

Eric de Bie, Forum voor Democratie
Alexander van Hattem, PVV Noord-Brabant
Jan-Frans Brouwers, 50PLUS
Wil van Pinxteren, Lokaal Brabant."

De **voorzitter**: Ik dank de heer Vreugdenhil voor zijn bijdrage. Dan ben ik bij de fractie van de VVD. Mevrouw Dirken behoefte aan een tweede termijn? Nee. Dan kijk ik naar de heer Van den Oetelaar van Forum voor Democratie. Mijnheer Van den Oetelaar, heeft u behoefte aan een tweede termijn? Ja. Dan geef ik u graag het woord.

De heer **Van den Oetelaar** (FvD): Dank u wel, voorzitter. Na mijn maidenspeech kreeg ik een mooie bos bloemen, waarvoor nogmaals dank, ook namens mijn vrouw, met daarbij een zakje bloemenvoeding. Gelukkig maar dat het geen Pokon was, want dan had ik niet eens een halve theelepel over twee voetbalvelden aan oppervlakte Natura 2000 mogen strooien! Wat!? Inderdaad: de norm van 0,05 mol per hectare aan depositie leidt tot dit soort toestanden. Daarom ook onze motie om de norm naar de Duitse drempelwaarde aan te passen. Als gedeputeerde Grashoff zegt dat Duitsland een lagere stikstofuitstoot heeft dan Nederland, is het al helemaal onlogisch dat wij lagere normen hebben. Tot slot wil ik alle boeren en iedereen die met hen meeleeft danken dat zij zo gedreven hier aanwezig zijn om te knokken voor onze belangen. In Friesland zijn zojuist al een aantal maatregelen door de gedeputeerde ingetrokken. Maar pas op! Zoals partijcollega Hiddema ook al zei op het Malieveld: boeren, laat je niet bij de neus nemen, trap niet in de krokodillentranen en kijk welke partij wél met oplossingen komt voor dit juridische probleem.

Motie M28A/2019: Geen nieuwe en geen uitbreiding van Natura 2000-gebieden.

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 11 oktober 2019;
behandelend het rapport 'Niet alles kan' van de commissie Remkes;
constaterende dat

- de Raad van State de PAS-maatregel voor de Natura 2000-gebieden heeft verworpen;
- overwegende dat
- de stikstofproblematiek mede een gevolg is van het feit dat het aantal en de verspreiding van Natura 2000-gebieden relatief zeer hoog is;
 - uitbreiding van Natura 2000-gebieden in aantal en oppervlakte nog desastreuzer zou zijn voor de Brabantse economie, woningbouw, vervoer en sociale leefbaarheid;

roepen Gedeputeerde Staten op om in Noord-Brabant

- geen nieuwe Natura 2000-gebieden aan te wijzen, respectievelijk hieraan mee te werken en
- bestaande Natura 2000-gebieden niet uit te breiden, respectievelijk mee te werken aan de uitbreiding;

respectievelijk vraagt de minister dusdanig te bewerkstelligen;
en gaan over tot de orde van de dag.

Joris van den Oetelaar, Forum voor Democratie
Willem Rutjens, Forum voor Democratie"

De **voorzitter**: Dank u wel. U zei iets over motie 29. Past u die aan? O, 28, dat wordt 28A. Ik heb hem hier nog niet. We moeten het zo maar even goed checken, want u had het over het Duitse systeem in het kader van uw aanpassing. Mijnheer Van den Oetelaar: misschien goed om even met de griffie te checken of de goede versie van de motie inderdaad is aangepast.

En ik meld u dat motie 25 is veranderd in motie 25A. Dan zijn we nu bij de fractie van het CDA. mevrouw De Hoon, behoefte aan een tweede termijn? Dat is niet het geval. De heer Swinkels van de SP dan. Behoeft u aan een tweede termijn? Ja. Aan hem het woord.

De heer **Swinkels** (SP): Voorzitter. In mijn eerste termijn bepleitte ik al om niet langer in te zetten op het louter herverdelen van de economische ruimte die we hebben gekregen, maar te reduceren van de stikstofemissie. Als het ons 47 jaar na de Club van Rome nu echt serieus te doen is om te investeren in de afbouw van die stikstofemissie, moeten we dus ook met de maatregelen die we nemen zo maximaal mogelijk tegemoetkomen aan dat natuurherstel.

Ik begreep uit de reactie van de gedeputeerde dat hij ten aanzien van onze eerste motie, de motie met nummer 37, eigenlijk aangeeft daarover nog overleg te gaan voeren met de minister, en dat daarmee ook die percentages en normen wellicht wederom afgewogen moeten worden. Ik begrijp ook uit zijn woorden dat hij min of meer de toezegging doet, al zal hij dat zo niet noemen, maar daar de hoogste ambitie in voor ogen te hebben. Ik zal daarom deze motie voorlopig aanhouden, afwachting wat er uit dat overleg gaat komen.

De **voorzitter**: Het is altijd fijn om dan even het nummer bij de hand te hebben.

De heer **Swinkels** (SP): Motie 37.

De **voorzitter**: Motie 37 is aangehouden.

De heer **Swinkels** (SP): Wat betreft onze tweede motie, motie 38, daarbij geeft de gedeputeerde aan inderdaad na te streven dat vrijkomende beschikbare emissiecapaciteit prioritair ingezet gaat worden voor duurzaamheidsprojecten, zoals ik ze maar even noem, terwijl projecten die weliswaar kortstondig extra stikstofemissie vragen, maar op langere termijn een reductie teweegbrengen. Nou, dat beschouw ik als een steun voor die motie op dat deel. Maar ten aanzien van het tweede deel geeft hij aan juridische problemen te hebben met eigenlijk de terminologie, namelijk dat dat een verplichting zou zijn, of een uitsluiting zou betekenen. Ik vraag me af of we, als we 'uit te sluiten' zouden vervangen door 'de laagste prioriteit te geven', dan staat het als het ware achteraan in de rij, of dat dan wel tot de mogelijkheden behoort en daarmee ook tot steun voor die motie zou kunnen leiden. Die blijven we dus daarmee in de beraadslagingen houden.

De **voorzitter**: Goed. Ik stel voor dat u er dan wel even motie 38A van maakt, met een duidelijk andere tekst, anders wordt het een beetje verwarrend. Zeker als het juridisch zo precies luistert, is het, denk ik, goed om dat even netjes te doen. Maar we kondigen aan dat er een motie 38A komt, met een gewijzigde tekst achter het tweede gedachtestreepje in het dictum.

De heer **Swinkels** (SP): En dan tot slot, voorzitter. Aan alle kanten komen door ons toedoen de grenzen van de aarde in beeld, en ik bedenk: stikstof is slechts een onderdeel, een klein onderdeel zelfs. Of we het dus nu leuk vinden of niet, dit is nog maar het begin. Over niet al te veel jaren zullen degenen die het eerst de pijn voelden zich achteraf gelukkig kunnen noemen. Dat was de tijd dat er voldoende compensatie was en er geld beschikbaar kwam om het ergste leed te verzachten. En dat zal met elke volgende maatregel, zo voorspel ik u, steeds moeilijker worden. En als we niets doen, zullen er uiteindelijk mensen zijn die wel de last dragen, maar niet de compensatie meer krijgen. De aarde, de natuur, laat steeds meer van zich horen en het lijkt me verstandig de oproep van de Club van Rome niet langer te negeren en ook nu echt te

gaan luisteren. Want bedenk: de aarde kan heel goed zonder ons, maar wij absoluut niet zonder de aarde.

De **voorzitter**: Interruptie Van Hattem. Mag ik stilte in de zaal!

De heer **Van Hattem** (PVV): Ja, dank u voorzitter. Ja, ik hoor de heer Swinkels van de SP zeggen "de grenzen van de aarde komen steeds verder en nadrukkelijker in beeld", maar zou het niet eens hoog tijd zijn om iets te doen aan die overbevolking in het land, dat ook de grenzen van Nederland eens een keer in beeld komen, en dat we die grenzen eens een keer gaan sluiten, zodat we niet met nog meer mensen op zo'n klein gebied moeten wonen, met een nog hogere bevolkingsdichtheid, wat nog meer ten koste gaat van natuur en leefomgeving? Hoe kijkt de SP daar eens tegen aan?

De **voorzitter**: Swinkels.

De heer **Swinkels** (SP): Ik weet niet waar u precies op doelt met de 'overbevolking van Nederland'. Legt u het eens uit.

De **voorzitter**: Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Voorzitter. Wij zijn een van de meest dichtbevolkte landen op aarde en de massa-immigratie blijft maar doorgaan. De demografische druk neemt maar toe en het wordt hier steeds drukker als u de grenzen openhoudt, wat door veel van uw SP-collega's al jarenlang wordt bepleit. Dus zou het niet eens gewoon tijd zijn om die grenzen gewoon te sluiten?

De **voorzitter**: Swinkels.

De heer **Swinkels** (SP): Nee!

Motie M38A/2019: Prioriteit aan duurzaamheid.

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 11 oktober 2019;

overwegende dat:

- de maatregelen genomen worden met het uiteindelijke doel de biodiversiteit, specifiek in de Natura 2000-gebieden, weer te doen toenemen;
- er reeds vele decennia zijn verstreken waarin - willens en wetens - structureel meer belastende ontwikkelruimte is vergund dan de natuur aankon;
- de balans daarmee ver ten nadele van de natuur is doorgeslagen;
- voor herstel van de biodiversiteit de stikstofdepositie snel en drastisch moet afnemen;
- uitstel van efficiënte maatregelen zal leiden tot meerkosten in de toekomst;

constaterende dat:

- de voorgestelde wijziging door Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant de ruimte laat om de emissieruimte die vrijkomt door stoppende veehouders in te zetten voor structureel vervuilende en dus niet duurzame activiteiten;

dragen Gedeputeerde Staten op:

- vergunningsaanvragen voor projecten/activiteiten die op termijn (duurzaam) en aantoonbaar bijdragen aan een vermindering van stikstofemissie te beschouwen als prioritaire projecten, waarmee zij als eerste in aanmerking komen voor de middelen extern-salderen vrijkomende emissieruimte;

- vergunningsaanvragen voor projecten/activiteiten die structureel een hoge stikstofemissie met zich meebrengen, de laagste prioriteit te geven van de mogelijkheid gebruik te maken van extern-salderen.

en gaan over tot de orde van de dag.

Henri Swinkels, SP.”

De **voorzitter**: Ik dank de heer Swinkels voor zijn bijdrage. Dan is nu de fractie van D66 in beeld voor een tweede termijn. Mevrouw Van Kessel? Nee, die ziet daarvan af. De fractie van GroenLinks, de heer Ludwig. Ga uw gang.

De heer **Ludwig** (GL): Zeer mooie woorden waarmee de heer Swinkels afsloot, en ook de beantwoording op de vraag van de PVV.

Voorzitter. Volgens mij hebben we het vandaag heel erg gehad over de economie en welke effecten de uitspraak van de Raad van State heeft op de economie. Maar het is eigenlijk voor mij ook een debat geweest waarin we hebben gekeken naar de natuur en waarin we eigenlijk hebben aangegeven dat de stikstofdepositie te hoog is, dat we een onevenredige druk hebben op onze natuur en dat dat van grote impact is. Het belang daarvan, om nu te gaan naar de gunstigste staat van instandhouding van de natuur, is voor mij urgent. Daarom heb ik heel veel vragen gesteld in eerste termijn. Die konden niet allemaal beantwoord worden, maar er is er eentje die ik toch wel belangrijk vind, en dat gaat ook over die 30% waar de heer Swinkels het eerder over had. Uiteindelijk gaat het er voor GroenLinks om dat we zo snel mogelijk naar de KDW gaan, de kritische depositiewaarde, want dat is de maatstaf waarop wij zeggen dat de natuur het aankan met de stikstof die er gaat zijn. En ik ben heel erg benieuwd, want de effectiviteit hangt af van de combinatie van interne saldering/externe saldering en gebiedsgerichte aanpak. Dat zou ik graag in het oog willen houden en ik zou willen vragen aan GS om in het oog te houden wat de effectiviteit daarvan is, of dan nog die 30% inderdaad voldoende is. Want op dit moment kan ik niet inschatten of 30% voldoende is, 40%, 50% of 60%. Dat hangt ook af van welke beweging er is, want als er geen beweging is, dan zal er geen daling komen.

De **voorzitter**: Interruptie de heer De Bie.

De heer **De Bie** (FvD): Ik hoor zeggen ‘de natuur het aankan’, maar volgens mij kan de natuur het prima aan, want wat zie je gebeuren: er gaan allemaal plantjes groeien, ze worden steeds groener en groter en ze gebruiken allemaal CO₂. Dus volgens mij is dat een win-winsituatie. In die zin is er helemaal geen enkele noodzaak om die kritische waarde te gebruiken. Ik vraag me af hoe u daarnaar kijkt, want door arme grond te houden miskent u de mogelijkheid om CO₂ te verminderen.

De **voorzitter**: Ludwig.

De heer **Ludwig** (GL): Volgens mij houdt u dan heel erg van brandnetels en van bramen. Ik hou ook van andere natuur. En volgens mij houdt de natuur ook van andere natuur. Juist die rijkdom van de natuur zorgt dat we mooie natuur houden waar we trots op zijn, op onze heide waar we in lopen. En als u van brandnetels en bramen houdt, ja, dan zou ik heel erg zeggen: stoot dan vooral ook in uw eigen tuin zoveel mogelijk stikstof op een klein stukje uit, dan ziet u vooral de resultaten daarvan.

De **voorzitter**: De Bie.

De heer **De Bie** (FvD): Ja, die brandnetels en bramen zullen wel groeien, maar dat is de eerste tijd. Dat is namelijk natuur: vervolgens komen er berken, die sterven ook af en vervolgens ontstaat er een beukenbos, een eikenbos of andere houtsoorten. Dat is namelijk natuur. Dat is niet natuur die wij creëren, die wij beheersen, dat is natuur die ontstaat. Dat is de echte natuur en niet de parknatuur, de kunstmatige natuur die u voorstaat.

De **voorzitter**: Ludwig.

De heer **Ludwig** (GL): Nou, het is juist andersom. Het gaat er juist om dat wij een diversiteit aan natuur hebben en dat betekent dat het ene gebied meer stikstof aankan dan een ander gebied. Dat betekent dat dat ene gebied ook niet stikstofgevoelig is. Volgens mij willen we niet naar een uniforme natuur. Dat wilt u blijkbaar wel. U wilt blijkbaar naar uniforme natuur, waar bijvoorbeeld altijd brandnetels en bramen zijn en dergelijke. Dat wil ik niet.

De **voorzitter**: Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Dank u wel, voorzitter. Voorzitter. De heer Ludwig zegt van "ja, met 50% halen we eigenlijk veel meer stikstof eruit". Zou het ook niet zo kunnen wezen: als je juist heel veel afroomt, tegelijkertijd de dierenrechten moet inleveren, tegelijkertijd ook de fosfaten moet inleveren, dat de prijs om extern te kunnen salderen zodanig groot wordt dat er eigenlijk helemaal niet meer extern gesaldeerd wordt en dat er helemaal geen dynamiek in is? Oftewel: bent u niet even bezig met een heel makkelijk percentage van 50 te denken van: dan hebben we het opgelost, maar een averechts effect aan het creëren hier in Brabant?

De **voorzitter**: Ludwig.

De heer **Ludwig** (GL): Dan heeft u mijn verhaal niet goed gehoord. Ik ben het over heel veel dingen oneens geweest met de heer Vreugdenhil, maar hier ben ik het juist met hem eens. Je moet zoeken naar een balans waarop er wel beweging plaatsvindt, want als het uiteindelijk 70% is, dan gebeurt er niets. Dus het gaat om de balans. Alleen, ik kan op dit moment niet inschatten of 30% een goede balans is, 40% of 50%. Dus volgens mij zijn wij het daarover allebei eens. Daarom vraag ik ook aan GS om dat te monitoren, om te kijken wat er gebeurt.

De **voorzitter**: Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Maar zou het dan niet goed zijn om dat van tevoren te weten, zodat je er inzicht in hebt, want dan weet je wat de effecten zijn van wat we hier met elkaar aan het doen zijn. Want we gooien de saldering naar 120%, we zijn extra maatregelen aan het nemen bovenop de kabinetsbrief en dergelijke. Wat we nu aan het doen zijn, is Brabant helemaal op slot zetten. De economische ruimte vanuit het besluit van 2017 mag niet meer gebruikt worden voor salderen en economische ontwikkeling. Wat er nu gebeurt, is Brabant echt volledig op slot zetten, en volgens mij is dat ontzettend dom.

De **voorzitter**: Ludwig.

De heer **Ludwig** (GL): Ja, kijk, hier komt wel het verschil weer tussen ChristenUnie en misschien GroenLinks. Wij willen stappen vooruit zetten en niet, om het maar zo te zeggen, wachten en niks doen. Ik

vind het belangrijk om te monitoren, maar niet om niks te gaan doen en af te wachten, want dat is inderdaad wat de ChristenUnie voorstelt, en daar ben ik het gewoon niet mee eens.

De **voorzitter**: Interruptie mevrouw Van de Ven.

Mevrouw **Van de Ven-Vogels** (CDA): Ja, waar ik u graag in mee wil nemen: natuur is heel belangrijk, maar wat ook heel belangrijk is, is de voedselproductie. We hebben hier een opgave ook voor de geopolitieke crisis die eraan zit te komen. Als we nu hier de boeren saneren, dan hebben we dadelijk een voedseltekort in de wereld. De Chinezen, de Arabieren, die zijn nu al bedrijven aan het opkopen elders in de wereld voor voedselzekerheid. En wat doen wij in Brabant: wij saneren de boeren. Ik hoop dat we ook als politiek daarover eens een visie gaan vormen. We moeten heel goed nadenken wat we weggooien. De boeren die nu stoppen komen nooit meer terug. Realiseer je dat goed.

De **voorzitter**: Ludwig.

De heer **Ludwig** (GL): Volgens mij kan ik voor een groot deel meegaan in het betoog van mevrouw Van de Ven, dat de boeren heel erg belangrijk zijn. Tegelijkertijd zien we ook wel dat we voor een aantal sectoren heel veel exporteren en dat heeft een druk op een bepaald gebied. Dat heeft een bepaalde mestdruk, we hebben een mestoverschot in Brabant en daar moet je een balans voor vinden. Tegelijkertijd vind ik het heel erg belangrijk om ook te kijken naar ontwikkelingslanden, om te helpen daarin om aan voedselproductie te gaan doen, en niet als Nederland de exporteur van de wereld te gaan zijn. Want in een aantal sectoren exporteren we veel meer, en echt veel meer, ongeveer 70%, 80%, en dat is niet eigen productie.

De **voorzitter**: Mevrouw Van de Ven ten tweeden male.

Mevrouw **Van de Ven-Vogels** (CDA): Ik zou u graag meenemen in hoe het werkt in de agrarische wereld. We hebben het over kringlooplandbouw, de landbouw die nu aan de gang is hier in Nederland. Ze mogen een bepaalde hoeveelheid mest op hun land rijden, de rest gaat naar elders, plekken waar ze mest nodig hebben. Het voedsel dat hier geproduceerd wordt zorgt ervoor dat uit de voedingsindustrie voedsel dat over is, aan de dieren wordt gevoerd. Met andere woorden: de kringloop is al rond op het moment.

De **voorzitter**: Ludwig.

De heer **Ludwig** (GL): Ik sta er toch echt anders tegenover, dat we nog geen kringlooplandbouw hebben, en dat zie je ook al gewoon aan het Brabantse mestoverschot. Wij hebben nog echt geen kringlooplandbouw, daar moeten we aan werken, dat moeten we samen met de boeren doen.

De **voorzitter**: Mag ik stilte in de zaal! Mijnheer Ludwig, u was geloof ik klaar met uw betoog?

De heer **Ludwig** (GL): Ja.

De **voorzitter**: Dan gaan we verder naar de volgende fractie, de PVV-fractie. De heer Boon behoeft aan een tweede termijn? Ja. Aan u het woord.

De heer **Boon** (PVV): Ja, voorzitter, eindelijk eens wat normaal gepraat na het GroenLinks-gezwam...

De **voorzitter**: Mijnheer Boon, ik wil toch even.... Kijk, ik vind dit echt een goed en waardig debat en laten we heel voorzichtig zijn met dit soort terminologie om elkaar te diskwalificeren. Op de inhoud heel scherp zijn, maar op de stijl en toon elkaar met 'gezwam'..., dat vind ik, tenzij het verwijst naar een biologisch fenomeen dat in de herfst opgang doet, niet nuttig. Laten we dat nou niet doen. Het is een goed debat, de Staten waardig, en laten we de toon ook zo houden.

De heer **Boon** (PVV): Akkoord commissaris.

"Brabant maakt zijn boeren kapot", dat zag ik vanmorgen toen ik binnenkwam op een tractor staan, en het klopt. Waar zijn we nu in hemelsnaam mee bezig? De gedeputeerde van GroenLinks wilde vandaag debatteren met feiten. Hij probeerde ons wijs te maken dat de Natura 2000-aanwijzing op gebieden niet ingetrokken kan worden door een minister. Toen ik hem confronteerde met de waarheid, was het eerst maar één gebied. Wij hebben even snel gezocht en we zijn nu alweer tot twee gebieden gekomen. Dus daar willen we graag antwoord op hebben: waarom is het bij die twee gebieden wel gelukt? En waarom is de intrekking van de status van de Natura 2000-gebieden zo'n groot taboe in dit huis? Waarom durft niemand daarover te spreken? Het CDA durfde er niet over te spreken, de VVD durfde er niet over spreken. Blijkbaar heeft de PVV hier echt een punt gevonden dat pijn doet bij deze pro-EU-partijen. En waarom doet dat pijn? De PVV gaat nu via een motie vragen om in een onderzoek te kijken wat de mogelijkheden zijn. Wij willen in het onderzoek kijken wie er nu gelijk heeft. Heeft de PVV nu gelijk, of de gedeputeerde? Wie kan daarop tegen zijn, waarheidsvinding? Of zijn jullie bang voor de uitkomst van dit onderzoek?

En dan vraag me nog verder af: waar blijven we mee bezig, jongens? We blijven de cijfers en de rekenmodellen van het RIVM gebruiken. Het CDA in de Tweede Kamer heeft ook geroepen dat er iets niet klopt, gevraagd: klopt het, ja of nee? En hier gaat iedereen er slaafs in mee. Mensen, er zijn onderzoeken, 'peer reviewed', in het buitenland. Het klopt: de rekenmodellen zijn wetenschappelijk slecht onderbouwd. Gaan we nu echt nu de Brabantse boeren weer de nek omdraaien vanwege deze slecht onderbouwde cijfers? Ja, ik kan dat niet verkopen. En behalve de boeren hebben we ook de bouwvakkers en vele ondernemers die straks werkloos zijn vanwege een paar stukjes nepnatuur, een paar stukjes mos, een paar orchideeën. Hoort u dat goed? We gaan miljarden uitgeven, we gaan vele duizenden mensen werkloos maken voor een paar stukjes mos. We zijn bang dat die vervangen worden door een stukje gras. Zo krankzinnig is het.

De PVV kiest wel voor echte natuur en echte natuur heeft geen Natura 2000-aanwijzing nodig. Daarom heet het ook natuur. Kies ook voor echte natuur en kies voor de boer, want zonder boer hebben wij geen voer en boeren horen bij Brabant.

Motie M30A/2019: Intrekking aanwijzingen Natura 2000-gebieden.

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 11 oktober 2019, ter bespreking van het uitgebrachte advies van de commissie Remkes 'Niet alles kan' inzake de stikstofproblematiek; constaterende dat:

- het Natura 2000-beleid een zware claim legt op de ontwikkelingen in de agrarische sector, de infrastructuur en de economie;

overwegende dat:

- het schrappen van de Natura 2000-gebieden een einde maakt aan de stikstofproblematiek';
- volgens artikel 2.1 lid 7 van de Wet natuurbeheer de minister een besluit tot aanwijzing van een Natura 2000-gebied kan wijzigen of geheel of gedeeltelijk kan intrekken;
- in het verleden bij de gebieden Teeselinkven in Gelderland en Boddenbroek in Overijssel de aanwijzingen tot Natura 2000-gebieden zijn geschrapt;

dragen GS op:

- om de minister te verzoeken om voor alle Brabantse Natura 2000-gebieden de aanwijzing in te trekken;

en gaan over tot de orde van de dag.

Maikel Boon, PVV Noord-Brabant."

Motie M41/2019: Onderzoek naar intrekken aanwijzing Natura 2000-gebieden.

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 11 oktober 2019, ter bespreking van het uitgebrachte advies van de commissie Remkes 'Niet alles kan' inzake de stikstofproblematiek;

constaterende dat:

- het Natura 2000-beleid een zware claim legt op de ontwikkelingen in de agrarische sector, de infrastructuur en de economie;

overwegende dat:

- het schrappen van de Natura 2000-gebieden een einde maakt aan de 'stikstofproblematiek';
- volgens artikel 2.1 lid 7 van de Wet natuurbescherming de minister een besluit tot aanwijzing van een Natura 2000-gebied kan wijzigen of geheel of gedeeltelijk kan intrekken;
- in het verleden bij de gebieden Teeselinkven in Gelderland en Boddenbroek in Overijssel de aanwijzingen tot Natura 2000-gebieden zijn geschrapt;

dragen GS op:

- om een onderzoek te doen naar de juridische mogelijkheden om de aanwijzingen van de Brabantse Natura 2000-gebieden ingetrokken te krijgen;
- een inventarisatie van alle mogelijkheden zo spoedig mogelijk aan PS toe te zenden;

en gaan over tot de orde van de dag.

Maikel Boon, PVV Noord-Brabant."

Motie M42/2019: Onderzoek naar intrekken aanwijzing Natura 2000-gebieden.

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 11 oktober 2019, ter bespreking van het uitgebrachte advies van de commissie Remkes 'Niet alles kan' inzake de stikstofproblematiek;

constaterende dat:

- het Natura 2000-beleid een zware claim legt op de ontwikkelingen in de agrarische sector, de infrastructuur en de economie;

overwegende dat:

- het schrappen van de Natura 2000-gebieden een einde maakt aan de 'stikstofproblematiek';
- volgens artikel 2.1 lid 7 van de Wet natuurbescherming de minister een besluit tot aanwijzing van een Natura 2000-gebied kan wijzigen of geheel of gedeeltelijk kan intrekken;
- in het verleden bij de gebieden Teeselinkven in Gelderland en Boddenbroek in Overijssel de aanwijzingen tot Natura 2000-gebieden zijn geschrapt;

dragen GS op:

- om een onderzoek te doen naar de juridische mogelijkheden om de instandhoudingsdoelstellingen van de Brabantse Natura 2000-gebieden te wijzigen;
- een inventarisatie van alle mogelijkheden zo spoedig mogelijk aan PS toe te zenden;

en gaan over tot de orde van de dag.

Maikel Boon, PVV Noord-Brabant."

De **voorzitter**: Ik dank de heer Boon voor zijn bijdrage. Mevrouw Vlasveld, u had nog een interruptie op de valreep.

Mevrouw **Vlasveld** (Partij voor de Dieren): Ik heb een vraag met betrekking tot motie 32, met verspilling van beweiding. Hoe moet ik dat voor me zien? Hebben we het dan over grondgebonden beweiding? En ziet u ook een begrenzing van het aantal koeien in die specifieke wei?

De **voorzitter**: Boon.

De heer **Boon** (PVV): Ja, ik vraag me af of er geen grondgebonden beweiding bestaat. Volgens mij is elke beweiding grondgebonden. En beweiden niet, ja, ik geloof niet dat de koeien in kisten op een wei behoren te staan. Een koe hoort te grazen, zoals we langs de snelweg zien. Ik verwacht niet dat de boeren raar doen. Dat doen ze al honderden jaren op deze manier en dat blijven ze ook honderden jaren doen. En ik hoop dat de koe ook in de wei blijft, en zeker van u, omdat een koe in een wei minder ammoniakdepositie levert. Dus laten we er met z'n allen juist voor kiezen om de koe in de wei te houden.

De **voorzitter**: Mevrouw Vlasveld.

Mevrouw **Vlasveld** (Partij voor de Dieren): Het is misschien raar om te zeggen, maar ik ben het daarin eens met de PVV. Een koe hoort inderdaad in de wei. Maar ik bedoel is: wilt u ook een maximaal aantal koeien in die wei, dus dat er honderd koeien op één hectare staan bijvoorbeeld, of minder, of meer?

De **voorzitter**: Boon.

De heer **Boon** (PVV): Ja, voorzitter, ik wil gewoon dat de koe de ruimte krijgt. We gaan niet koeien persen op een kleine postzegel, natuurlijk niet, maar dat hebben boeren nog nooit gedaan en ik heb het volste vertrouwen in onze boeren dat ze dat ook nooit zullen doen. Een koe heeft ruimte nodig, anders loopt hij de wei kapot, en dat is ook niet goed voor de boer, want de boer heeft ook het gras nodig. Dus ja, geef de boer vertrouwen.

De **voorzitter**: Ik dank de heer Boon. Dan de Partij van de Arbeid-fractie. Heeft geen behoefte aan een tweede termijn. Dan kijk ik naar de fractie van 50PLUS. Daar is ook geen behoefte. De Partij voor de Dieren, mevrouw Vlasveld zelf behoefte aan een tweede termijn? Ja. Dan geef ik u graag het woord.

Mevrouw **Vlasveld** (Partij voor de Dieren): Voorzitter. We hebben net alle bijdragen gehoord. Wat mij daarin opvalt, is het volledige gebrek aan integraal en effectief beleid. Het stikstofprobleem is nog groter dan nu wordt gedacht, want er worden ten minste 20% minder dieren gehouden dan vergund, terwijl er volgens het RIVM juist meer uitstoot is. Dat is deels te wijten aan het feit dat de combiluchtwassers niet goed werken, maar ook doordat de mest legaal wordt uitgereden – dat valt niet onder de vergunning. Bovendien verdwijnt volgens het OM 25% tot 40% van de mest illegaal, met alle gevolgen van dien, want waar blijft de ammoniak uit die mest? Dat moet aangekaart worden. Graag uw reactie. Feit is namelijk ook dat het aantal landbouwdieren echt lager moet. We ontkomen er niet aan om diep in de buidel te tasten om veehouderijen uit te kopen. Laten we dan op z'n minst voorkomen dat we meer betalen dan nodig is. Het college stelt dat een bouwstop tegen de huidige ontwikkelingen in gaat. Vallen deze bedrijven dan buiten de opkoopregeling? Graag uw reactie. En moeten we niet alle regelingen combineren? We hebben moedige boeren en een moedige overheid nodig om samen de omslag te maken. Hoe eerder hoe beter. Door nu echt in te grijpen, door te kiezen voor 70% minder dieren, kunnen we meer faillissementen voorkomen en deze stikstofcrisis een halt toeroepen. Goed voor boer en natuur. Laten we niet in het heden blijven steken, maar toewerken naar de toekomst, een toekomst met schone lucht, schone landbouw, schoon water en schone natuur.

De **voorzitter**: Ja, u wilt een interruptie zie ik.

De heer **Meijer** (D66): Ja, want dit klonk als een afsluiting.

Mevrouw **Vlasveld** (Partij voor de Dieren): Ik heb nog één zin te gaan inderdaad.

De heer **Meijer** (D66): Ik heb namens mijn fractie een vraag over uw motie. Want u zegt eigenlijk: laten we een bouwstop afkondigen. Dat is eigenlijk het effect van uw motie. Nou hebben we in Brabant het beleid dat op het moment dat er nieuw gebouwd wordt, met name in de vee-intensieve gebieden, dat er dan ook meer meters stal gesloopt worden, waardoor we effectief de veestapel reduceren. Mijn veronderstelling was altijd dat de Partij voor de Dieren daar voorstander van was. Kunt u mij uitleggen waar, zeg nou, uw bouwstop zich verhoudt ten opzichte van ons streven om de veestapel te reduceren?

De **voorzitter**: Mevrouw Vlasveld.

Mevrouw **Vlasveld** (Partij voor de Dieren): Staldering zorgt er nog steeds voor dat we blijven hangen in het systeem van meer dieren, meer groei, meer groei, terwijl wij juist zeggen: we moeten minderen. We kunnen niet door blijven gaan in het systeem waarin groei de norm blijft. Vandaar dat wij niet voor het stalderen zijn.

De **voorzitter**: Oké, Meijer.

De heer **Meijer** (D66): De schoonheid van het stalderen is nou juist dat een ondernemer die kapitaalkrachtig genoeg is om een nieuwe stal neer te zetten er elders voor zorgt dat het aantal dieren omlaag gaat. Dat is nou net de hele truc van het systeem. Sterker nog: het sluit ook naadloos aan op wat u graag wilt, dat de sector zelf betaalt voor die reductie. Kortom, eigenlijk is dit een instrument dat de Partij voor de Dieren zelf zou hebben kunnen ontwikkelen. Dus ik begrijp niet dat uw bouwstop aan de ene kant en de veestapelreductie aan de andere kant.., dat bijt elkaar. Dus weet u zeker dat u uw motie wilt handhaven? Want eigenlijk belemmert u de reductie van de veestapel.

De **voorzitter**: Mevrouw Vlasveld.

Mevrouw **Vlasveld** (Partij voor de Dieren): Ik weet zeker dat ik de motie aan wil houden.

De **voorzitter**: U had nog één zin?

Mevrouw **Vlasveld** (Partij voor de Dieren): Ja.

De **voorzitter**: Ik zie nog één interruptie. Eerst de interruptie dan maar. Boon.

De heer **Boon** (PVV): Ja, voorzitter, ik vraag me dan af waar de Partij voor de Dieren voor kiest....

De **voorzitter**: Sorry, meneer Boon. Mag ik stilte in de zaal! De heer Boon.

De heer **Boon** (PVV): Dan vraag ik me af waar de Partij voor de Dieren voor kiest. Kiest de Partij voor de Dieren voor het bouwen van een nieuwe, diervriendelijker stal, of kiezen ze dan dat de boeren niet meer mogen bouwen en dat ze aan de oude stallen blijven vasthouden? Waar kiest u voor?

De **voorzitter**: Mevrouw Vlasveld.

Mevrouw **Vlasveld** (Partij voor de Dieren): Wij kiezen voor het verlagen van het aantal landbouwdieren. Want u kunt wel aangeven dat een stal diervriendelijk hoort te zijn, maar is hij ook echt wel daadwerkelijk diervriendelijk?

De **voorzitter**: Boon. Ja, nog één keer.

De heer **Boon** (PVV): Ja, voorzitter, ik gebruikte het woord 'diervriendelijker'. Natuurlijk, de stallen zullen niet de meest optimale omstandigheden altijd zijn, maar boeren doen stinkend en keihard hun best om de stallen diervriendelijker te maken. Gaat u dan mee van "Geef die boeren de mogelijkheid om de stal diervriendelijker te maken, waardoor dieren een beter leven hebben", en dan moet er waarschijnlijk gebouwd worden, of zegt u "Nee, ik houd vast aan het dogma 'niet bouwen', laat die dieren maar in oude stallen zitten die minder diervriendelijk zijn"?

De **voorzitter**: Oké. Mevrouw Vlasveld.

Mevrouw **Vlasveld** (Partij voor de Dieren): Wij doen niet mee aan de zesjescultuur. Wij gaan voor het hoogst haalbare, en dat is volledige diervriendelijkheid, en niet een heel klein beetje beter.

De **voorzitter**: Een interruptie van de heer Van der Wel.

De heer **Van der Wel** (Partij voor de Dieren): Ja, voorzitter, op D66 dan weer, want die stond hier met een vraag. Het punt is, en daarover hebben we nog geen uitsluitsel gekregen van de gedeputeerde, dat de regelingen die wij hebben ervoor zorgen dat bedrijven kunnen groeien, groter kunnen worden. En iets zegt mij dat die bedrijven niet toevallig daar liggen waar de meeste stikstofdepositie is, die we willen gaan uitkopen. Dus tenzij de gedeputeerde nu tegen ons zegt "nou, u hebt hier een motie met een besluit, die gaat echt helemaal nergens over, want die bedrijven zullen we nooit gaan uitkopen", dan heeft hij een punt. Tenzij hij zegt "nou, er zijn toch wel een paar bedrijven die we uiteindelijk toch moeten gaan uitkopen, ondanks dat ze meedoen aan welke regeling dan ook". Want dan moeten we terugkopen wat we net hebben vergund.

De **voorzitter**: Dan stel ik voor dat we even de reactie van de gedeputeerde afwachten. Dat lijkt me de goede volgorde. Dan is er nog één interruptie van de heer Heijmans, zie ik.

De heer **Heijmans** (SP): Ja, voorzitter, en die kan volgens mij heel kort zijn, want ik denk dat de woordvoerder van de Partij voor de Dieren bedoelde dat ze de motie in stemming wil brengen. In uw reactie op de heer Meijer zei u: "Ik weet zeker dat ik de motie aan wil houden". Maar wilt u hem aanhouden, of wilt u hem in stemming brengen?

De **voorzitter**: Het was meer volhouden dan aanhouden. Hij blijft gewoon in stemming komen, heb ik begrepen. Ja. En dat was uw bijdrage, of toch nog die ene zin?

Mevrouw **Vlasveld** (Partij voor de Dieren): Toch nog heel graag die ene zin. De toekomst die ik net schetste is plantaardig. Dank u wel.

De **voorzitter**: Ik dank mevrouw Vlasveld. Dan kijk ik naar de fractie van Lokaal Brabant, de heer Van Pinxteren, voor zijn bijdrage in deze tweede termijn. Aan hem het woord.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Dank je wel, voorzitter. In eerste termijn heb ik duidelijk aangegeven dat wij als Lokaal Brabant het totale systeem willen beschouwen, en dat is niet alleen puur de landbouw, om daar met elkaar over te praten, maar ook de aanpalende gebieden.

Ik heb geen antwoord van de gedeputeerde gekregen anders dan gedurende de eerste termijn, dat hij zei: "ja, de industrie, die zwaar stikstof uitstoot, die gaan we straks ook eventueel aanpakken". Alleen, ik heb daar geen direct antwoord op gekregen, anders dan in de coulissen, om het zo maar te zeggen.

Voorzitter. En dan kijk ik toch naar de landbouw, in combinatie met een paar andere dingen. 3 miljoen koeien terug naar 1.800.000 koeien/melkvee in een aantal jaren, oftewel 1,2 miljoen koeien minder van de meest vervuilende soort, zoals we dat dan zeggen, want die leveren met elkaar 70% van de stikstofuitstoot. Dat hebben we met elkaar wel al gerealiseerd met de agrariërs in Brabant, en dat is fors, dat is heel fors. Het is vreemd dat we dan met elkaar nog steeds zeggen van "jongens, die agrarische wereld doet te weinig". Maar omgekeerd is het aantal heilige koeien, met vier wielen, verdubbeld in diezelfde periode, en die stoten ook stikstof uit, en die zorgen ook voor fijnstof, en die zorgen ook voor CO₂ en dat soort dingen, en daar willen we het dan met elkaar niet over hebben, en dan is een hele simpele maatregel beperken van de snelheid van die dingen. Ik zie de gedeputeerde met belangstelling tegemoet wanneer hij mij een rapport komt brengen waaruit blijkt dat hogere snelheden leiden tot veiliger verkeer. Dat is niet waar. En gebiedsgericht aanpakken: ik snap de opmerking en dat hem dat op dit moment heel erg goed uitkomt, maar het is voor een burger in Brabant straks niet meer uit te leggen als er 14 gebieden zijn met verschillende maximumsnelheden, enzovoort. En er zal aan de inrichting van de wegen heel veel moeten gebeuren. Dus ook dat is vreemd. We kunnen veel beter universeel met elkaar, generiek, op dit punt maatregelen nemen, waardoor de verkeersveiligheid toeneemt, waardoor de gedragsverandering van onze Brabantse burgers extra stimulans krijgt en waardoor we minder fijnstof krijgen, minder andere stoffen en minder verkeersdoden. Dan hoeven misschien in Tilburg geen 150 stoeltjes meer op dat beruchte plein te staan. Misschien mogen er dan iets minder staan.

Voorzitter. Dat wil ik ook meenemen in die systeembenadering. Nogmaals: ik zie de rapporten met belangstelling tegemoet, maar ook graag een antwoord op de vraag "hoe gaan we de industrie aanpakken die heel veel stikstof uitstoot?"

De **voorzitter**: Ik dank de heer Van Pinxteren voor zijn bijdrage. Het was ook de laatste bijdrage in tweede termijn. Dan wil ik nu suggereren meteen door te gaan. Ik neem aan dat dat zou kunnen, of is er behoefte om nog even kort te schorsen? Ja. Een minuut of tien? Is dat genoeg? Vijf? Ik schors de vergadering vijf minuten.

Schorsing (19.00 - 19.05 uur).

De **voorzitter**: Dames en heren. Mag ik u vragen uw plaatsen weer in te nemen. Aan de orde is de tweede termijn, en meer in het bijzonder de bijdrage van het college van Gedeputeerde Staten. Ik geef graag het woord, als u in staat bent uw plaatsen weer te vinden, te gaan zitten en stil te zijn, aan gedeputeerde Grashoff. Ga uw gang. Mag ik stilte in de zaal!

De heer **Grashoff** (GS, GL): Dank u wel, voorzitter. Ik wil nog op enkele puntjes ingaan die wel heel nadrukkelijk in het debatje daarnet nog terugkwamen en dan nog even op de gewijzigde moties ingaan. Ik doe dat zo kort en staccato mogelijk.

Er ontstond een debatje tussen de heer Ludwig en de heer Vreugdenhil over: wat gebeurt er nou als je extern salderen met een stevige afroming doet, blokkeer je daarmee ontwikkelingen? Dat is naar onze inschatting niet het geval. Waar het wel toe zou kunnen bijdragen, en daarom is die afroming mede belangrijk, is dat je, laten we maar zeggen 'cowboygedrag' in de vrije markt een stukje terugdringt, omdat er inderdaad niet, of laat ik zeggen 'minder' geld te verdienen valt met het uitkopen van een bedrijf. Maar de waarde waartegen uitgekocht zou worden wordt niet bepaald door het percentage van het extern salderen. Dat zal bepaald moeten worden op de waarde van de betreffende onderneming zelf. En dus zegt het meer dat, als je afroomt, er een hogere druk kan komen te liggen op de publieke middelen om een fatsoenlijk bod te kunnen doen aan een onderneming die daarmee zou stoppen en tegelijkertijd dat afromingspercentage in te leveren. Dus nogmaals: het is niet zo dat je daarmee ontwikkelingen op slot zet. Ja, het is wel zo dat je daarmee mogelijk wat hogere publieke kosten zou moeten gaan maken om dit voor elkaar te krijgen, als je tenminste op vrijwillige basis met een nette deal bedrijven zou willen uitkopen. Dat wilde ik even verduidelijkt hebben.

De **voorzitter**: Interruptie Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Ja, voorzitter, maar als je hoge publieke kosten hebt en je hebt 100 miljoen euro te besteden aan uitkoop, dan betekent dat dus dat je minder bedrijven kan uitkopen, dat betekent dus dat je minder winst voor de natuur hebt. Ja, als je portemonnee onbeperkt is, dan kan dat, dan zou uw verhaal mooi kloppen, maar als je portemonnee beperkt is, ja, dan is een hogere prijs natuurlijk gewoon minder boeren uitkopen.

De **voorzitter**: Grashoff.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Nee, voorzitter, want dan haal je daar weer minder stikstofwinst uit, en dus moet je dan weer meer bedrijven uitkopen. Dus het komt uiteindelijk op hetzelfde neer.

De **voorzitter**: Vervolgt u uw betoog.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Voorzitter. De heer Van der Wel zegt: ja, maar het kan nog steeds zo zijn - en dat was even in het licht van die bouwstop - dat je in de buurt van een Natura 2000-gebied een vergroten van een stal zou kunnen hebben met extra uitstoot. Volgens ons is dat niet het geval. Je moet je voorstellen: je kunt wel extern salderen, maar onder de streep is het nog steeds zo dat je zult moeten aantonen in de vergunningaanvraag dat op kritisch Natura 2000-gebied in de buurt een saldo 0,00 stikstof zit van jouw initiatief, dus niks meer dan er was. Dat betekent dat, als je een bedrijf zou uitkopen verder van een Natura 2000-gebied af, en daarbij je stal wilt vergroten nabij een Natura 2000-gebied, je wel heel erg veel salderingsruimte nodig hebt om dat voor elkaar te krijgen. Ik verwacht dat dat in het economisch verkeer niet, of buitengewoon weinig, zal optreden en dat dit helpt ook wel om tot een strategie te komen waarbij grote uitstoters verder weg komen te liggen van de natuur.

De **voorzitter**: Interruptie Van der Wel.

De heer **Van der Wel** (Partij voor de Dieren): Voorzitter. Een zeer goede uitleg, zeer begrijpelijk ook, maar hoe zit het bijvoorbeeld met een veehouder die denkt van: hé, ik ga me laten uitkopen, laat ik in

ieder geval mijn stal vergroten? Ik doe verder niks met het dierenaantal, maar ik maak mijn stal anderhalve keer zo groot voor dezelfde hoeveelheid koeien bijvoorbeeld. Creëert hij dan meerwaarde, of juist niet? Of zegt u: die bouwvergunning krijgt hij überhaupt niet?

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Nee, op het moment dat hij dat zou willen doen, moet hij daar een vergunning voor hebben en dan loopt hij ten minste tegen de intern-salderenvoorwaarden aan. Dus dat kan niet zomaar.

De **voorzitter**: De gedeputeerde vervolgt.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Voorzitter, tot slot. De heer Van Pinxteren had inderdaad nog een antwoord van mij tegoed, hier netjes voor de microfoon, wat ik inderdaad een beetje..., nou, dat was niet helemaal zuiver; ik zal me inhouden. Het beleid zoals het nu is vastgesteld in de beleidsregel over het intern en extern salderen geldt voor alles. Het is geen landbouwbeleid. Als je het verwart met ons eigen veehouderijbeleid, zoals dat staat en waarvan we de interferentie in dit debat uitvoerig hebben besproken: ja, dat gaat over veehouderij, maar de beleidsregel gaat over stikstofuitstoot en die geldt net zo hard voor een bedrijf met een schoorsteen als voor een bedrijf met dieren.

Dan de moties. Het wordt wat eentonig. In motie 25A is 'verruimd' vervangen door 'heroverwogen'. Ja, dat is echt een semantische discussie. De motie blijft gewoon identiek in z'n betekenis, dus ik blijf hem ontraden.

De Natura 2000-gebieden, respectievelijk niet daaraan mee te werken en dergelijke. Wij willen gewoon respect voor onze natuur. Wij willen die Natura 2000-gebieden respecteren en in goede orde hebben. Dus we kunnen hoog of laag springen, maar dat gaan we niet doen.

De heer **Boon** (PVV): Voorzitter....

De **voorzitter**: Motie 28A gaat het over.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Voorzitter. Dat geldt ook voor de volgende: 30A, die er weer om gaat om te proberen onze natuur te verminderen of te verkleinen. Wij willen dat niet, dat is niet ons beleid en we gaan het dus ook niet doen.

De **voorzitter**: Interruptie Boon, ik denk op dit punt, over motie 30A.

De heer **Boon** (PVV): Ja, voorzitter. 'Een motie om de natuur te verminderen', sorry: dat willen wij helemaal niet. Wij willen het Europese dogma er vanaf. Wij willen de natuur juist behouden, waarschijnlijk kunnen we hem zelfs versterken. Dus ik wil vragen of de gedeputeerde de motie nogmaals wil lezen en beoordelen.

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Nee, voorzitter. De enige bedoeling van de PVV-fractie is meer stikstofdepositie mogelijk maken via deze richting en dat verpest de natuur, en dat willen we niet. Quite simple.

Motie 38A. Daar hebben we even over nagedacht en toch houden wij bezwaar. De prioritering die hier ten principale wordt aangelegd, dat je altijd een activiteit met een hogere stikstofdepositie de laagste prioriteit geeft, kan ertoe bijdragen – laat ik het maar gewoon open en eerlijk zeggen – dat je bijvoorbeeld een bepaald mobiliteitsproject helemaal achteraan de rij zou zetten. Maar als wij met elkaar zouden vinden dat dat toch een verstandig mobiliteitsproject is, dan zou dat nog steeds moeten kunnen, overigens nog steeds onder de conditie dat je met intern en extern salderen ervoor moet zorgen dat de stikstofuitstoot naar beneden gaat en niet omhoog. Want die voorwaarde blijft gelden. Dus ook deze motie wordt toch ontraden.

Motie 41 gaat weer over Natura 2000-gebieden, waar we een onderzoek zouden moeten laten doen om de aanwijzing te veranderen. Dat gaan we niet doen, daar gaan we geen energie in steken. Dus ontraden.

Motie 42 is vergelijkbaar. Nu gaat het er ineens om om de instandhoudingsdoelstellingen te wijzigen. Nee, die zijn ook niet zomaar te wijzigen en we gaan er ook geen onderzoek naar doen. We hebben echt wel iets beters te doen. Sorry.

De **voorzitter**: Interruptie Boon op de valreep.

De heer **Boon** (PVV): Ja, voorzitter. Zoals ik in tweede termijn heb aangegeven: de PVV heeft een punt te pakken dat pijn doet. De gedeputeerde kan nu zijn gelijk bewijzen en ons voor eeuwig hierover de mond snoeren met het onderzoek. Dan kan hij dat onderzoek presenteren en zeggen: PVV, kijk, ik heb gelijk. Dan is het verhaal ook klaar. Maar nu laat hij het ongewis. Ik hoop dat u de handschoen durft aan te pakken. Laat het onderzoeken en dan gaan we kijken wie er gelijk heeft.

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Voorzitter. Ik heb niet de minste verwachting dat ik met welk onderzoek dan ook de PVV de mond zou snoeren, want als puntje bij paaltje komt worden resultaten namelijk door de PVV weer ter discussie gesteld. Dus dat gaan we niet doen.

De **voorzitter**: Interruptie Swinkels tot slot.

De heer **Swinkels** (SP): Ja voorzitter. Ik was toch even benieuwd naar de reactie van de gedeputeerde op de interpretatie van het CDA over wat wij onder kringlooplandbouw verstaan, toch een coalitiepartner. Ik wil toch even voor de zekerheid horen van dit college of dat dezelfde mening heeft, namelijk dat er al sprake zou zijn van kringlooplandbouw in de zin die we nastreven, of dat ook gedragen wordt door het college.

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Voorzitter, mag ik deze doorgeven richting collega Spierings? Dat lijkt me meer passend.

De **voorzitter**: Ja, dat gaan we doen. Dan is uw bijdrage hiermee ten einde en geef ik graag het woord aan gedeputeerde Spierings. Mijnheer Van der Wel...: u wilt nog een interruptie op de heer Grashoff?

De heer **Van der Wel** (Partij voor de Dieren): Ja, op de heer Grashoff, over de motie die wij hadden ingediend.

De **voorzitter**: Dan is het makkelijker om die volgorde even aan te houden. Dan gaan we eerst dit afwerken en daarna komt mevrouw Spierings aan het woord. Interruptie Van der Wel.

De heer **Van der Wel** (Partij voor de Dieren): Voorzitter. Ik wil even nog een toelichtende vraag stellen, want het voorbeeld dat ik gaf ging bijvoorbeeld over koeien. U gaf het antwoord van "dan moet er gestaldeerd worden". Dat geldt niet voor koeien overigens. Het tweede punt is: de stikstofuitstoot wordt niet vergroot als je een stal groter maakt, terwijl je eenzelfde aantal dieren hebt. Dus dan val je niet onder de regeling voor ammoniak, of een vergunning in die zin, omdat de uitstoot niet wordt verhoogd. Dus ik zou toch even adviseren aan de gedeputeerde om dat dan nog eventjes te cross-checken, want nu klopt het antwoord niet helemaal met, zal ik maar zeggen, de ambtelijke reactie die wij gehad hadden.

De **voorzitter**: Oké. De gedeputeerde.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Ik denk dat de heer Van der Wel in zoverre gelijk heeft, dat het mogelijk zou kunnen zijn op zo'n locatie om een stal, zonder dat de depositie toeneemt, te veranderen en op die plek meer dieren te hebben. Ik denk dat dat strikt genomen niet uit te sluiten valt. Ik denk nog steeds dat het vrij onwaarschijnlijk is dat het op die manier zou lopen, maar ik denk dat u op dat punt gelijk hebt en dat je dat met beleid zoals we dat nu met elkaar hebben, en volgens mij ook het algemene ruimtelijke beleid, en overigens ook het bredere beleidskader dat er is, niet kunt voorkomen. Maar ook een bouwstop zou dat niet voorkomen, want een bouwstop is hooguit iets tijdelijks, want ergens moet die bouwstop er ook weer af. Dus dat zou geen oplossing voor dit probleem met zich meebrengen.

De **voorzitter**: Van der Wel tot slot.

De heer **Van der Wel** (Partij voor de Dieren): Bedankt voor het antwoord. Ik zou dan adviseren om dat dan vorm te geven in die periode dat we erover na kunnen denken, hoe we dat gat kunnen dichten. En aan de andere kant: u heeft natuurlijk een hardheidsclausule voor bijvoorbeeld de BZV, om uiteindelijk toch door te zetten, en zoveel aanvragen zijn dat niet bijvoorbeeld. En het stalderen loopt eigenlijk ook niet, er zijn bijna geen aanvragen voor, dus in die zin denk ik dat we beter aan de ene kant voor veiligheid kunnen kiezen en aan de andere kant kunnen kijken naar die enkele aanvragen die gaan over stalderen, dan wel de BVZ, om dat apart te beoordelen.

De **voorzitter**: Goed. De gedeputeerde tot slot een korte reactie, indien hij dat wenst.

De heer **Grashoff** (GS, GL): Ja, voorzitter. Ik grijp toch even terug op de meer algemene lijn. Als wij met gebiedsgericht werken aan de slag gaan om te proberen stikstofdepositie nu juist in dit soort zones zoveel mogelijk terug te dringen, dan zal daar ook onze inspanning op gericht zijn. Dus zonder dat ik u een soort garantie kan geven dat dit nooit zou kunnen gebeuren, stel ik twee dingen: 1. ons beleid en onze inspanningen zullen gericht zijn op het omgekeerde proces; 2. een bouwstop zou hier niet helpen. Dus dan moeten we het toch blijven doen met een zo goed mogelijke insteek op het gebiedsgericht werken.

De **voorzitter**: Ik dank de gedeputeerde. Dan is nu nog gedeputeerde Spierings aan het woord.

Mevrouw **Spierings** (GS, D66): Voorzitter. Ik denk dat mevrouw Van de Ven heeft willen uitleggen dat veehouderij prima past in een systeem met kringlooplandbouw en dat er ook al goede voorbeelden van zijn. Neem bijvoorbeeld bierbostel, dat gevoerd wordt aan de koeien. Het is een restproduct vanuit de

bierbrouwerijen. En zo zijn er tal van voorbeelden te noemen waar dieren in de veehouderij worden gevoerd met restproducten uit de productie van ons voedsel. Dat is niet meteen hetzelfde als dat er dus al sprake is van kringlooplandbouw, want de kringlooplandbouw beoogt om de kringloop volledig te sluiten. We weten ook dat een deel van het veevoer afkomstig is van buiten Noordwest-Europa. Dat is tenslotte wat wij met elkaar al een tijdlang in ons beleid hebben staan, dat we uiteindelijk ernaartoe willen dat we de kringloop op Noordwest-Europese schaal sluiten. Zolang een deel van het voer van buiten Noordwest-Europa komt en we vervolgens de mest niet daar naar terugbrengen, naar waar het voer vandaan komt, zijn de kringlopen sowieso niet gesloten. Dus ik denk dat we nog wel wat werk te verzetten hebben. En tegelijkertijd mogen we ook met elkaar erkennen dat veehouderij ook past in een mooi systeem van kringlooplandbouw, waar sommige delen van onze voedselproductie uiteindelijk niet bij ons op ons bord belanden.

De **voorzitter**: Interruptie de heer Swinkels.

De heer **Swinkels** (SP): Voorzitter. Mag ik daarmee de conclusie trekken dat het college toch een andere interpretatie van kringlooplandbouw heeft dan zoals die net door het CDA werd voorgesteld? Overigens zeer terecht, want die kunnen we heel goed volgen.

De **voorzitter**: Mevrouw Spierings.

Mevrouw **Spierings** (GS, D66): Ja, voorzitter, ik vind het erg gevaarlijk om van zo'n kort zinnetje meteen te zeggen dat dat het beeld is van de CDA-fractie bij kringlooplandbouw, omdat ik denk dat we daar met elkaar wel wat meer woorden voor nodig hebben, om te wisselen wat we precies bedoelen met wat kringlooplandbouw is, dan één kort zinnetje in een interruptie.

De **voorzitter**: Swinkels.

De heer **Swinkels** (SP): Voorzitter. Ik begrijp natuurlijk vanuit de politieke context alle mogelijke moeilijke zinnen en woorden die we daaraan willen wijden, maar de interpretatie van mij was toch overduidelijk, als ik het even een klein beetje tussen de zinnen door beluister.

De **voorzitter**: Mevrouw Vlasveld. De laatste interruptie in deze ronde.

Mevrouw **Vlasveld** (Partij voor de Dieren): Ik heb in mijn bijdrage aangegeven dat 25% tot 40% van de mest illegaal verdwijnt. Daar is geen antwoord op gekomen. Nu kunnen we straks boerderijen uit gaan kopen, maar op het moment dat er nog steeds een illegaal mestprobleem is, blijven we nog steeds met een stikstofprobleem zitten. Hoe gaan we dat oplossen?

De **voorzitter**: Mevrouw Spierings.

Mevrouw **Spierings** (GS, D66): Op het moment dat veehouderijen die toch wilden stoppen straks worden uitgekocht in het kader van de gebiedsgerichte aanpak, of bijvoorbeeld in het kader van de warme sanering van de varkenshouderij, is het idee natuurlijk dat ook die dierenrechten uit de markt gaan en dat er dus niet op een andere plek dieren voor terug kunnen komen, en dat daarmee dus ook het mestoverschot kleiner wordt en er hopelijk ook minder mest in het illegale circuit verdwijnt. Dus dan zou de ammoniakuitstoot die gepaard gaat met het eventueel illegaal uitrijden van mest ook vanzelf omlaag gaan.

De **voorzitter**: Dan zijn we aan het einde van de tweede termijn en stel ik voor de beraadslagingen hier te sluiten en ons gereed te maken voor de stemmingen bij dit onderwerp, en dat zijn de moties. Ik druk op de stemmingsbel.

Stemming

De **voorzitter**: Goed. Wij gaan stemmen. Ik kijk even rond of degenen die van buiten de zaal moesten komen intussen de tijd hebben gehad om zich hier weer te melden. Ik kijk even naar de griffier. Ja. Dan vangen wij de stemming aan met allereerst motie 25A.

De heer **Meijer** (D66): Voorzitter. Ik leef in de veronderstelling dat wij meestal..., o, we hebben helemaal geen voorstel!

De **voorzitter**: Nee, u leeft in een goede veronderstelling, maar in een verkeerde vergadering! Goed, motie 25A dus. De fractie van de VVD.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Tegen.

De **voorzitter**: CDA.... Sorry, ik heb de verkeerde stemlijst gekregen...

De heer **Meijer** (D66): Verkeerde vergadering, voorzitter?

De **voorzitter**: Nee, de goede vergadering en de verkeerde stemlijst! Ik word van een goede voorzien en dan gaan we verder.

We beginnen even opnieuw, om elk misverstand te voorkomen. Ik ga de stemming hebben over motie 25A. De fractie van de VVD.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Tegen.

De **voorzitter**: Forum voor Democratie.

De heer **De Bie** (FvD): Voor.

De **voorzitter**: CDA.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Tegen met stemverklaring. Het CDA gaat voor het amendement over een aantal weken, dat minstens zo goed is en liever nog verstrekkender.

De **voorzitter**: SP.

De heer **Swinkels** (SP): Tegen.

De **voorzitter**: D66.

Mevrouw **Van Kessel** (D66): Tegen.

De **voorzitter**: GroenLinks.

De heer **Ludwig** (GL): Tegen.

De **voorzitter**: PVV.

De heer **Boon** (PVV): Voor.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

De heer **De Kort** (PvdA): Tegen.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Voor.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (Partij voor de Dieren): Tegen.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Voor.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Voor met een stemverklaring, voorzitter. Ik kijk reikhalzend uit naar het amendement van het CDA over twee weken.

De **voorzitter**: Deze motie 25A is verworpen. Dan zijn we nu bij motie 26. De fractie van de VVD.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Voor.

De **voorzitter**: Forum voor Democratie.

De heer **De Bie** (FvD): Voor.

De **voorzitter**: CDA.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Voor.

De **voorzitter**: SP.

De heer **Swinkels** (SP): Tegen met stemverklaring. Alle Brabanders maken onderdeel uit van de Brabantse economie en samenleving. Dat was, is en blijft het geval en behoeft geen bevestiging in een motie, ook niet voor een bijzondere groep Brabanders. Dat is vanzelfsprekend.

De **voorzitter**: D66.

Mevrouw **Van Kessel** (D66): Voor.

De **voorzitter**: GroenLinks.

De heer **Ludwig** (GL): Voor.

De **voorzitter**: PVV.

De heer **Boon** (PVV): Voor met stemverklaring. Wij vinden het eigenlijk wel een motie voor de Bühne.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

De heer **De Kort** (PvdA): Voor.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Voor.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (Partij voor de Dieren): Tegen met stemverklaring. Wij steunen het dictum, de waardering voor het boeren, maar we zijn het niet eens met alle overwegingen.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Voor met stemverklaring. Het is weleens goed om waardering uit te spreken.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Voor.

De **voorzitter**: Deze motie is aangenomen. Dan zijn we bij motie nummer 27. De fractie van de VVD.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Tegen.

De **voorzitter**: Forum voor Democratie.

De heer **De Bie** (FvD): Voor.

De **voorzitter**: CDA.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Tegen.

De **voorzitter**: SP.

De heer **Swinkels** (SP): Tegen.

De **voorzitter**: D66.

Mevrouw **Van Kessel** (D66): Tegen.

De **voorzitter**: GroenLinks.

De heer **Ludwig** (GL): Tegen.

De **voorzitter**: PVV.

De heer **Boon** (PVV): Voor.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

De heer **De Kort** (PvdA): Tegen.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Tegen.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (Partij voor de Dieren): Tegen.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Tegen.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Tegen.

De **voorzitter**: Deze motie is verworpen. Dan zijn we bij motie 28A, de gewijzigde versie. De fractie van de VVD.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Tegen.

De **voorzitter**: Forum voor Democratie.

De heer **De Bie** (FvD): Voor.

De **voorzitter**: CDA.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Tegen.

De **voorzitter**: SP.

De heer **Swinkels** (SP): Tegen.

De **voorzitter**: D66.

Mevrouw **Van Kessel** (D66): Tegen.

De **voorzitter**: GroenLinks.

De heer **Ludwig** (GL): Tegen.

De **voorzitter**: PVV.

De heer **Boon** (PVV): Voor met stemverklaring. Tegen Europese bemoeienis, op naar de Nexit.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

De heer **De Kort** (PvdA): Tegen.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Tegen.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (Partij voor de Dieren): Tegen.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Tegen.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Tegen.

De **voorzitter**: Deze motie is verworpen. Dan zijn we nu bij motie 29. De fractie van de VVD.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Tegen.

De **voorzitter**: Forum voor Democratie.

De heer **De Bie** (FvD): Voor.

De **voorzitter**: CDA.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Tegen.

De **voorzitter**: SP.

De heer **Swinkels** (SP): Tegen.

De **voorzitter**: D66.

Mevrouw **Van Kessel** (D66): Tegen.

De **voorzitter**: GroenLinks.

De heer **Ludwig** (GL): Tegen.

De **voorzitter**: PVV.

De heer **Boon** (PVV): Voor met stemverklaring. Het is een second best-oplossing, maar nog steeds een goede oplossing.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

De heer **De Kort** (PvdA): Tegen.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Tegen.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (Partij voor de Dieren): Tegen met stemverklaring. Wij denken dat de Duitse meetmethode zeer gründlich zal zijn, maar we hebben wel problemen met deze drempelwaarde.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Tegen.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Tegen.

De **voorzitter**: Deze motie 29 is verworpen. Motie 30 was ingetrokken. Dat wordt 30A. De fractie van de VVD.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Tegen.

De **voorzitter**: Forum voor Democratie.

De heer **De Bie** (FvD): Voor met stemverklaring. We vinden het een mooi streven en dan is meteen het kunstmatig gecreëerde probleem opgelost

De **voorzitter**: CDA.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Tegen.

De **voorzitter**: SP.

De heer **Swinkels** (SP): Tegen.

De **voorzitter**: D66.

Mevrouw **Van Kessel** (D66): Tegen.

De **voorzitter**: GroenLinks.

De heer **Ludwig** (GL): Tegen.

De **voorzitter**: PVV.

De heer **Boon** (PVV): Voor met stemverklaring. Wij vinden de Brabantse boeren, bouwvakkers en ondernemers veel belangrijker dan een paar stukjes mos.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

De heer **De Kort** (PvdA): Tegen.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Tegen.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (Partij voor de Dieren): Tegen met stemverklaring. Dit is een prima motie bij het rapport 'Niet alles kan'.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Tegen.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Tegen.

De **voorzitter**: De motie is verworpen. Dan zijn we bij motie onder stuknummer 31. De fractie van de VVD.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Tegen.

De **voorzitter**: Forum voor Democratie.

De heer **De Bie** (FvD): Voor met stemverklaring. Opgemerkt zij dat Forum voor Democratie stikstof niet ziet als een acuut probleem.

De **voorzitter**: CDA.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Tegen.

De **voorzitter**: SP.

De heer **Swinkels** (SP): Tegen.

De **voorzitter**: D66.

Mevrouw **Van Kessel** (D66): Tegen.

De **voorzitter**: GroenLinks.

De heer **Ludwig** (GL): Tegen.

De **voorzitter**: PVV.

De heer **Boon** (PVV): Voor.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

De heer **De Kort** (PvdA): Tegen.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Tegen.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (Partij voor de Dieren): Tegen.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Tegen.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Tegen.

De **voorzitter**: Motie 31 is verworpen. Dan ben ik bij motie nummer 32. De fractie van de VVD.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Voor met stemverklaring. Wij delen de mening van de gedeputeerde dat de motie eigenlijk overbodig is. De gedeputeerde heeft hier vanmorgen al het nodige over gezegd en wij vertrouwen op zijn inspanningen richting de minister, om in de landelijke regelgeving hier zo soepel als mogelijk mee om te gaan, maar geen aparte regeling voor Brabant te maken. Het mag voor een koe juridisch niet uitmaken in welke provincie hij in de wei staat.

De **voorzitter**: Forum voor Democratie.

De heer **De Bie** (FvD): Voor met stemverklaring. We willen vrij baan voor ondernemers, ook voor boeren, en de motie is wel degelijk nodig.

De **voorzitter**: CDA.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Voor, met dezelfde stemverklaring als de VVD.

De **voorzitter**: SP.

De heer **Swinkels** (SP): Tegen, met dezelfde stemverklaring als de VVD.

De **voorzitter**: D66.

Mevrouw **Van Kessel** (D66): Voor, met dezelfde stemverklaring als de VVD.

De **voorzitter**: GroenLinks.

De heer **Ludwig** (GL): Voor, met dezelfde stemverklaring als de VVD.

De **voorzitter**: PVV.

De heer **Boon** (PVV): Voor. De koe hoort in de wei en ik hoop dat hij daar kan blijven.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

De heer **De Kort** (PvdA): Voor.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Voor.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (Partij voor de Dieren): Tegen met stemverklaring. De Partij voor de Dieren wil álle koeien in de wei, maar wel onder voorwaarde van een grondgebonden veehouderij.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Voor, en een opstapje naar grondgebonden landbouw.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Voor.

De **voorzitter**: Dan is deze motie aangenomen. Dan zijn we bij motie onder stuknummer 33. De fractie van de VVD.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Tegen.

De **voorzitter**: Forum voor Democratie.

De heer **De Bie** (FvD): Voor met stemverklaring. Alle maatregelen die de klimaatleugen kunnen ontmaskeren zijn welkom.

De **voorzitter**: CDA.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Tegen.

De **voorzitter**: SP.

De heer **Swinkels** (SP): Tegen.

De **voorzitter**: D66.

Mevrouw **Van Kessel** (D66): Tegen.

De **voorzitter**: GroenLinks.

De heer **Ludwig** (GL): Tegen.

De **voorzitter**: PVV.

De heer **Boon** (PVV): Voor met stemverklaring. De wetenschap zal overwinnen.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

De heer **De Kort** (PvdA): Tegen.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Tegen.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (Partij voor de Dieren): Voorzitter, wij zijn voor, want wij hebben geen bezwaar tegen kritische rapporten.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Voor met stemverklaring, gelijk aan de Partij voor de Dieren: niet tegen wetenschappelijk onderzoek.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Tegen.

De **voorzitter**: Deze motie is verworpen. Dan zijn we bij motie onder stuknummer 34. De fractie van de VVD.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Tegen.

De **voorzitter**: Forum voor Democratie.

De heer **De Bie** (FvD): Voor met stemverklaring. Wij zagen liever een algehele terugdraaiing van de gehele transitie.

De **voorzitter**: CDA.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Tegen met stemverklaring. Het CDA had tegengestemd. Er is geen politieke meerderheid en wij kijken vanaf vandaag liever gewoon vooruit.

De **voorzitter**: SP.

De heer **Swinkels** (SP): Tegen.

De **voorzitter**: D66.

Mevrouw **Van Kessel** (D66): Tegen.

De **voorzitter**: GroenLinks.

De heer **Ludwig** (GL): Tegen.

De **voorzitter**: PVV.

De heer **Boon** (PVV): Voor met stemverklaring. In tegenstelling tot het CDA hebben wij wel een ruggengraat.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

De heer **De Kort** (PvdA): Tegen.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Voor.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (Partij voor de Dieren): Tegen.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Voor.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Voor.

De **voorzitter**: De motie is verworpen. Dan wil ik overgaan naar motie onder stuknummer 35. De fractie van de VVD.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Tegen.

De **voorzitter**: Forum voor Democratie.

De heer **De Bie** (FvD): Voor met stemverklaring. Wij zien liever in het geheel geen maatregelen tegen boeren.

De **voorzitter**: CDA.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Tegen.

De **voorzitter**: SP.

De heer **Swinkels** (SP): Tegen.

De **voorzitter**: D66.

Mevrouw **Van Kessel** (D66): Tegen.

De **voorzitter**: GroenLinks.

De heer **Ludwig** (GL): Tegen.

De **voorzitter**: PVV.

De heer **Boon** (PVV): Voor.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

De heer **De Kort** (PvdA): Tegen.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Voor.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (Partij voor de Dieren): Tegen.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Voor.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Voor.

De **voorzitter**: De motie is verworpen. Dan zijn we bij motie onder stuknummer 36. De fractie van de VVD.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Tegen.

De **voorzitter**: Forum voor Democratie.

De heer **De Bie** (FvD): Tegen met stemverklaring. We vinden het een nobele motie, maar het levert geen reële bijdrage aan de oplossing van het probleem voor de boeren.

De **voorzitter**: CDA.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Voor.

De **voorzitter**: SP.

De heer **Swinkels** (SP): Tegen.

De **voorzitter**: D66.

Mevrouw **Van Kessel** (D66): Tegen.

De **voorzitter**: GroenLinks.

De heer **Ludwig** (GL): Tegen.

De **voorzitter**: PVV.

De heer **Boon** (PVV): Voor.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

De heer **De Kort** (PvdA): Tegen.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Voor.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (Partij voor de Dieren): Tegen.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Voor.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Voor.

De **voorzitter**: Deze motie is verworpen. Dan is motie 37 aangehouden. Motie 38 is ingetrokken, maar er is wel motie 38A. De fractie van de VVD.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Tegen.

De **voorzitter**: Forum voor Democratie.

De heer **De Bie** (FvD): Tegen.

De **voorzitter**: CDA.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Tegen.

De **voorzitter**: SP.

De heer **Swinkels** (SP): Voor.

De **voorzitter**: D66.

Mevrouw **Van Kessel** (D66): Tegen met stemverklaring. Wij wachten de landelijke uitwerking van het IPO af.

De **voorzitter**: GroenLinks.

De heer **Ludwig** (GL): Tegen, met dezelfde stemverklaring als D66.

De **voorzitter**: PVV.

De heer **Boon** (PVV): Tegen.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

De heer **De Kort** (PvdA): Tegen, met dezelfde stemverklaring als D66.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Tegen.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (Partij voor de Dieren): Tegen.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Tegen met stemverklaring. Sympathiek, maar juridisch niet realistisch.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Tegen.

De **voorzitter**: Dan is deze motie verworpen. Dan zijn we bij motie 39. De fractie van de VVD.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Tegen.

De **voorzitter**: Forum voor Democratie.

De heer **De Bie** (FvD): Tegen.

De **voorzitter**: CDA.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Tegen.

De **voorzitter**: SP.

De heer **Swinkels** (SP): Tegen.

De **voorzitter**: D66.

Mevrouw **Van Kessel** (D66): Tegen met stemverklaring. Effectief zou dit voorstel leiden tot een stop op alle innovaties en bovendien dwarsboomt het de staldering, en dus de krimp van de veestapel die D66 nastreeft.

De **voorzitter**: GroenLinks.

De heer **Ludwig** (GL): Tegen.

De **voorzitter**: PVV.

De heer **Boon** (PVV): Tegen.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

De heer **De Kort** (PvdA): Tegen.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Tegen.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (Partij voor de Dieren): Voor.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Tegen.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Tegen.

De **voorzitter**: De motie is verworpen. Dan zijn we bij motie 40. De fractie van de VVD.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Tegen.

De **voorzitter**: Forum voor Democratie.

De heer **De Bie** (FvD): Tegen.

De **voorzitter**: CDA.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Tegen.

De **voorzitter**: SP.

De heer **Swinkels** (SP): Voor.

De **voorzitter**: D66.

Mevrouw **Van Kessel** (D66): Tegen met stemverklaring. Wij vinden de snelheidsreductie ten behoeve van stikstofreductie een belangrijke knop in ons instrumentarium. Wij wachten de gebiedsgerichte aanpak vanuit GS daarom nu nog even af en komen hier later graag nog specifiek op terug.

De **voorzitter**: GroenLinks.

De heer **Ludwig** (GL): Tegen met stemverklaring. GS hebben vandaag toegezegd dat er geen taboes zijn in de gebiedsgerichte aanpak en dat ook gekeken zal worden naar snelheidsreductie. GroenLinks wacht graag snel de uitwerking hiervan af.

De **voorzitter**: PVV.

De heer **Boon** (PVV): Tegen met stemverklaring. Wij rijden graag lekker door.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

De heer **De Kort** (PvdA): Tegen.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Tegen.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (Partij voor de Dieren): Voor.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Voor.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Voor.

De **voorzitter**: De motie is verworpen. Dan zijn we bij motie 41. De fractie van de VVD.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Tegen met stemverklaring. Wij gaan als provincie niet over deze materie, maar om een eind te maken aan deze steeds terugkerende discussie geven wij wel de suggestie aan de gedeputeerde om de informatie bij de minister op te vragen en aan de Staten te verstrekken.

De **voorzitter**: Forum voor Democratie.

De heer **De Bie** (FvD): Voor.

De **voorzitter**: CDA.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Tegen, met dezelfde stemverklaring als de VVD.

De **voorzitter**: SP.

De heer **Swinkels** (SP): Tegen.

De **voorzitter**: D66.

Mevrouw **Van Kessel** (D66): Tegen.

De **voorzitter**: GroenLinks.

De heer **Ludwig** (GL): Tegen.

De **voorzitter**: PVV.

De heer **Boon** (PVV): Voor.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

De heer **De Kort** (PvdA): Tegen.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Tegen.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (Partij voor de Dieren): Tegen.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Tegen.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Tegen.

De **voorzitter**: Deze motie is verworpen. Dan zijn we bij de laatste motie die ik in stemming breng, met stuknummer 42. De fractie van de VVD.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Tegen, met dezelfde stemverklaring als bij motie 41.

De **voorzitter**: Forum voor Democratie.

De heer **De Bie** (FvD): Voor.

De **voorzitter**: CDA.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Tegen.

De **voorzitter**: SP.

De heer **Swinkels** (SP): Tegen.

De **voorzitter**: D66.

Mevrouw **Van Kessel** (D66): Tegen.

De **voorzitter**: GroenLinks.

De heer **Ludwig** (GL): Tegen.

De **voorzitter**: PVV.

De heer **Boon** (PVV): Voor.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

De heer **De Kort** (PvdA): Tegen.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Tegen.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (Partij voor de Dieren): Tegen.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Tegen.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Tegen.

De **voorzitter**: De motie is verworpen.

Sluiting

De **voorzitter**: Geachte collegae. Hiermee komen wij aan het einde van een lange, intensieve vergaderdag. Ik wil uw aandacht, voordat u uw tassen en zo inpakt, nog even vasthouden voor een bijzondere aangelegenheid, en dat is het volgende. Het is u en ons bekend waarschijnlijk, en zo niet dan bij dezen, dat onze zeer gewaardeerde griffiemedewerker Peter Weijers heeft besloten de griffie te verlaten. Dat betreuren wij zeer, omdat hij een voorbeeldig exemplarisch medewerker van onze griffie was, met niet alleen een niet aflatende inzet voor ons, hier in deze zaal, in dit huis, maar, zoals wij weten van talloze avonden, als het nodig is ver daarbuiten, op een inspirerende en zeer betrokken manier. Peter, we hebben een bijzonder cadeautje voor jou. Er is altijd een roemer voor de leden van de Staten wanneer ze weggaan. Er is een bijzonder soort roemer voor jou en die wil ik je graag, naar ik aanneem onder luid applaus van de Statenleden, overhandigen.

Staand applaus

De **voorzitter**: Na het fotomomentje sluit ik de vergadering. Ik wens iedereen een fijn weekend toe. De eerstvolgende Statendag is 25 oktober 2019 en er is, naast het verzoek om uw pasje bij de bodes in te leveren, uiteraard de gelegenheid om nog een drankje te drinken. De vergadering is gesloten.

De voorzitter sluit om 19.37 uur de vergadering.